PUBLICAȚIILE CORESI PENTRU ELEVI

MĂDĂLINA BOGDAN

GRAMATICA PRACTICĂ PENTRU CICLUL PRIMAR

Editura CORESI

MĂDĂLINA BOGDAN

GRAMATICA PRACTICĂ
PENTRU CICLUL PRIMAR

PUBLICAȚIILE **CORESI** PENTRU ELEVI

„Limba este tezaurul cel mai preţios pe care îl moştenesc copiii de la părinţi, depozitul cel mai sacru lăsat de generaţiile trecute şi care merită să fie păstrat cu sfinţenie de generaţiile care-l primesc."

VASILE ALECSANDRI

MĂDĂLINA BOGDAN

GRAMATICA PRACTICĂ PENTRU CICLUL PRIMAR

Editura

CORESI

Bucureşti, 1994

COPERTA: TUDOR NICOLAU

Prezenta lucrare este avizată pentru folosirea la clasă și în pregătirea suplimentară a elevilor de Comisia Națională de Specialitate pentru Învățămîntul Primar, conform adresei Ministerului Învățămîntului și Științei, nr. 33 147 din 7 iulie 1992.

Referenți: EUGENIA ŞINCAN, inspector de specialitate, Ministerul Învățămîntului.
MATEI CERKEZ, Institutul de Ştiințe ale Educației.

CORESI SRL, Bucureşti, 70700 CP 1-477

Redactor: DANA POENARU
Tehnoredactor: VASILE POENARU

Procesare computerizată: ADISAN SRL

Tiparul : IMPRIMERIA „ARDEALUL" CLUJ

comanda nr. 19

Tiraj 10.000 exemplare

ISBN 973-608-262-8

Printed in Romania

PREFAŢĂ

Lucrarea de faţă se adresează învăţătorilor, dar şi elevilor din clasele I–IV şi părinţilor care doresc să-şi ajute copiii în fixarea şi consolidarea cunoştinţelor şi pentru care este un instrument de lucru util.

Această „MICĂ GRAMATICĂ PRACTICĂ" a fost concepută astfel încît să poată fi folosită atît ca un auxiliar al manualelor de gramatică, cît şi ca independent de manuale.

Am urmărit: stabilirea unei înlănţuiri logice în ceea ce priveşte organizarea materialului; găsirea căilor de accesibilitate şi de însuşire corectă a problemelor teoretice, a analizelor gramaticale şi formarea deprinderilor de exprimare şi scriere corectă.

Pentru orientarea învăţătorilor care vor folosi la clasele lor această lucrare voi da unele precizări cu privire la conţinutul lucrării şi la felul cum urmează a fi folosit acest material.

Baza ştiinţifică a lucrării a constituit-o materialul dat de GRAMATICA ACADEMIEI, EDIŢIA a II-a, 1963 şi materialul dat de Ştefania Popescu în GRAMATICA PRACTICĂ A LIMBII ROMÂNE, E.D.P., 1971.

Trebuie precizat faptul că lucrarea n-a respectat programa şcolară întru totul, cuprinzînd şi elemente de gramatică ce se predau în clasele V–VIII. Am considerat că introducînd aceste elemente noi în lucrare, aceasta va ajuta elevii claselor a IV-a în dificila trecere spre clasa a V-a. De exemplu: diftongii şi triftongii se studiază în clasele I–IV sub denumirea de „grupuri de vocale" pronunţate în aceeaşi silabă. Numind aceste grupuri de două sau trei vocale cu denumirea lor gramaticală, nu facem un deserviciu elevilor, ci le facilităm trecerea către clasele superioare.

Am considerat necesar să încep lucrarea cu un capitol incluzînd noţiuni de fonetică, punctuaţie şi ortografie, noţiuni cu care elevii se familiarizează încă din clasele I–II. Exerciţiile variate vizează fixarea acestor noţiuni, după ce vor fi fost recapitulate şi cu ajutorul materialului de faţă.

Capitolele II–IV cuprind sintaxa propoziţiei. Fiecărei părţi de propoziţie, inclusiv propoziţiei, îi corespunde o schemă ce cuprinde: definiţia, tipuri ale părţii de propoziţie, părţile de vorbire prin care poate fi exprimată (chestiune aplicabilă la clasa a IV-a), probleme de topică, ortografie şi punctuaţie.

Încă din clasele mici elevii întîlnesc, fie în exerciţii, fie în cărţi pe care le citesc, fie în vorbirea curentă o serie de situaţii uneori inexplicabile pentru ei din punct de vedere gramatical. De aceea, am considerat util a preciza şi explica (în conformitate cu particularităţile de vîrstă) unele dintre aceste situaţii mai des întîlnite. Spre exemplificare aş alege cazurile de subiect şi predicat neexprimat, de anacolut, de exprimare a părţilor de propoziţie prin alte părţi de vorbire decît cele învăţate.

De asemenea, depăşind indicaţiile programei, am sugerat noţiunea de verb copulativ, nume predicativ, verb predicativ, etc. Ele nu sînt obligatorii, dar ajută foarte mult în explicarea diferitelor situaţii întîlnite.

În cap. al IV-lea care studiază propoziţia, am urmărit ca aceasta să fie explicată teoretic cît mai bine. De asemenea, a fost explicată şi fraza, deoarece se găsesc o mulţime de situaţii în care elevii observă mai multe predicate neputîndu-şi explica ştiinţific această cauză.

Cap. VIII–XII cuprind părţile de vorbire flexibile, cu excepţia articolului şi a altor pronume decît cele personale.

Fiecăreia din cele 5 părţi de vorbire studiate (substantiv, adjectiv, numeral, pronume, verb) îi corespunde o schemă ce cuprinde: definiţia, felurile părţii de vorbire, funcţiile sintactice pe care le poate avea în propoziţie, probleme de ortografie şi punctuaţie.

La fiecare capitol au fost explicate diverse probleme des întîlnite în practică. Astfel, a fost explicată posibilitatea transformării substantivelor comune în substantive proprii şi invers („lemnar — LEMNARU ; DON-JUAN — don-juani).

La cap. al X-lea — „PRONUMELE PERSONAL" — a fost analizat numai acesta, deoarece este accentuat în programă. Au fost date spre uzul elevilor formele accentuate şi neaccentuate ale acestui pronume.

Exerciţiile sînt diverse, pornind de la simplu la complex, astfel încît să poată satisface capacitatea de rezolvare a tuturor categoriilor de elevi. Textele sînt alese din literatura română şi universală pentru copii, valori ale artei literare. În acest fel se urmăreşte obişnuirea şi orientarea elevilor către limba literară.

Lucrarea cuprinde şi exerciţii de creaţie, prin care se urmăreşte desigur, dezvoltarea gîndirii şi creativităţii elevilor. Aceste exerciţii de creaţie vin să întregească ceea ce exerciţiile de analiză gramaticală au fixat.

Cap. al XIII-lea, după cum îl arată şi numele, este un material în sprijinul dascălilor. El este adresat bunilor şi răbdătorilor învăţători, dar poate fi folosit şi de părinţii care vor să-şi ajute copiii.

Acest capitol cuprinde: texte pentru dictări şi diverse materiale pentru compuneri. Ele sînt utile mai ales pentru fixarea unor cunoştinţe gramaticale şi de ... „literatură".

Mai consider necesară o lămurire și anume că, în majoritatea cazurilor, textele de analiză prezintă frazele despărțite în propoziții, ajutînd astfel elevii în rezolvarea exercițiilor.

În încheiere, s-ar putea spune că autorul a dorit să parcurgă împreună cu elevii ciclului primar treptele dintîi ale gramaticii limbii noastre de la simplu la complex, de la concret încet-încet spre abstract. Lucrarea de față vine să modeleze — cu ajutorul dascălilor — gîndirea elevilor spre a cunoaște și folosi corect această „comoară a neamului nostru".

CUPRINS

NOTAŢIILE FOLOSITE ÎN LUCRARE

/ — Semn folosit pentru delimitarea propoziţiilor într-o frază;

(...) — Semn ce indică lipsa unui fragment din textul dat spre rezolvare;

(?) — Mod de evidenţiere a unui semn de punctuaţie sau de ortografie;

* — Semn ce indică un exerciţiu recomandat numai elevilor din clasa a IV-a;

(+) — semn ce indică un exerciţiu recomandat elevilor din clasa a III-a, dar cu grad sporit de dificultate;

(*) — Semn ce indică un exerciţiu recomandat elevilor din clasa a IV-a, dar cu grad sporit de dificultate.

CAPITOLUL I
SĂ NE REAMINTIM!

A. NOŢIUNI DE FONETICĂ[1)]

1. *Sunetul* — este cea mai mică unitate sonoră a unei limbi.
   Sunetele se împart în: — a) **vocale**: a, ă, e, i, o, u, î;
   — b) **consoane**: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, (w), x, z.

2. *Litera* — este semnul sunetului.
   Observaţie: Nu întotdeauna o literă exprimă un sunet. Astfel, un sunet poate fi exprimat de un grup de litere: ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi; sau un grup de sunete poate fi exprimat printr-o literă: x.

3. Toate literele folosite pentru notarea sunetelor unei limbi aşezate într-o anumită ordine formează *alfabetul* limbii respective.

4. *Silaba* — este sunetul sau grupul de sunete care se pronunţă cu o singură deschidere a gurii.

   Exemple: a; ma-ma; la-lea; sub-li-ni-a; con-struc-ţi-e; etc.

   Silaba — are nevoie de cel puţin o vocală ca să poată fi rostită.

5. *Cuvîntul* — este cea mai mică unitate a limbii care are un înţeles.

   Exemple: casă, copil, maşină, etc.

   Cuvintele pot fi: — a) **simple**: soare, carte, cocor, etc;
   — b) **compuse**: ciuboţica-cucului, floarea-soarelui, radiodifuziune, etc.

[1)] Fonetica — este ştiinţa care se ocupă cu studiul sunetelor vorbirii.

B. SEMNELE DE PUNCTUAŢIE

1. *Punctul* — arată sfîrşitul unei comunicări (propoziţie sau frază).

   Exemplu: A venit la mine şi am mers împreună la film (.)

2. *Semnul întrebării* — este folosit în scriere pentru a marca intonaţia propoziţiilor ce exprimă o întrebare.

   Exemplu:
   — Cine eşti dumneata (?)
   — Eu (?)
   — Da.
   — Nu mă cunoşti (?).

3. *Semnul exclamării* — marchează intonaţia propoziţiilor exclamative.

   Exemple:
   a) — „Hei, hei (!). Nu ştiţi dumneavoastră ce poamă (...) e Harap-Alb aista."

   (I. Creangă)

   b) — Ce frumoasă e natura după ploaie (!)

4. *Virgula* — delimitează părţile de propoziţie în cadrul propoziţiei şi unele propoziţii în cadrul frazei.

   Exemple:
   a) A mers la piaţă / şi a cumpărat ouă (,) brînză (,) lapte (,) mere şi pîine. /
   b) A venit (,) pe neaşteptate (,) toamna. /
   c) „Nu ştiu / cum s-a făcut (,) / că ori chersinul a crăpat (,) / ori cumătrul a strănutat." /

   (I. Creangă)

NU se pune virgulă:

a) între subiect şi predicat:

Exemplu: Mihai privea cerul cu ochii săi albaştri.

b) între complementul aşezat imediat după predicat şi predicat:

Exemplu: „El a măritat pe fiică-sa după un om bun şi harnic.")

(I. Creangă — „Fata babei şi fata moşneagului")

c) după cuvintele legate prin „şi" ori prin „sau";

Exemplu:
Andra **şi** Corina merg la piaţă.
— Vine Mihai **sau** Ionuţ?

d) după cuvintele: „însă", „deci", „totuşi";

Exemple:

a) Din partea **însă** a profesorului a întîmpinat mai puţine greutăţi.
b) Este **deci** nevoie de o echipă bună.
c) Eu **totuşi** am venit.

5. *Punctul şi virgula* — marchează o pauză mai mare decît cea redată de virgulă şi mai mică decît cea redată de punct.

Exemplu:
— Mămico, mă laşi afară?
— Nu (;) nu te las, pentru că plouă.

6. *Două puncte* — anunţă o enumerare, o explicaţie, o concluzie sau vorbirea directă.

Exemple:
a) Iată tot ce mi-ai cerut (:) caiet, creion, toc şi cerneală.
b) Era hotărît (:) va căuta comoara.
c) Poarta era deschisă (:) căţelul intră pe ea.
d) Învăţătoarea întrebă (:)
— Cine nu şi-a scris tema?

7. *Linia de dialog* — indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire.

Exemplu:
(—) Ai învăţat?
(—) Da.
(—) Tot, tot?
(—) Da, absolut tot.
(—) Şi poezia?
(—) Şi.

8. *Parantezele* — arată un adaos în interiorul propoziţiei sau frazei.

Exemplu: Florile (cireşului) se scuturară lăsînd în loc nişte bobiţe verzi.

9. *Punctele de suspensie* — arată o pauză mare în cursul vorbirii;

Exemplu: „Am înţeles (...) Nu ţi-am spus eu?(...) ghicisem".
(I.L. Caragiale)

EXERCIŢII

1. Citiţi cu atenţie textul următor, apoi explicaţi în scris de ce s-au folosit: litera mare, linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării (mirării):

„...Şi cînd s-apropie de acea casă, numai iaca o babă întîmpină pe fată cu blîndeţă şi-i zice:

— Dar ce cauţi prin aceste locuri, copilă, şi cine eşti?
— Cine să fiu, mătuşă? Ia, o fată săracă, fără mamă şi fără tată, pot zice; şi numai Cel-de-sus ştie cîte-am tras de cînd mama(...) a pus mîinile pe piept!(...)"

(I. Creangă — „Fata Babei şi Fata Moşneagului")

*2. ***Citiţi cu atenţie textul următor, apoi explicaţi în scris de ce s-au folosit: litera mare, virgula şi punctul:***

„Face ea sarmale, / face plachie, / face alivenci, / face pască cu smîntînă şi cu ouă şi fel de fel de bucate / "

(I. Creangă — „Capra cu trei iezi")

3. ***Citiţi textul următor şi explicaţi în scris de ce s-au folosit: punctul şi virgula; punctele de suspensie (...)***

„— Moşnege /, (zise ea, ruşinată), / dă-mi şi mie nişte galbeni! / "
„— Ba pune-ţi pofta-n cui, măi babă! / Cînd ţi-am cerut ouă, / ştii / ce mi-ai răspuns? / Bate acum şi tu găina, / să-ţi aducă galbeni; / c-aşa am bătut şi eu cucoşul, / ştii tu din a cui pricină... / şi iaca / ce mi-a adus! /"

(I. Creangă — „Punguţa cu doi bani")

*4. ***a) Se dă textul:***

„Acolo, în iarbă înaltă, necosită, se ridica o colibă din îngrăditură de frunzari."

(M. Sadoveanu — „Oameni şi locuri")

Explicaţi de ce între cuvintele „se ridica" şi „o colibă" nu s-a pus virgulă.

b) Se dă textul:

„— Maria, vino tu aici!
— Imediat."

Explicaţi de ce între cuvintele „Maria" şi „vino" s-a pus virgulă, iar între cuvintele „vino" şi „tu" nu s-a pus virgulă.

c) Se dă textul:

„În păduri trăsnesc stejarii! / E un ger amar, cumplit! /
Stelele par îngheţate, / cerul pare oţelit, /
Iar zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi / ce scîrţiie sub picioare / ".

Explicaţi semnele de punctuaţie ce apar în acest text. De ce nu apare virgulă între cuvintele „zăpadă" şi „cristalină"?

5. ***În locul spaţiilor goale puneţi semnele de punctuaţie necesare:***

a) La florărie s-au adus garoafe lalele şi orhidee Mihăiţă a mers la doamna vînzătoare şi a cerut
Vă rog să-mi daţi cinci garoafe 3 lalele şi 5 orhidee
Cu plăcere a răspuns vînzătoarea

De cîte ori aţi pus două puncte? De ce? Ce diferenţă este între cele două situaţii?

b) Mihai Mihai Mă auzi Unde eşti
Te aud Marian dar nu ştiu unde eşti
Dar tu unde eşti
Lîngă un rîu Şi prin tufiş mişcă ceva
Au au Ajutor Mihai Un roi de albine vrea să mă atace
Vin vin imediat Ca să nu te mai muşte intră în apă
Dar e rece
Şi ce dacă

6. *Priviţi cu atenţie textele de mai jos şi puneţi semnele de punctuaţie acolo unde trebuie:*

a) „Cerul era limpede luceferii sclipitori rîdeau la stele iară luna scoţînd capul de după dealuri se legăna în văzduh luminînd pămîntul "

(I. Creangă — „Dănilă Prepeleac")

b) „Cînd un împărat mare din vremea aceea a întrebat un trimis al dacilor dacă se teme de el acesta a răspuns
Dacii nu se tem decît de cer să nu cadă pe ei"

(după Al. Vlahuţă — „Din viaţa dacilor")

c) „Vă spun ca să ştiţi şi voi cuvintele care îmi trebuie pentru poveşti le scot din călimară
Într-o zi un cuvînt nu vru să iasă afară
Tot ciocănind disperat în sticlă cu peniţa din călimară ieşiră cuvintele
Politeţe Hărnicie Prietenie
Hai spune-ne ce cauţi
Îl caut pe „Nu" Fără el nu pot termina povestea
Pe „Nu" L-a luat o fetiţă în braţe şi nu-i mai dă drumul"

(după O. Pancu–Iaşi — „Fetiţa care l-a luat pe „Nu" în braţe")

7. *Studiaţi textele de mai jos cu atenţie şi puneţi voi semnele de punctuaţie necesare:

a) „ — Azi a fost mai crunt ca niciodată spuse taurul negru pe cînd celălalt soţ îi lingea milos grumazul
Ar trebui să-l iei în coarne zise bivolul ceacîr sfredelindu-şi cu limba nările
De ce n-o faci tu i-o întoarse taurul
Eu vezi am coarnele teşite
Atunci calcă-l în picioare şi fă-l zob cum zobeai odinioară în sihlă tigrii
Eu singur Acolo umblam în turme Tuna pămîntul sub noi cînd porneam năvală"

(V. Voiculescu — „Revolta dobitoacelor")

b) „Intrai era o odaie mare plină cu lemne şi mănunchiuri de surcele un cîntar era aşezat deoparte
Crede-mă că am muncit zdravăn azi adaugă Coretti Sînt silit să învăţ pe apucate Îmi scriam propoziţiile cînd intră cineva ca să cumpere lemne M-am aşezat iar la scris iată că vine carul Nici nu-mi mai simt picioarele şi vezi ce umflate îmi sînt mîinile
Vorbind astfel mătura frunzele uscate şi aşchiile care stăteau risipite pe podea"

(E. de Amicis — „Camaradul meu Coretti")

8. ***a)*** ***Alcătuiţi două propoziţii la sfîrşitul cărora să se pună punct.***
b) ***Alcătuiţi doă propoziţii la sfîrşitul cărora să se pună semnul întrebării.***
c) ***Alcătuiţi două propoziţii la sfîrşitul cărora să se pună semnul exclamării.***

9. ***Compuneţi un scurt dialog în care să folosiţi: două puncte, semnul întrebării şi semnul exclamării.***

****10.*** ***Compuneţi un scurt dialog în care să folosiţi: două puncte, virgulă, punctul, semnul întrebării şi semnul exclamării.***

11. ***Alcătuiţi o compunere gramaticală în care să folosiţi: punctul, virgula, punctul şi virgula, semnul întrebării şi semnul exclamării.***

****12.*** ***Alcătuiţi o compunere gramaticală în care să folosiţi toate semnele de punctuaţie pe care le cunoaşteţi. Daţi un titlu compunerii voastre!***

13. ***Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte:***

a) carte —
cocoş —
şcoală —
soc —
masă —
soare —
penar —
stilou —

b) soartă —
subliniere —
construi —
monstru —
demonstraţie —
punct —
deducţie —
aspru —
punctaj —
atlet —
funcţie —
jertfă —

c) ochiul-boului —
floarea-soarelui —
Curtea-de-Argeş —
Porţile-de-Fier —
nestabil —
dreptunghi —
despre —

14. *Formați cuvinte adăugînd silabe:*

a) ta ; la ; ca ; ma ;

b) Mă ; Co ; Ro ;

c) ma ; to ;

15. *a) Găsiți 5 cuvinte care să înceapă cu grupul de litere „ce”.*
b) Găsiți 5 cuvinte care să cuprindă (în interior) grupul de litere „ce”.
c) Găsiți 5 cuvinte care să se termine cu grupul de litere „ce”.

16. *a) Găsiți 5 cuvinte care să înceapă cu grupul de litere „ci”.*
b) Găsiți 5 cuvinte care să se termine cu grupul de litere „ci”.
c) Găsiți 5 cuvinte care să cuprindă grupul de litere „ci”.

17. *a) Găsiți 5 cuvinte care să cuprindă grupul de litere „ge”.*
b) Găsiți 5 cuvinte care să cuprindă grupul de litere „gi”.

18. *Găsiți 3 cuvinte care să cuprindă (la început, la mijloc și la sfîrșit) grupul de litere „che” și alcătuiți propoziții cu ele.*

19. *Găsiți 3 cuvinte care să cuprindă (la început, la mijloc și la sfîrșit) grupul de litere „chi” și alcătuiți propoziții cu ele.*

20. *Găsiți 3 cuvinte care să cuprindă grupul de litere „ghe” și alcătuiți propoziții cu ele.*

21. *Găsiți 3 cuvinte care să cuprindă grupul de litere „ghi” și alcătuiți propoziții cu ele.*

22. *Alcătuiți o compunere în care să utilizați și cuvinte ce cuprind grupurile de litere: „ce”, „ci”, „ge”, „gi”, „che”, „chi”, „ghe”, „ghi”. Dați un titlu compunerii voastre.

23. *Subliniați vocalele din cuvintele propozițiilor următoare:*

Exemplu: Domnișoara învățătoare știe multe lucruri.

a) Umbrela stă deschisă pe masă.
b) Cartea s-a închis din cauza vîntului.
c) Iau de pe iarbă stiloul cel verde.
d) I-au dat voie să meargă cu noi?
e) Of! Iar a venit vrabia aceea!

24. *Subliniaţi consoanele din cuvintele propoziţiilor următoare:*

Exemplu: — Cît costă pîinea?

a) — Vino şi tu cu noi la cinema!
b) — De unde-ai mai apărut şi tu?
c) — Cum reuşeşti să le faci pe toate?
d) Ia te uită! Au sosit cocorii!
e) Vreţi să-mi înapoiaţi cartea? S-a înnoptat şi trebuie să merg acasă.

25. *a) Există cuvinte formate numai din consoane?*
b) Puteţi să daţi exemple de astfel de cuvinte?

26. *a) Există cuvinte formate numai din vocale? De ce?*
b) Daţi exemple de astfel de cuvinte!

27. *Puneţi o literă în locurile libere şi spuneţi ce cuvinte aţi găsit:*

a) so ; ra ; ba ; pu ;

b) ac; us; os; or;

c) ca că; ma că;

28. *a) Găsiţi cuvinte care să conţină cel puţin 4 consoane.*

Exemplu: născoci, nărăvaş, etc.

b) Găsiţi cuvinte care să conţină cel puţin 4 vocale.

Exemplu: pisicile, corabie, etc.

29. *a) Găsiţi cuvinte formate din 4 consoane şi 3 vocale.

Exemplu: mîţişor.

b) Din lecţia de citire, găsiţi cuvinte formate din 5 consoane şi 2 vocale.

Exemplu: deştept.

c) Din lecţiile de cunoştinţe despre natură, găsiţi cuvinte formate din 3 consoane şi 4 vocale.

Exemplu: cereale.

d) Dintr-o poveste (sau altă ectură) care v-a plăcut, găsiţi cuvinte formate din 2 consoane şi 3 vocale.

Exemplu: lalea.

30. *Găsiţi cuvintele cu sens opus cuvintelor următoare:*

Exemplu: bun — rău

a) frumos —
înalt —
subţire —
slab —

b) negru —
închis —
întors —
spălat —

c) credincios —
neputincios —
mărit —
mărturisit —

d) funcţional —
copilăros —
redus —
recunoscut —

31. Ce mai înseamnă cuvîntul...?

a) *Exemplu:* broască — folosită la uşi; — animal ce trăieşte în lacuri.

toc	ceas	baie
carte	cioc	sare
linie	dar	care

b) Găsiţi şi voi alte asemenea exemple şi alcătuiţi cu ele propoziţii.

32. *Explicaţi cuvintele următoare găsind cuvinte cu altă formă, dar cu aceiaşi înţeles:*

Exemplu: zăpadă: nea; omăt.

a) cartof:
porumb:
şcolar:

b) limpede:
încet:
isteţ:

c) a izbuti
a alerga:
a spune:

d) Găsiţi şi voi alte asemenea exemple şi alcătuiţi cu ele propoziţii.

33. *Formaţi cuvinte noi de la cuvintele date:

Exemplu: 1. tînăr — tinereţe
— tineret;
— tinerel;
— tinereşte;
— întineri;
— întinerire.

2. a aprecia — apreciat;
— apreciere;
— subapreciere;
— subaprecia;
etc.

a) copil;
şcoală;
boboc;
pădure;

b) bătrîn;
frumos;
verde;
înalt;

c) a scrie;
a învăţa;
a citi;
a alerga.

d) Alegeți cîte un cuvînt din fieare grup (găsit de voi) și alcătuiți cu el o propoziție dezvoltată.

Exemplu: Natura **întinerește** primăvara.
Matei este un copil **apreciat** de învățător.

34. *Alcătuiți un scurt dialog în care să folosiți cel puțin două cuvinte cu sens opus.*

*35. *Alcătuiți o frază formată din 2 propoziții în care să folosiți cuvinte care au același sens, dar forme diferite.*

Exemplu: Fulgi de **nea** cad din văzduh mereu, iar pînă mîine dimineață **zăpada** va fi acoperit totul.

36. *Alcătuiți un scurt dialog în care să folosiți cel puțin două cuvinte care au aceeași formă, dar înțeles diferit (vezi ex. nr. 31).*

37. *Alcătuiți un dialog în care să folosiți cuvinte cu sens opus și cuvinte care au același înțeles, dar formă diferită.*

38. *Alcătuiți un dialog în care să folosiți cuvinte cu sens opus și cuvinte care au aceeași formă, dar înțeles diferit.*

39. *Alcătuiți o scurtă compunere în care să folosiți cuvinte cu același înțeles și formă diferită și cuvinte care au aceeași formă și înțeles diferit.*

*40. *Compuneți o poveste care să conțină: cuvinte cu sens opus, cuvinte cu formă diferită și același înțeles, cuvinte cu aceeași formă și înțeles diferit. De asemenea, compunerea trebuie să conțină semnele de punctuație pe care le cunoașteți.*

C. PROBLEME DE ORTOGRAFIE

1. *Scrierea cu litere majuscule* (mari) se folosește:
   a) la scrierea oricărui cuvînt aflat la începutul unei propoziții;
   b) la scrierea numelor de persoane: Ionel, Mirela, etc.;
   c) la scrierea numelor proprii date animalelor: Azor, Murgu, Joian, etc.;
   d) la scrierea numelor geografice:
      — țări: România, Statele Unite ale Americii, etc.;
      — orașe: București, Chișinău, Cernăuți, Iași, etc.;
      — ape: Dunărea, Oltul, Marea Neagră, Oceanul Pacific, etc.

Atenţie!
Cînd nu fac parte din denumire cuvintele: rîu, fluviu, lac, munte, etc. se scriu cu literă mică. Dar: Balta Albă (lac şi localitate), Capul Rediului (sat) sînt de scris în acest fel.

e) la scrierea sărbătorilor: Anul Nou, Ziua Internaţională a Copilului, etc.

2. *Diftongii:*
Sînt grupuri de două vocale ce se pronunţă într-o singură silabă.

Exemple: geam, leac, blochează, joia, etc.

Atenţie!

EA şi IA — Se scriu şi se pronunţă: **acea, aceasta, ceartă, gheaţă, furişează, lunea, miercurea, vinerea**, etc. (şi nu acia, aciasta, ciartă, ghiaţă, furişiază, lunia, miercuria, vineria, etc.).
Se scriu însă: **chiar, ghiaur, joia, tăia, băiat**) şi nu chear, gheaur, joea, tăea, băeat, etc.).

IE — Se scrie şi se pronunţă: **iepure, ied, cheie**, etc. (şi nu epure, ed, chee, etc.). Atenţie deci la acest diftong!

OA, UA — Se scrie „oa" în cuvintele: **coate, moară, poartă, doar**, etc. (şi nu cuate, muară, puartă, duar, etc.).
Se scrie însă: **piua, roua, steaua, ziua**, etc. (şi nu pioa, rooa, steaoa, zioa, etc.)

UA — Se scrie: **piuă, rouă, plouă** etc. (şi nu pio, roo, ploo, oo (ouă), etc.).

3. *Triftongii:*
Sînt grupuri de trei vocale ce se pronunţă într-o singură silabă.

Exemple: **leoarcă, vreau, miau**, înd**oiai**, etc.

4. *Scrierea unor cuvinte care conţin consoane duble.*
Scriem şi pronunţăm: **accelerat, accent, înnoda, înnopta**.

Atenţie: Nu scriem şi nu pronunţăm: suggestie, cellalt, cassă, etc., ci **sugestie, celălalt, casă**, etc.

5. *Liniuţa de unire:*
Marchează rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte, fie că lipsesc, fie că nu lipsesc sunete.

Exemple: să (-) mi arăţi;
s (-) a dus;
v (-) a scris;
într (-) o zi;
n (-) o (-) mprumut; etc.

6. Regulă

Înainte de „p” şi „b” se scrie întotdeauna „m”.

Exemple:	împrumut;	ambalaj;
	lampă;	bombă;
	timp;	emblemă;
	cumpărător;	ambiţie;
	cimpoi;	ţambal;
	campion;	bomboană.

EXERCIŢII

1. ***a) Explicaţi de ce scriem cu literă mare următoarele cuvinte:*** Ion Creangă, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu.

b) Explicaţi de ce cuvintele următoare le scriem cu literă mare: Azorel, Joiana, Zefir, Duman, Rex, Miaunica.

c) Explicaţi de ce cuvintele subliniate din propoziţiile următoare au fost scrise cu literă mare, deşi nu se află la începutul propoziţiei:

Pe **Dealul Mare** se zăreşte un fum şerpuit.

— Eu văd ceva. Vezi şi tu, **Andrei**?

— Văd. Ce-o fi?

— Nu ştiu. Dar ia priveşte: dinspre **Valea Popii** vin niscai nori!

— Şi ce nori! spuse **Andrei.** Hai să ne adăpostim, că uite începe să plouă. Hei, **Rex,** vino aici!

Peste apa **Argeşului** trece un pod. Pe pod vine de la stînă **Nicolae** cu un miel în braţe.

— De unde vii **Nicolae**?

— De la stînă, nu se vede?

— Ba se vede. Al cui e mielul?

— Al **Roşcatei**. Mai are doi.

— Săraca. Ce face baciul?

— Bine.

2. ***În textele următoare cuvintele subliniate s-au scris cu literă mică. De ce?***

a) Vom merge la **munte.** Dacă vom găsi un **lac,** vom putea pescui. Oricum noi ne-am pregătit toate undiţele şi ne-am luat şi momeală. Va fi un pescuit pe cinste!

b) — Hai să mergem la **rîu!** Vreţi?

— Mergem, mergem. Dar pe unde o luăm?

— Ocolim **dealul,** apoi coborîm în **vale** şi o ţinem drept.

— Ura! Să mergem.

3. ***a) Scrieţi după dictare:***

Anul Nou, Ziua Internaţională a Femeii, Ziua Internaţională a Copilului, Ziua Victoriei, Ziua Armatei.
Cum le-aţi scris? De ce?

b) *Aşezaţi sărbătorile de la punctul anterior în ordine cronologică.*

*4. a) *Scrieţi după dictare cuvintele:*
piatră, pierde, dezmierd, fiară, miez, piaţă, cheag, gheaţă, îngheaţă, veghează, nenea, aleea, joia.
Spuneţi care sînt diftongii existenţi în aceste cuvinte.
Subliniaţi-i după ce aţi despărţit cuvintele în silabe.

b) *Descoperiţi diftongii din textul următor:*
Andreea merge pe alee. De o parte şi de alta a aleii se găsesc stejari bătrîni. Ea merge visătoare privind stejarii înalţi pînă la cer.

5. a) *Scrieţi după dictare cuvintele:*
băieţi, proiect, Ploieşti, treier, cutreier, miercuri, fier, pierdut, vieţi.
Descoperiţi diftongii! Cum i-aţi descoperit?

*b) *Concurs. Cine găseşte mai multe cuvinte care încep cu diftongul „ie”?*

*6. a) *Scrieţi după dictare cuvintele:*
chioşc, ciorchine, ghiotură, pleosc.
Ai identificat diftongii? Care sînt? Cum i-ai găsit?

b) *Scrieţi după dictare cuvitele următoare:*
coate, roua, plouă, poartă, nouă, piua, foarte, steaua, ziuă.
Ce diftongi aţi descoperit?

*7. *Scrieţi cuvintele următoare pe caiete şi spuneţi ce observaţi, după ce le despărţiţi în silabe:*
leoarcă, beau, iau, tăiai, suceai, suiau.
Cum se numesc grupurile de trei vocale care se pronunţă într-o singură silabă?

8. a) *Scrieţi 3 cuvinte care încep cu „oa”. Alcătuiţi apoi cîte o propoziţie cu fiecare dintre ele.*

b) *Scrieţi 3 cuvinte ce se termină cu „ie” şi alcătuiţi cîte o propoziţie cu fiecare dintre ele.*

*9. a) *Găsiţi 3 cuvinte care să conţină triftongul „eau” şi alcătuiţi propoziţii cu ele.*

b) *Găsiţi 3 cuvinte care să conţină triftongul „iau” şi alcătuiţi propoziţii cu ele.*

10. ***a) Scrieţi după dictare cuvintele:***
înnopta, înnora, accepta, accent, succes, înnoda.

b) Scrieţi după dictare propoziţiile:
Afară s-a **înnoptat.**
Cerul este **înnorat.**
— Îţi doresc **succes!**
Spuneţi de la ce cuvinte provin cuvintele subliniate.
Cum credeţi că s-au format ele?

11. ***Scrieţi după dictare:***
Într-o dimineaţă însorită Silviu şi Iulian făceau plajă.
Deoadată Silviu strigă:
— Păzea!
Iulian sare speriat:
— Ce e? Ce se întîmplă?
— Nimic. Dar erai prea absorbit de carte. Hai să înotăm în bazin! Vii?
— Nu.
Prin spate vine Ioana care îl împinge pe Iulian în apă.
Toţi rîd fericiţi.

12. ***Ce probleme deosebite aţi întîmpinat la textul de mai sus? Încercaţi să vă corectaţi!***

13. ***Explicaţi de ce s-a folosit liniuţa de unire în propoziţiile următoare:***
a) — Spune-mi te rog, unde este Mihai?
b) — Ţi-a scris Ionel?
c) Într-o zi au apărut două frunze în grădină.
d) — S-o pui la locul ei!

*14. ***Explicaţi de ce s-a folosit liniuţa de unire în textele următoare:***
a) La intrarea în grădină ne-a întîmpinat brigadierul fermei. Am văzut recolta bogată şi ni s-a spus că putem fi de folos. Fiecare copil şi-a luat cîte o lădiţă. Ne-am repartizat pe rînduri şi am cules roşiile ce străluceau printre frunzele verzi.

b) — M-am gîndit să-ţi dau o carte, ca s-o citeşti.
— Dă-mi-o, mi-a spus Vasile.
— Ţi-o voi da, cînd mi-o va aduce Ion.
— Cum, nu ţi-a adus-o încă?
— Nu ne-am întîlnit zilele acestea.
— Am să-l caut eu la telefon.
— I-l ştii?
— Da, şi l-a schimbat de curînd.

— Cînd voi avea agenda, să mi-l dai şi mie.
— Cu plăcere.

15. Alcătuiţi propoziţii cu cuvintele: soare, geam, blochează, miercuri, plouă, înnorează.

**16.* a) *Alcătuiţi o frază în care să folosiţi cel puţin 2 cuvinte care conţin diftongi.*

b) *Alcătuiţi o propoziţie dezvoltată care să conţină un cuvînt ce cuprinde un triftong.*

c) *Alcătuiţi o frază compusă din 3 propoziţii în care să folosiţi cuvinte ce conţin diftongi şi triftongi.*

17. Alcătuiţi 5 propoziţii în care să folosiţi cuvinte cu dublă consoană.

18. Alcătuiţi 4 propoziţii în care să folosiţi de fiecare dată liniuţa de unire.

**19. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi cuvinte ce conţin diftongi şi triftongi.*

**20. Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „O vizită" în care să folosiţi cuvinte ce conţin diftongi şi triftongi şi cuvinte cu dublă consoană.*

21. Alcătuiţi o compunere în care să utilizaţi de cel puţin 4 ori liniuţa de unire. Explicaţi apoi situaţiile în care aţi folosit-o.

**22. Alcătuiţi o compunere în care să utilizaţi situaţiile ortografice învăţate. Daţi un titlu compunerii voastre!*

CAPITOLUL al II-lea
SUBIECTUL — SCHEMA

1. *Definiţie:*

   Partea principală de propoziţie care arată cine face acţiunea exprimată de predicat sau cine are o caracteristică exprimată de acesta se numeşte *SUBIECT.*

   Exemple: 1. **Mircea** merge la şcoală. (Cine?)
   2. **Mierla** era neagră ca noaptea. (Despre cine este vorba?)

2. Subiectul poate fi:

   a) — **simplu** — exprimat printr-un singur cuvînt;
   Exemplu: Bate **vîntul.**
   — **multiplu** — exprimat prin mai multe cuvinte;
   Exemplu: **Cărţile şi caietele** sînt pe masă.

   b) — **exprimat** — subiectul apare în propoziţie;
   Exemplu: **Maria** udă florile din grădină.
   — **neexprimat** — subiectul nu apare în propoziţie;
   — **inclus** — cuprins în forma verbului (apare la pers.I şi a II-a)
   Exemplu: — Plecăm la munte. (noi)
   — Mergi cu noi? (tu)
   — **subînţeles** — cunoscut din propoziţiile anterioare; (apare la pers. a III-a)
   Exemplu: Mihai a învăţat la istorie.
   Ştie lecţia (el).

Observaţie: Există propoziţii care nu pot avea subiect. Predicatele acestora arată fenomene ale naturii sau nu au un autor propriu-zis al acţiunii.
Exemplu: Plouă mărunt în noaptea deasă.
E bine la voi!
E vai de el!

3. Subiectul poate fi exprimat prin:
   a) **substantiv**: S-au deschis *porţile* cerului;
   b) **pronume**: *El* intră acum pe poarta şcolii;
   c) **verb**: *A învăţa* este o datorie;
   d) **adjectiv sau numeral** ce au valoarea unui substantiv: Se vedea din depărtare *verdele* ierbii noi. *Cei doi* erau nedespăţiţi.

   Atenţie: Pot exista subiecte exprimate prin pronume de felul acesta:
   1) **Cine** vine?
   2) Să vină Maria / **care** a fost acolo. /

4. Subiectul stă de obicei înaintea predicatului. Dar el poate fi întîlnit şi după predicat.
   Subiectul poate sta oriunde în propoziţie:
   Exemple: a) **Ioana** dă mîncare lebedelor.
   b) De unde vine **mireasma** de fîn cosit?
   c) Se ridicase **soarele**...

   Observaţie: Cuvintele care exprimă o chemare adresată cuiva pentru a-i atrage atenţia asupra unei comunicări NU sînt SUBIECTE.
   Exemple: a) — **Bunică**, spune-ne o poveste! /
   b) — **Patrocle**, de ce duci pîinea în gură? / întreabă zîmbind Lizuca.

   (M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

EXERCIŢII

1. Subliniaţi subiectul din textele următoare:

a) „Vîntul poartă parfumul florilor pînă departe. / "

b) „Harap-Alb are o înfăţişare mult mai plăcută... / Pesemne / inima le spunea / că Spînul nu le este văr... / "

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

c) „Atunci împăratul zise Spînului:
— Nepoate, mai mîncat-ai tu salăţi de aceste(...)? /
— Ba nu, moşule, / zice Spînul. / (...)"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Rîul curgea sub perdele de aburi."

(M. Sadoveanu — „Cocostîrcul albastru")

e) „Fluieră mierlele. / Cucul îşi cîntă singur numele. /
Adie vîntul / şi pădurea vuieşte... / "

(Z. Stancu — „Desculţ")

f) „—Bunică, harmasarul era alb... / "

(M. Sadoveanu — „Făt-Frumos-Măzărean")

2. Descoperiţi subiectele din textele următoare şi subliniaţi-le. Spuneţi cum le-aţi descoperit!

a) „La Florii, mîţişorii sălciilor se deschiseră / şi în jurul lor începuseră a bîzîi albinele. / Grădinile erau încă întunecoase, / numai sălciile revărsau în toate părţile plete verzi-gălbii. / ”.

(M. Sadoveanu — „Primăvara ")

b) „ — Domnia ta, domnişorule , ai ieşit la vînat? /
— Da, moşule, / răspund eu; / dumneata cine eşti?”

(M. Sadoveanu — „Oameni şi locuri ")

c) „La răsărit se văd, peste şiruri de dealuri verzi, înălţimile Vulcanului ... / (...) Fulgere dese, orbitoare, spintecă cerul, / şi tunete prelungi se aud bubuind în depărtare. / ”

(Al. Vlahuţă — „România pitorească ")

d) „—He, he! / Să fie sănătos dumnealui... / d-apoi chiteşti dumneata / că nu ne cunoaştem noi cu Ştefan a Petrei? / ”

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie ")

e) „Vor înflori întîi caişii, / apoi cireşii, / apoi merii, / apoi trandafirii. / ”

(M. Sadoveanu — „Oameni şi locuri ")

f) „ Căprioara se opri între mesteceni, în iarba înaltă într- o adiere de răcoare... / ”

(M. Sadoveanu — „ În pădurea Petrişorului ")

3. Descoperiţi subiectele din textele următoare şi arătaţi locul lor în propoziţie.

a) — Unde te duci tu, Emile?
— La mama.
— Şi unde e mama?
— La bunica.

b) „... Pădurea Petrişorului, bătrînă şi nestricată de mînă de om, îşi desfăşura tăcută bolţile de frunzişuri... / ”

(M. Sadoveanu — „În pădurea Petrişorului ")

c) „ Lebăda şi pelicanul, lopătarii, stîrcii albi cu moţ (...) le-aş dori apărate de prigoana omului. / ”

(M. Sadoveanu — „Oameni şi locuri ")

d) „Setilă se ie atunci după Harap-Alb / şi pornesc tuspatru înainte. / ”

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb ")

e) „Cucoşul s-a apropiat, / s-a uitat cu un ochi la cărăbuş / şi a trecut mîndru înainte. / ”

(Em. Gîrleanu — „Sărăcuţul ")

f) „Un roi de albiniţe luminoase, alb-albăstrii, zbură pe deasupra carelor.”

(A. Mihale — „Fuga ")

4. *Subliniaţi subiectele şi arătaţi locul lor în propoziţie:*

a) „Bine-ai venit din nou la noi,
Surată Primăvară, /
Să mai răsune prin zăvoi
Talanca turmelor de oi
Şi cucul pierde-vară. /

(D. Zamfirescu — „Primăvara")

b) „ Atunci mijlociul păzi şi el… / "

(P. Ispirescu — „Greuceanu")

c) „…unii spuneau / că împăratul Roş… nu se mai satură de a vărsa sînge omenesc; / alţii spuneau / că fata lui este o farmazoană cumplită / şi că din pricina ei se fac atîtea jertfe… / "

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Se vede / că nu cunoşti locurile pe aici… / ")

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

e) „Cine ştie carte, / are patru ochi. / ".

(Proverb)

f) „ Lacomul nu zice: „Ajunge!" /
Oltu-n gură de i-ar curge. / "

(Proverb)

5. *Identificaţi subiectele şi arătaţi felul lor:

Exemplu: a) „**Omul** muncitor - de pîine nu duce dor".
omul — subiect exprimat, simplu.
b) „Vine". (el, ea)
subiect neexprimat — subînţeles.

a) „Leneşul mai mult aleargă… / "

(Proverb)

b) „În unire stă tăria. / "

(Proverb)

c) — Unde e cartea? /
— De ce mă întrebi pe mine? /
— Dar pe cine să întreb? /

d) „A nins cu fulgi mari, / ce parcă se jucau de-a prinselea prin aer. / ".
(*„Ce se întîmpă sub zăpadă?"*)

e) „Într-o seară tîrzie, aflîndu-se în cabinetul său de lucru, Cuza-vodă sună clopoţelul, / ca să vină ofiţerul de serviciu din camera de alături… / "
(*„Fiul şi mama"*)

f) „Oltul şi Mureşul sînt fraţi născuţi pe aceleaşi culmi de munte. / Mureşul îşi poartă apele spre apus, / iar Oltul a pornit din prima clipă a vieţii spre miazăzi… / "

***6. Subliniaţi subiectele şi arătaţi părţile de vorbire prin care sînt exprimate:**

a) „ Ciocănitori tocau în scoarţa copacilor, / strigăte melancolice veneau de departe / şi se stingeau între frunzişurile neclintite … / ".

(M. Sadoveanu — „ În pădurea Petrişorului ")

b) „În faţă se adînceşte sinuosul pas Vulcan, singurul drum practicabil între provincii… / "

(J. Verne — „Castelul din Carpaţi ")

c) „Turcii şi-au aşezat tabăra lîngă Podul Înalt. / "

(după M. Sadoveanu)

d) „Astfel ocrotit de vecinul cel posac, într-o primăvară el înălţă peste vîrful mărăcinilor un mugur lunguieţ şi roşcat."

(S. Mehedinţi — „Fagul ").

e) „Cei şapte apărură călare pe şapte cai ageri, / apoi plecară înapoi. / Ei erau cei şapte haiduci fioroşi din Pădurea Măgurii. / "

f) „A-ţi ţine cuvîntul dat este una din datoriile cele mai de seamă. / Tot astfel, a învăţa este datoria fiecărui elev în parte. / "

g) — Cine vine?
— Vine Mirel şi sora sa.
— Ei vin singuri?
— Nu, / ei vin cu mama lor. /

h) „Patria e (…) fumul vetrei / ce ne-a încălzit în leagăn , înălţîndu-se în aer … / "

(A. Russo — „Cîntarea României ")

i) — Acolo jos, lîngă copacul acela se află o fîntînă / care a secat. / Lîngă ea ai să găseşti comoara. / Dar ai grijă / ca să nu fie nimeni lîngă tine / cînd vei scoate această comoară. /

7. Puneţi subiectele potrivite în locul punctelor:

a) … a sosit.
Au înflorit… .
… lor au culoarea albă.
Peste cîtva timp … se vor transforma în cireşe.
Nouă ne plac … pentru că sînt dulci şi gustoase.
Vin…călătoare.
… zboară pe cerul senin.

b) ... este patria noastră.
... este capitala sa.
În Bucureşi se află ... noastră.

c) ...mică răstoarnă carul mare.
... sînt cinstea părinţilor.
... este oglinda elevului.
... este brăţară de aur.
... dulce mult aduce.

8. *Alăturaţi la fiecare cuvînt din coloana întîi cuvîntul potrivit din coloana a doua şi formulaţi propoziţii cu ele:*

a)

I	II
Soarele	foşnesc
Ciocîrlia	se adună
Frunzele	străluceşte
Norii	a înverzit
Pădurea	cîntă

b)

I	II
Banca	s-a rupt
Scaunul	e deschisă
Fereastra	a înflorit
Floarea	e curată
Tabla	este scrisă

9. *Analizaţi subiectele din textele următoare:

Exemplu: **Bunica şi bunicul** stau pe prispă.
bunica şi bunicul — subiect multiplu;
— bunica — subiect; substantiv comun, gen feminin, număr singular;
— bunicul — subiect; substantiv comun, gen masculin, număr singular.

a) „...Baba avea o găină / şi moşneagul un cucoş. / Găina babei se oua de cîte două ori pe zi, / şi baba mînca o mulţime de ouă, / iar moşneagului nu-i da nici unul. / ”

(I. Creangă — „Punguţa cu doi bani")

b) „În vreme ce căpriorul se scutură / şi fuge năuc de spaimă şi durere, / pasărea cade moartă, cu ghearele strînse, cu ochii deschişi... / ”

(Em. Gîrleanu — „Vulturul")

c) „I-a dat poruncă / ca să-i deschidă toate tronurile cu haine spre a-şi alege fiul său pe acelea / care îi vor plăcea. / ”

(P. Ispirescu — „Tinereţe fără bătrîneţe ... ")

(*)10. *Analizaţi subiectele din textele următoare:*

a) „D-apoi vara, în zilele de sărbătoare, ... după cules răchiţică..., cine umbla?"

(I. Creangă — „ Amintiri din copilărie")

b) „Şi-auzind din depărtare
Vocea lui tiranică,
Toţi ciulinii pe cărare
Fug cuprinşi de panică. / ”

(G. Topîrceanu — „Rapsodii de toamnă”)

c) „Amurgul începuse a se ridica din adîncuri... / Şi, încet-încet, se stingeau toate; / şi tot mai rar se desprindeau din depărtări un lătrat de cîine, un sunet de talangă, un glas de bucium ... / ”

(C. Hogaş — „ Pe drumuri de munte ”)

d) „Poţi opri vîntul, apa şi gurile oamenilor? / De aceea le-am lăsat şi eu pe fete / să rîdă, / pînă li s-a duce gura la urechi... / ”

(I. Creangă — „ Amintiri din copilărie ”)

(*)11. Analizaţi subiectele din textele următoare:

a) „Nici nu voiau pădurenii / să steie de vorbă cu dînsul. /
Ei ziceau / că nu rămîn pe aici, / că trec în Banat / unde ziua e plătită mai bine ... / ”

(după I. Slavici — „Pădureanca”)

b) „ — Dar cum te tocmeşti tu? /
— Eu mă tocmesc pe trei ani o dată ... /
—...Şi ce mi-i cere tu pentru trei ani? /
—... Ia / să-mi dai de mîncare şi de purtat... / ”

(I. Creangă — „Povestea lui Stan Păţitul”)

c) „—Moş Ioane, vezi colo în ogradă la mine bolovanul cel mare? /
— Îl vedem, cucoane. / ”

(I. Creangă — „ Moş Ion Roată şi Unirea”)

d) „Oricine trece în timpul neastîmpăratului April dincolo de barierele oraşului / vede / cum berzele scriu cerul cu unghiurile stolurilor. / ”

(E. Camilar — „Farmecul depărtărilor”)

e) „Bine a zis / cine a zis / că surcica nu sare departe de trunchi. / ”

(Folclor)

f) „Ce-a fost verde / s-a uscat /
Ce-a-nflorit / s-a scuturat. / ”

(V. Alecsandri — „Poezii populare”).

****12. Identificaţi subiectele din textele următoare şi completaţi tabelul. Spuneţi la sfîrşit cîte subiecte neexprimate aţi găsit.***

a) „Cînd **vrăjmaşii** vin sumeţi /
Să ne calce scumpa ţară, /
Tu-i izbeşti / şi-i dai afară, /
Minte să-i înveţi! / ”

(G. Coşbuc — „Cîntec”)

Partea de vorbire	Cuvîntul	Felul părţii de vorbire	Gen	Număr	Persoană
SUBSTANTIV	vrăjmaşii	comun	masculin	plural	—
ADJECTIV					
PRONUME	tu	personal	—	singular	a II-a
NUMERAL					
VERB					

b) A cînta e o plăcere. / Ioana ştie asta / şi cîntă mereu. / Ea are şi doi fraţi gemeni. / Cei doi cîntă la vioară, / iar Ioana îi acompaniază la pian. /

c) Martinel s-a încurcat / şi nu ştie bine / dacă „roşu" este adjectiv. / A întrebat-o pe Mac-Mac, / dar nici ea nu ştia. / Ce să facă Martinel? /

d) „Toţi s-au bucurat grozav, / şi rîndunica şedea sus în cuib / şi le cînta / cum ştia ea mai bine; / dar în inima ei era cam mîhnită / pentru că Degeţica îi era dragă / şi n-ar fi vrut / să se despartă de ea niciodată. / "

(H. Christian Andersen — „Degeţica")

e) „Au ieşit copiii-n ţara-ntreagă, /
Florile pe cîmpuri să culeagă. / "

(V. Tulbure — „Cununa")

13. a) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „iarnă" să fie subiect.
b) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „dimineaţă" să fie subiect şi să fie aşezat la începutul propoziţiei.
c) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „vînt" să fie subiect şi să fie aşezat la mijlocul propoziţiei.
d) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „pădure" să fie subiect şi să fie aşezat la sfîrşitul propoziţiei.

14. a) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „eu" să fie subiect.
b) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca subiecte cuvintele: „noi" şi „voi".
c) Alcătuiţi 3 propoziţii în care să folosiţi ca subiect cuvîntul „el", aşezat pe rînd la începutul propoziţiei, la mijlocul propoziţiei, apoi la sfîrşitul acesteia.

(+)15. a) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „a mînca" să fie subiect.
b) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „ a cînta" să fie subiect.

(+)16. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca subiect cuvîntul „roşu" (roşul).

b) Alcătuiți o propoziție în care să folosiți ca subiect cuvîntul „bine”.
c) Alcătuiți o propoziție în care să folosiți cuvîntul „nimeni” ca subiect.
d) Alcătuiți o propoziție în care să folosiți cuvîntul „ șapte ” ca subiect.
e) Alcătuiți o propoziție în care subiectul să aibă mai mult de două cuvinte.

(*)17. a) Alcătuiți scurte dialoguri în care să folosiți cuvintele: „al meu”, „al tău”, „al nostru”, „al vostru”. Aceste cuvinte vor trebui să aibă funcția de subiect.

Exemplu: — Unde vă sînt hainele?
— *Ale noastre* sînt în cuier.

b) Alcătuiți scurte dialoguri în care să folosiți cuvintele:
„Ale mele”, „ale tale”, „al lor”, „ale lor” cu funcție de subiect.

Exemplu: — Unde v-ați pus creioanele?
— **Ale tale** sînt pe masă / iar **creioanele** mele sînt în ghiozdan.

**18. a) Alcătuiți două propoziții în care cuvintele „unul”, „una” să fie subiecte.*

Exemplu: **Unii** vor dori prăjituri.

b) Alcătuiți trei propoziții în care cuvintele „altul”, „alta”, „altele” să fie subiecte.

Exemplu: **Alții** vor veni spre noi, mîine.

19. Găsiți trei propoziții care să nu aibă subiect.

Exemplu: a) Tună puternic.
b) E rău de el!

**20. a) Alcătuiți o propoziție în care cuvîntul „toți” să aibă funcție de subiect.*
b) Alcătuiți o propoziție în care același cuvînt „toți” să însoțească subiectul.

**21. Alcătuiți o propoziție în care cuvintele „unii” și „alții” să formeze un subiect multiplu.*

(*)22. a) Treceți cuvîntul „toți” la feminin singular și alcătuiți o propoziție în care cuvîntul obținut să aibă rol de subiect.
b) Transformați propoziția de mai sus astfel încît cuvîntul respectiv să nu mai fie subiect.

**23. Alcătuiți două propoziții în care să aveți ca subiecte cuvintele: „oricine” și „oricare”.*

**24. Alcătuiți două propoziții în care să aveți ca subiecte cuvintele: „oarecine” și „oarece”.*

(*)25. a) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „fiecare” să fie subiect.
b) Transformaţi propoziţia de mai sus astfel încît cuvîntul „fiecare” să nu mai fie subiect.

26. a) Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „Primăvara” în care să folosiţi cuvintele: „ghiocelul”, „zăpada”, „soarele”, „cerul”, „mugurii”, „nimeni”, „albul”,ca subiecte.
b) Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „Prietenii mei” în care să folosiţi şi cuvintele: „carte, „eu”, „ei”, „şcoală”, „jocuri”, „bine(le)”, „a învăţa” — ca subiecte. După ce aţi alcătuit toată compunerea, subliniaţi toate subiectele.

**27. Compuneţi o poveste nu foarte lungă, daţi-i un titlu şi folosiţi: subiect simplu, subiect multiplu, propoziţii fără subiect, etc.*

28. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Nu lăsa pe mîine ce poţi face azi” în care să folosiţi şi propoziţii ce ţin locul unor subiecte.

29. Alcătuiţi o compunere în care să utilizaţi şi cuvintele: „oricare”, „oarecine”, „fiecare” cu rol de subiect. Daţi un titlu compunerii voastre.

**30. Realizaţi o descriere scurtă a casei în care locuiţi. Utilizaţi în compunere, subiecte exprimate prin diferite părţi de vorbire. Daţi un titlu compunerii voastre.*

CAPITOLUL al III-lea
PREDICATUL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea principală de propoziţie care arată ce face, cum este sau ce este subiectul. (Arată deci, ce se spune despre subiect) se numeşte *PREDICAT*.

   Exemple: 1. *Am mers* în pădure. (Ce am făcut ?)
   2. *Stăteam* în faţa casei. (Ce făceam ?)
   3. Mircea *este un elev* silitor. (Ce este el ?)
   4. Floarea *era albastră* în întregime. (Cum era ?)

   Observaţie: Întrebarea cea mai eficientă este: „CE SE SPUNE DESPRE SUBIECT?".

2. Predicatul poate fi:
   a) — **verbal**: Bunicul *stă* pe prispă.
   b) — **nominal**: Obiectul *este de argint*.

3. *Predicatul verbal:*
   a) — poate fi exprimat prin:
   — **verb**: *Se pricepe* la treburile casei.
   — **alte părţi de vorbire:**
   - *Sigur* / că *a înţeles*. /
   - *Hai* cu noi ! / Vii ? / - *Da* ! /
   - *Iată* pe Adrian ! /
   — grupuri de cuvinte ce ţin locul unui verb:
   A luat-o la fugă spre casă. (A fugit spre casă.)
   Adi *îşi aduce aminte* de zilele de vară. (Adi îşi aminteşte de zilele de vară.)
   Ionel *băgă de seamă* la cei din jurul său. (Ionel îi observă pe cei din jurul său.)
   b) — poate fi neexprimat:
   (În unele propoziţii el nu este exprimat, fiind cunoscut din propoziţia anterioară).

Exemple: 1. – Cu cine *ai venit* ?
– Cu un prieten. (Lipseşte predicatul: „am venit".)
2. *Căutai*. Nimic. (Se subînţelege: „Nu găsii nimic".)

4. *Predicatul nominal:*
— exprimă o caracteristică a subiectului;
— este format din verb copulativ şi nume predicativ:

Exemple: Florile *sînt albe.*
verb copulativ — nume predicativ

— **Verbul copulativ** cel mai obişnuit este „a fi".
— *Numele predicativ* arată caracteristica subiectului şi poate fi exprimat prin:
— **adjectiv:** Floarea *este roşie.*
— **substantiv:** Masa *este de stejar.*
Cartea *este a Mariei şi a Irinei.*
— **pronume:** Prietenul meu *eşti tu.*
Caietul *este al ei.*
— **numeral:** Cărţile *sînt ale celor doi.*
— **verb:** Datoria noastră *este de a*-l *ajuta.*
— **alte părţi de vorbire:** Florile *sînt de ieri.*

Observaţie: Cînd verbul „a fi" are sens de „a exista", „a se afla" (într-un anume loc), el este predicat verbal.

Exemplu: Pe deal *este* o **cetate.**

5. Predicatul poate sta oriunde în propoziţie.

ACORDUL PREDICATULUI cu SUBIECTUL

Predicatul verbal şi verbul copulativ se acordă cu subiectul în persoană şi număr.

Exemple: Zgomotul pădurii *a încetat.*
Au zburat spre depărtări **păsările.**
„*Verzi sînt* **dealurile** tale..."
(A. Russo — „Cîntarea României")

Atenţie: Între subiect şi predicat NU se pune virgulă!

EXERCIŢII

1. Subliniaţi predicatele din textele următoare:

a) „Înfiorarea vieţii mărunte se strecura prin marginea aceasta de pădure. ca-n orice dimineaţă de vară."

(M. Sadoveanu: „ În Pădurea Petrişorului")

b) „Între frunze şi păiuş, sta un iepure roşcat, pitit pe labe".

(M. Sadoveanu — „În Pădurea Petrişorului")

c) „Tatăl îl luă în braţe, / îl duse în camera lui, / îl aşeză în pat, dezmierdîndu-l mereu, / şi îi potrivi pernele şi plapuma. /"

(E. de Amicis — „Cuore")

d) „Miresmele îmbălsămau văzduhul / şi-ţi mîngîiau inima. / Roiuri de albine zburau cu vrednicie din zori pînă-n seară.../"

(Angela Dumitrescu-Begu — „Împărăţia florilor")

e) „Şi aşa a mers pînă după amiază, cu ciocul deschis, înghiţind aerul în gîlgîiri puternice, privind în toate părţile cu ochii lui ca două scîntei."

(Em. Gîrleanu — „Cea dintîi durere")

2. *Subliniaţi predicatele din textele următoare şi arătaţi prin ce sînt ele exprimate:*

a) „Cu susurul de mătasă
Înecată în dantele
Pe la geamurile mele
Trece vîntul ca o plasă
Constelată cu mărgele. /"

(T. Arghezi — „Versuri")

b) „La noi sînt codri verzi de brad
Şi cîmpuri de mătasă... /"

(O. Goga — „Noi")

c) „Umblă toamna
Prin pădure, /
Frunze din copaci
Să fure. /...

(C. Janizarski — „Locuinţa din dumbravă")

d) „Miaunica e-o pisică
Mică, mică, mititică ... /"

(D. Botez — „Miaunica")

3. *Descoperiţi predicatele din textele următoare şi subliniaţi-le.*

a) „Dar oameni răi erau şi pe acele vremuri / şi de necazuri nici împăraţii nu sînt scutiţi... /"

(P. Ispirescu — „Basme")

b) „Nu lăsa pe mîine /
Ce poţi face azi. /" *(Proverb)*

c) „Pe vîrful unui deal înalt şi plin de tihărăi, se află vestita Cetatea Neamţului, îngrădită cu pustiu, acoperită cu fulger..."
(*I. Creangă — „Amintiri din copilărie"*)

d) „—Dar ţie, Cenuşăreaso, ce-ţi doreşte inima / să-ţi aduc ? / întreabă taică-său, într-un sfîrşit. /
— Cea dintîi rămurică / (ce s-a anina de pălăria dumitale, la întoarcerea acasă,) / pe aia s-o rupi / şi să mi-o aduci... /".
(*Fraţii Grimm — „Cenuşăreasa"*)

e) „—Păi pentru asta am venit aici ! / răspunse croitoraşul. /
Sînt gata / să-mi pun paloşul în slujba împăratului. /"
(*Fraţii Grimm — „Croitoraşul cel viteaz"*)

f) „Şi porni cu pasul încet, cu trupul obosit, dar cu dorul din inimă mai viu ca înainte... /"
(*A. Dumitrescu — „Făt Frumos Pribeag"*)

g) „Şi aş ruga pe luminarea sa /, să ne îndesească mai mult cu udeala... /"
(*I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb"*)

4. Identificaţi predicatele verbale din textele următoare:

a) „Trăia odată, la o stînă din munţii cei inalţi, un cioban... /"
(*A. Dumitrescu — „Zîna celor şapte izvoare"*)

b) „Era odată un cioban. / Într-o zi s-a dus şi el cu oile la păscut prin nişte stuf. / Cum stătea acolo, / vede / că se ridică o pasăre (...) / care ţinea ceva în cioc. /"
(*„Ciobanul care ştie limba animalelor" — poveste populară românească*)

c) Cartea aceasta este a mea. / Este o carte cu poveşti. / Mie îmi place / să citesc. / Şi citesc tot felul de cărţi. /

d) „De unde auziseră oamenii povestea lui Făt-Frumos Pribeagul ? /
De la izvoare aflaseră, / care o susuraseră florilor /, florile o şoptiseră vîntului, / vîntul o şuierase codrului, / codrul o doinise oamenilor. /"
(*A. Dumitrescu — „Făt-Frumos Pribeag"*)

e) „Două pitulici
Adună furnici, /
Şi două raţuşte
Răsucesc găluşte ! /"
(*O. Cazimir — „Un cămin de păsărele"*)

5. Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor:

a) „El e poet! / E cel dintîi / care se minunează de frumuseţile firii. /"
(*Em. Gîrleanu — „Cucoşul"*)

b) „... deschizînd lada, o mulţime de bălauri au ieşit dintr-însa / şi pe loc au mîncat pe babă, cu fată cu tot. /"

(I. Creangă — „Fata babei şi fata moşneagului")

c) „Luna răsărise dintre munţi / şi se oglindea într-un lac mare şi limpede, ca seninul ceriului. / În fundul lui, se vedea sclipind, (...), un nisip de aur... /"

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

d) „Cînd ele ajunseră în adîncul codrului, / pe unde fiinţă omenească n-a călcat / de cînd e lumea, / Boanţa scoase cuţitul cel mare, / dezleagă legătoarea cea neagră de pe ochii Floriţei... /"

(I. Slavici — „Floriţa din codru")

*Exemplu:** e poet — predicat nominal; exprimat;
se minunează — predicat verbal; exprimat.

6. Identificaţi predicatele nominale din textele următoare:

a) „—Cît ceri pe car, bade ? / zise Oşlobanu, / căruia nu-i ardea / să cumpere lemne. / (...)
— Trei husăşi, dascăle. /
— Ce spui, bădişorule, pentru un braţ de lemne ?"

(după I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

b) „Vrăjitoarea era frumoasă şi tînără. / Părul roşcat îi cădea în bucle lungi pe umerii zvelţi. / Rochia îi era albă, / ochii îi erau albaştri. / Privi cu drăgălăşenie la fetiţă.
— Ce pot / să fac pentru tine, copila mea ?/"

(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

c) „Pentru că era singur şi trist, /
Dovleacul s-a hotărît / să se facă telegrafist. /
Pe deasupra, însă, e adevărat /
Era şi foarte dotat; /
Pentru el nu era nici o minune /
Să instaleze un întreg sistem de transmisiune. /"

(A. Blandiana — „Secţia de telegrafie")

7. Subliniaţi predicatele, precizaţi felul lor şi arătaţi prin ce sînt exprimate:

a) „Neghiniţă rămase la sfat / şi se pierdu din ochii tuturora / numai ca să se ţie de năzdrăvănii. /"

(B.St. Delavrancea — „Neghiniţă")

---

* Învăţătorul poate cere elevilor analiza completă a predicatelor (precizarea părţilor de vorbire prin care acestea sînt exprimate).

b) „Povara ţării ei o duc pe umeri ! /
Din truda lor, palate ridicaţi ! /
Mulţimea lor tu n-ai putea / s-o cumperi, /
Iar voi sînteţi o mînă de bogaţi ! /"
(V. Eftimiu — „Prichindel")

c) „Acum nu se mai întîmpla / ca satul să nu aibă hrană. / Femeile cîntau / şi scoteau din cuptoare pîini rumene, / copiii se jucau fără grijă, / iar bărbaţii munceau cu spor şi voie bună /"
(V. Colin — „Povestea fericirii")

d) „Iarba de acolo este albastră, / nu verde ca cea de pe pămînt, / şi i se înălţa pînă peste genunchi. / Florile erau de aur şi de argint; / dacă le atingeai / sunau uşor, ca nişte clopoţei. /"
(după V. Colin — „Povestea cîntecului")

8. *Completaţi textele următoare cu predicatele indicate în paranteze. Atenţie ! Va trebui să le acordaţi voi (cu subiectele respective).*

a) Cerul ... de nori negri. În curînd...
De altfel, ... tunete depărtate. Iată, acum... şi la noi fulgere. Buum!
Norii ... cap în cap atît de tare, încît ... scîntei.
(a acoperi, a ploua, a se auzi, a se vedea, a se bate, a ieşi).

b) Ploaia c... Perdeaua de nori ... să se ... în lături. Printre spărturile norilor ... bucăţele de senin.
Andrei şi Mioara ... în curte.
— Uite, Mioara, cerul...
— Dar, ce păcat că nu ... soarele ... în curînd.
— Ei, şi !? O ... mîine. Dacă ...
— De ce să nu ... ?
— Păi, ..., prea ...
— ... dreptate, Dar ne ... la ochi ochelarii tatei.
— Ura ! ... soluţia.
(a se opri, a se trage, a începe, a se zări, a ieşi, a se însenina, a vedea, a se înnopta, a privi, a putea, a putea, a fi strălucitor, a avea, a pune, a găsi.)

9. *Puneţi predicatele potrivite în locul punctelor:*

a) Buturuga mică ... carul mare.
Ziua bună se ... de dimineaţă.
... carte, ... parte.
Lăcomia ... omenia.
Graba ... treaba.

b) ... primăvara. Toată natura ... la viaţă. Ghioceii albi ... — capetele de sub zăpadă. Soarele ..., efortul micilor flori şi le ... Astfel ele ... încet-încet, bucurîndu-ne ochii.

c) Mama îi ... lui Florinel o minge. Ea îi ...
—Astăzi, de ziua ta, îţi ... o minge. Să ... să nu ... vreun geam.
— ..., mămico,... Florinel.
Şi de atunci, mingea ... pe dulap, căci Florinel, de frică să nu ... vreun geam, nu s-a ... niciodată cu ea.

d) — ... cu noi ?
— ... cu mama la bunica.
— Cînd ... să ... ?
— La ora 17,00.
— Mai ... timp.
— ... lecţiile pentru mîine.

10. a) *Găsiţi predicate potrivite pentru subiectele:*
Stoluri (de păsări) ...
Soarele ...
Merele ...
Copiii ...
Veveriţa ...
Cocoşul ...
Cireşul ...

b) Pentru subiectele din prima coloană găsiţi în a doua coloană predicatele potrivite:

I.	II.
Păsările	curge
Iarba	latră
Căţelul	zboară
Mieluşeii	a încolţit
Pisicuţa	se clatină
Plopul	zburdă
Apa	toarce

c) Pentru predicatele următoare găsiţi subiecte potrivite:
Aleargă ...
... au căzut.
... cea bună l-a ajutat.
Apar ... pe cer.
Vine ... !

11. *Subliniaţi subiectele şi predicatele din textele următoare, arătînd cazurile de lipsă a lor:*

a) „Atunci împăratul a început a-i făgădui toate bunurile din lume, / dar degeaba... /"

(P. Ispirescu — „Basme")

b) „Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărăteşti / unde erau cei mai frumoşi armăsari din toată împărăţia... /"

(P. Ispirescu — „Basme")

c) „A doua zi, (...) ei se pregăteau / să treacă pădurea. /"
(P. Ispirescu — „Basme")

d) Întîi vor curge toate dezgheţurile; / şi pîraiele primăverii vor lepăda la rîpă impurităţile. /"
(M. Sadoveanu — „Iaşii, primăvara")

e) „Într-o sfîntă zi de aprilie, (...) oamenii se vor uita cu plăcere unii la alţii ... /"
(M. Sadoveanu — „Iaşii, primăvara")

f) „În noaptea asta se opresc cîntăreţi în grădini. /"
(M. Sadoveanu — „Iaşii, primăvara")

g) „Într-o sară, la răsăritul lunii, vor prinde a cînta privighetorile. /"
(M. Sadoveanu — „Iaşii, primăvara")

12. *Subliniaţi subiectele şi predicatele, precizaţi felul lor şi arătaţi cum se realizează acordul între ele.*

a) „Vasea şi Katia erau fraţi / şi aveau o pisică. / Primăvara, pisica s-a pierdut. / Copiii au căutat-o peste tot, / dar n-au găsit-o. /"
(Lev Tolstoi — „Pisoiul")

b) „...Copiii îl hrăneau (pe pisoi n.n.), / se jucau cu el / şi-l culcau în pat cu dînşii. /
Într-un rînd au ieşit / să se joace / şi au luat pisoiul cu ei ... /"
(Lev Tolstoi — „Pisoiul")

c) „Atunci, Serioja s-a dus la masă / şi a lăsat capcana în grădină. / După masă, capcana era închisă, / iar în plasă se zbătea o păsărică.../"
(Lev Tolstoi — „Scatiul")

d) „Zburaiu lebedele în stol, din ţinuturile îngheţate, spre ţările calde. / Zburaiu peste mare /(...). Pe cer se afla luna / şi lebedele vedeau apa albăstruie licărind jos, departe... /"
(Lev Tolstoi — „Lebedele")

e) „Deodată se ivi un stol de rîndunele. / Rînd pe rînd se roteau prin faţa cuibului încercînd parcă / să-l vadă pe nepoftit / şi se depărtau iar. /"
(Lev Tolstoi — „Vrabia şi rîndunelele")

(+)13. *Identificaţi subiectele şi predicatele, precizaţi felul lor şi arătaţi părţile de vorbire prin care sînt exprimate:*

a) „Şi moşul vede în bulhac o scroafă cu doisprezece purcei, care şedeau tologiţi în glod / şi se păleau la soare. /"
(I. Creangă — „Povestea Porcului")

b) „Dorothea izbucni într-un hohot de plîns, / căci se simţea singură printre oamenii aceştia străini şi ciudaţi. / Lacrimile ei mişcară pe inimoşii altinezi / care îşi scoaseră batistele / şi începură / să plîngă şi ei. /"
(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

c) „—Asta e, / spuse amărît Dan, / de unde să facem rost de o maşină ? /
— Să mergem la farmacie / şi să o cumpărăm! / glumi neinspirat, Dinu. /
— Sau să furăm maşina pompierilor ! / glumi şi Anda. /
— Situaţia e gravă / şi vouă vă arde de glumă. / Bravo ! /
Şi tu, Luchi, ce idee genială ai ? / spuse cătrănit Dan. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „— Ce strigi dom'le aşa? / Că doar eram aici, sub fereastra bucătăriei ! /
— De unde să ştiu eu / că eşti aici, / nu te-am văzut, / îi explică mama. /
Cînd ieşi la joacă, / pînă te găseşte omul, / răguşeşte ! /
— Bine, / bine, / lasă, / ce e acum, / de ce mă strigi ? /

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

e) „— Dacă aş încerca / să realizez o lucrare, / cum singur mi-aţi sugerat, / aş avea toată libertatea ? /
— Bineînţeles, / mi-a răspuns el jovial. /
— Voi putea pleca de acolo pentru informare ? /
— Pentru ce fel de informare ? /
— Să spunem consultarea unor biblioteci. /
— Bănuiesc / că da. / Repet / că n-am intrat în amănunte discutînd cu domnul Urbo. / Unele probleme (...) le vei putea prezenta personal dumnealui. /
— Mă voi întîlni cu Max Urbo ? /
— Bineînţeles. /" .

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

(*)14. Subliniaţi subiectele şi predicatele şi precizaţi felul lor:

a) „Pupăza zbrr ! pe o dugheană ... Eu atunci haţ ! de sumanul moşneagului / să-mi plătească pasărea. /"

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

b) „Dacă-i aşa, / hai şi tu cu noi / — zise Harap-Alb / — că doar n-am a te duce în spinare !"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

c) „Neghiniţă înţelese, / şi ţîşti în urechea stîngă, / şi iar, şopa, şopa. / Împăratul rîse cu hohote. /"

(B.St. Delavrancea — „Neghiniţă")

d) „...Hai la treabă, cumătriţă, / că lupul ţi-a dat de lucru! /"

(I. Creangă — „Capra cu trei iezi")

e) „Cucul îşi luă zborul / şi umbra lui trecu pe alee."

(M. Sadoveanu — „Rază de soare")

15. Descoperiţi subiectele şi predicatele din textele următoare şi completaţi tabelul următor:

PREDICATUL	Felul predicatului	Întrebarea prin care a fost aflat	SUBIECTUL	Felul subiectului	Întrebarea cu care a fost aflat

a) „—Aici este ceva ! / Sună diferit de restul podelei ! /
— Bineînţeles, / îl ironiză Dan, / o fi o comoară ! / Sau un cuib de şobolani. /
— Nu, / precis se află ceva ! / Vreau / să cercetez, / zise Dinu. / Dă-mi briceagul ! /"

(după R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

b) „—De ce v-aţi izolat, domnule profesor ? / am întrebat. /
— Pentru ca nimeni să nu afle / ce se lucrează. /
— Şi de ce era nevoie / să vă internaţi într-un sanatoriu ? /
— Pentru ca nimeni să nu ştie / că Tanus Valbunius lucrează la ceva. / Sănătos fiind Valbunius lucrează / şi, lucrînd, sînt destui / care ar dori / să afle / ce anume urmăreşte. / E limpede, / nu? /"

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

c) „—Toată puterea îmblînzitoarei e în ochi ! / vorbi un domn bătrîn, chiar în faţa gratiilor, către nepoţica de alături. / Dacă privirea slăbeşte o singură dată, / dacă tigrii simt / că dresorul se gîndeşte în altă parte / sau că îl prinde frica, / atunci toţi se năpustesc.../"
—Eu mă tem ! / Nu vreau / să vorbeşti aşa... / Mă tem! / şopti copila strîngîndu-se de braţul bunicului. / "

(Cezar Petrescu — „Fram Ursul Polar")

d) „Frămîntîndu-se din nou pe loc de mirare şi neastîmpăr, Petruş întrebă cu glas rugător: /
— Şi mai aveţi cartea ? / N-aţi dat-o altcuiva ? /
— Cititori s-au ivit destui. / Dar n-am dat-o... /
— Mi-o împrumutaţi şi mie ? /
— La drept vorbind, ai merita / s-o dau mai întîi celor / care au venit / s-o ceară / înaintea ta, / răspunse fostul profesor. / Pedeapsa ţi-ai luat-o singur / fiindcă ai s-o citeşti abia mîine / în loc s-o citeşti acum două săptămîni / de cînd te-aşteaptă... /"

(după Cezar Petrescu — „Fram Ursul Polar")

16. Descoperiţi predicatele din textele următoare şi completaţi tabelul:

PREDICATUL	Prin ce este exprimat	Număr	Persoană	Timp

a) „Ursul nici nu întoarse ochii. / Se cuibări mai adînc, cu nasul în peretele de lemn. /"

(Cezar Petrescu — „Fram Ursul Polar")

b) „—N-ai găsit-o / pentru că nu e acolo, / am spus eu cu siguranță în glas. /
— Ce să fie ? / s-a mirat băiatul. /
— Mingea. /
— De unde știți / c-am pierdut o minge / și că nu-i acolo ? /
— Pentru că am văzut-o în altă parte. /
— Unde ? /
— Sub banca aceea !/ și i-am arătat în partea opusă. /"

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

***17. Analizați predicatele din textele următoare:**

Exemplu: „În aceeași vreme o **mîță** *pornește* o obișnuită expediție în regiunile superioare..."

(M. Sadoveanu — „Cocostîrcul albastru")

pornește — predicat verbal; verb (predicativ), timp prezent, persoana a III-a, număr singular.

a) „O nouă stîncă se ivește în drum / de pe creștetul căreia își dă iarăși drumul în gol. /

(Geo Bogza — „Cartea Oltului")

b) „Acolo se întîlni cu zmeul ... rătăcind ca un bezmetic și neștiind / cum să facă / ca să aducă herghelia. / Îi spuse că mă-sa crăpase de necaz, / pentru că nu putuse / să-i scape de la răpitor pe iubita lui. / —

(P. Ispirescu — „Ileana Sînziana")

c) „Dar a găsit nimica toată, / căci furnicile parcă intraseră în pămînt; / s-au mistuit, / de nu se știe / ce s-au mai făcut. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Ipate însă era mîhnit pentru pierderea lui Chirică, / și nu știa / unde l-ar găsi, / ca să-i mulțumească pentru atîtea binefaceri. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Stan Pățitul")

(*)18. Analizați subiectele și predicatele din textele următoare:

a) „În albul zorilor ies pe punte. / Furtuna s-a potolit. / Marea e liniștită, (...) / Un oraș frumos strălucește înaintea noastră: Constanța — (...). /"

(Al. Vlahuță — „România pitorească")

b) „Zilele erau mai răcoroase, / nopţile mai reci; / cerul arareori curat. / Puternic sufla vîntul tomnatic! / Apusurile erau ca sîngele / şi parcă înroşeau şi pămîntul. / Frunza îşi simţi puterile slăbite; / cu greu putea / să ţie piept vîntului; / care o clătina în toate părţile; / cîteva tovarăşe smulse, fluturară prin aer, / apoi fură duse departe. /"

(E. Gîrleanu — „Frunza")

c) „În odaie însă, în picioare, lipit cu spatele de sobă, stătea Mihai. /
— Mihai, a venit tata ? / A venit ? /
Băiatul clătină uşor din cap: /
— Nu. / Încă n-a venit. / Cred / că vine cu trenul de 11. / Şi surîse stingherit, / ca şi cum ar fi făcut o poznă. /"

(O. Pancu-Iaşi — „Clanţa")

d) „Anti e un băiat brunet, bine legat. / În vacanţă a fost căpetenia copiilor din cartierul Uliului. / Lui îi cereau sfat băieţii / dacă se întîmpla ceva. /"

(Astalos Istvan — „Laşul")

19. Analizaţi subiectele şi predicatele din textele următoare:

a) „Racul, broasca şi o ştiucă
Într-o zi s-au apucat, /
De pe mal în iaz s-aducă
Un sac cu grîu încărcat… /"

(Al. Donici — „Racul, broasca şi ştiuca")

b) „Era de-a dreptul năuc. / Vedea / şi nu putea / să creadă. / Cînd s-a dezmeticit un pic, / a fugit în sat / şi s-a întors cu un copil / pe care l-a pus, după obiceiul nostru, / să-şi privească chipul în izvor. /
— Ce vezi acolo jos ? /
— Un băiat frumos. /
— (…) Apa să fie limpede ca ochii tăi… /"

(după Fănuş Neagu — „Fîntîna")

c) „Împăratul se veseli de frumuseţea florilor şi de mulţimea roadelor sale, / dar cînd se gîndea / că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, / se căia / că l-a lăsat netăiat. / "

(P. Ispirescu — „Prîslea cel voinic…")

d) „Care dintre voi se simte destoinic a împărăţi peste o ţară aşa de mare şi bogată ca aceea, / are voie din partea mea / să se ducă … / "

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

20. Analizaţi subiectele şi predicatele din textele următoare:

a) „Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte, /
În care te-adînciră barbarii de tirani ! /"

(A. Mureşanu — „Deşteaptă-te, române!")

b) „Dacă tu ai să te străduieşti / să înţelegi cît mai bine toate acestea, / ai să ajungi un om destoinic. /
— Mamă, eu zic / să dăm drumul graurului / că se răneşte de gratiile coliviei."

(x x x — „Calendarul naturii")

(*)c) „—Tu eşti Mircea? /
— Da-mpărate ! /
— Am venit / să mi te-nchini, /
De nu, / schimb a ta coroană într-o ramură de spini. /
— Orice gînd ai, împărate, / şi oricum vei fi sosit, /
Cît sîntem încă pe pace, / eu îţi zic: / „Bine-ai venit!" / "

(M. Eminescu — „Scrisoarea III")

21. Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi cuvîntul „aleargă" ca predicat.

22. a) Alcătuiţi o propoziţie în care cuvîntul „ninge" să fie predicat. (Ce observaţi ? Există subiect ?)
b) Găsiţi şi alte cuvinte ce pot fi predicate, fără a avea subiecte.

23. a) Alcătuiţi două propoziţii în care predicatul să se afle la începutul acesteia.
b) Alcătuiţi două propoziţii în care predicatul să se afle la sfîrşitul acesteia.
c) Alcătuiţi două propoziţii în care predicatul să se afle în interiorul propoziţiei.

24. Alcătuiţi trei propoziţii în care să folosiţi cuvîntul „învaţă" ca predicat aşezat la începutul propoziţiei, în interiorul acesteia şi la sfîrşitul său.

(+)25. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat cuvîntul „haide".
b) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat cuvîntul „zbrrr".
c) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat cuvîntul „iată".

****26. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi un predicat nominal.***
b) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat expresia: „e bine".

(*)27. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi ca nume predicativ adjectivul „frumos".
b) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca nume predicativ substantivul „fruct".
c) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca nume predicativ numeralul „şase".

(*)28. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca nume predicativ numeralul „al treilea".

b) Alcătuiţi 2 propoziţii cu predicate nominale, ale căror nume predicative să fie exprimate prin pronume.
c) Alcătuiţi o propoziţie cu predicat nominal, al cărui nume predicativ să fie exprimat prin verbul „a învăţa".

(*)29. a) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat expresia „a da buzna".
b) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat expresia: „a-şi aduce aminte". Ce fel de predicat este?
c) Alcătuiţi o propoziţie în care să folosiţi ca predicat expresia: „a ţine minte". Găsiţi un cuvînt care să ţină locul acestei expresii !

**30. a) Găsiţi un grup de cuvinte care să poată înlocui verbul (cuvîntul) „a alerga". Alcătuiţi o propoziţie cu acest grup de cuvinte.*
b) Găsiţi un grup de cuvinte care să poată înlocui verbul „a se rostogoli". Alcătuiţi o propoziţie cu acest grup de cuvinte.

**31. a) Alcătuiţi o frază formată din două propoziţii în care să aveţi predicate verbale.*
b) Alcătuiţi o frază formată din două propoziţii în care să aveţi un predicat verbal şi un predicat nominal.
c) Alcătuiţi o frază formată din două propoziţii în care să aveţi două predicate nominale.

(*)32. a) Alcătuiţi o frază în care să folosiţi cel puţin două predicate verbale şi unul nominal.
b) Alcătuiţi o frază în care să folosiţi cel puţin două predicate verbale şi două predicate nominale.

(*)33. a) Alcătuiţi un dialog în care să folosiţi cel puţin două predicate verbale şi un predicat nominal.
b) Alcătuiţi un dialog în care să folosiţi o propoziţie al cărei predicat nu este exprimat.
c) Alcătuiţi un dialog în care să folosiţi două propoziţii cu predicat neexprimat.

34. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Toamna" în care să folosiţi şi predicatele: se scutură, pleacă, iată, s-au copt. Aşezaţi predicatele atît la începutul propoziţiei cît şi la mijlocul şi sfîrşitul acesteia.

**35. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Toamna în parc" în care să folosiţi cel puţin patru predicate nominale; predicate verbale, şi cazuri de predicat neexprimat. (Puteţi folosi şi dialogul).*

**36. Alcătuiţi o poveste cu titlul „Regina albinelor" în care să folosiţi majoritatea cunoştinţelor însuşite despre predicat şi subiect. Succes ! !*

CAPITOLUL al IV-lea
PROPOZIŢIA - SCHEMA

1. *Definiţie:* O comunicare spusă sau scrisă cu un singur predicat se numeşte *PROPOZIŢIE.*

   Observaţie: Predicatul poate să lipsească, dar existenţa lui este dedusă din context.

   Exemplu: — Plec
   — Încotro? (pleci)
   — La mama. (plec)

2. Propoziţiile pot fi:

   —*simple* — cînd conţin numai părţi principale de propoziţie (ambele părţi principale sau doar una din ele);

Exemple:

	a)	— **Gheorghe** *vine*?	subiect—predicat
		— *Vine.*	predicat
	b)	—**Cine** *a venit*?	subiect—predicat
		— *Un prieten.*	subiect
	c)	Plouă.	predicat (propoziţie fără subiect)

— *dezvoltate* — cînd conţin pe lîngă părţile principale de propoziţie şi una sau mai multe părţi secundare de propoziţie (atribute sau complemente).

Exemple: a) Afară **plouă.**
b) **Paza** bună **trece** primejdia rea.

3. Îmbinarea a două sau mai multe propoziţii, legate între ele prin cuvinte precum: şi, iar, dar, dacă, pentru că, deşi, că, încît, ca să, cînd, cum, unde, etc. sau prin semne de punctuaţie ca: virgula, punctul şi virgula — formează o *FRAZĂ.*

Exemple: a) „**Fugeau**/ cum **fug** razele lunii peste adîncile valuri ale mării, / **fugeau** prin noaptea pustie şi rece.../"

(M. Eminescu)

b) „Feciorul de împărat **caută** a se urni din scorbura / unde **stătuse** pitulat. /"

(Al. Odobescu)

c) „Furnicile **s-au mistuit**, / de parcă **n-ar fi fost** / de cînd lumea. /"

(I. Creangă)

Observaţie: Este posibil ca predicatul uneia dintre propoziţii să lipsească. Atenţie, deci!

EXERCIŢII

1. *Subliniaţi propoziţiile simple din textele următoare:*

a) „Şi a trecut vara... / Prepeliţa s-a mutat cu puii într-un lan de porumb... / "

(după I.Al. Brătescu-Voineşti — „Puiul")

b) „Priveşti, / de la miazăzi la miazănoapte, popoarele îşi ridică capul... / lumea veche se prăvăleşte, / şi pe ale ei dărîmături slobozenia se înalţă! / Deşteaptă-te! /"

(Alecu Russo — „Cîntarea României")

c) Răsare soarele. / Noaptea cea plină de întuneric a trecut. / Florile şi copacii se trezesc. / Păsările încep / să-şi cînte bucata lor de melodie. /

d) Un nor zdrenţuit se apropie. / Cerul se întunecă. / Va ploua? / Nu, / soarele este prea puternic pentru a renunţa la locul său pe cer. /

2. *Descoperiţi propoziţiile simple şi subliniaţi-le:*

a) „—Mîncaţi, / beţi, / şi vă veseliţi, / dar de fata împăratului Roş nici nu gîndiţi. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) „—... să iertaţi dumneavoastră, cucoane, / însă tot n-am înţeles, / răspunse moş Ion Roată. /"

(I. Creangă — „Moş Ion Roată şi Unirea")

c) — Unde sînt ceilalţi ? /
— Nu ştiu, / răspunse fetiţa. /

d) Matei priveşte la floarea din faţa lui. / A ridicat capul. / Acum va înflori. / Petalele se vor deschide, / iar el va fi fericit. /

3. *Identificaţi propoziţiile simple din textele de mai jos, subliniaţi-le şi arătaţi de ce le consideraţi astfel:*

a) „Şi bunica spunea, / spunea înainte... /

(B.St. Delavrancea — „Bunica")

b) „Dacă răzeşul ar fi lăsat, / să omoare pădurea, / (...) izvoarele ar fi secat."

(M. Sadoveanu — „Dumbrava Minunată")

c) „Unii secerau, / alţii legau snopi, / alţii făceau clăi / şi suflau cu nările / să se usuce, / alţii cărau, / alţii durau girezi /..."

(I. Creangă — „Povestea lui Stan Păţitul")

d) „Şi cînd ajunse acasă, / Chirică treierase, / vînturase, / măcinase/ ; (...)"

(I. Creangă — „Povestea lui Stan Păţitul")

4. *Precizaţi ce fel de propoziţii sînt cele subliniate şi justificaţi răspunsul:*

a) *A stat ploaia.* / *Se arată curcubeul.* / El a încins mijlocul cerului ca un brîu colorat. / Dar va pleca repede / şi cerul va rămîne limpede ca ochii unui copil. /

b) *Nicuşor şi Mioara sînt fraţi.* Ei învaţă foarte bine. Le place cartea. Dar le place / să crească şi flori. / *Lalelele şi zambilele înfloresc* . *Vino* / să le vezi !

c) *„Alunii, cornii, ulmii şi mestecenii înfloriseră ..."*

(M. Sadoveanu — „Primăvara")

d) *Ciuboţica-cucului şi toporaşii s-au ridicat.* Şi-au lepădat scufia de rouă / şi s-au deschis.

5. *Ce fel de propoziţii sînt cele subliniate şi de ce ?*

a) „—Bine-ai venit, Nuvolina ! / *În sfîrşit* ! / De cînd te-aşteptam! / *Să vezi* / ce bine o să te simţi la noi!/ ..."

(Ginetta Lupi Dall'Orto — „Nuvolina")

b) „—Ia-ţi barosul fierarule, / şi vino cu noi / să te înfăţişezi slăvitului thagàr. /
— *Bine, neică* !"

(V. Colin — „Fierarul năzdrăvan")

c) „—*Nu te mira* ? că mă legăn / cînd nu bate vîntul / şi-mi îngălbeneşte podoaba în toiul verii, / *grăi alunul,* / căci la rădăcina mea e un vierme / care mă roade / de mă dor crengile şi frunzele. /"
— *Un vierme?* / *făcu Sprinteoara* . / Dacă pot, / am să te ajut. /"

(C. Gruia — „Nuielușa de alun")

6. *Subliniaţi propoziţiile dezvoltate din următoarele texte:*

a) „Şi cu toate că spre răsărit se-nroşea luna / şi creştea lumina (...), / în pădure o umbră tainică şi deasă se-ntindea izvorînd din văi şi cotloane necunoscute. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

b) „Dacă se întîmpla / să nu nimerească păsările cu săgeata, / ele tot nu scăpau de dînsul. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

c) „Gerilă trînteşte o brumă pe pereţi de trei palme de groasă, / de au început a clănţăni şi ceilalţi de frig, / de sărea cămeşa / ..."

(I. Creangă — după „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Şi s-au găsit feciori de crai / care au luat armele / şi au încălecat, / şi au venit cu oşteni, / să cuprindă pădurile / şi să găsească pe zînă. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

7. *Subliniaţi cu o linie propoziţiile dezvoltate din textele:*

a) „Mîncă Drăgan nouă zile şi nouă nopţi / fără să se oprească, / mîncă el / pînă nu mai putu. / Se sătură. /"

(A. Dumitrescu — „Drăgan săracul")

b) „Încălecai / şi începui a urca la deal pe un drum aproape fără de urmă... / Pisicuţa se opintea din greu / şi răsufla des.../"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

c) „Şi cînd mă gîndeam / că o singură nesocotinţă a tovarăşului meu dădu-se lucrului o întorsătură aşa de caraghioasă!..."

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

d) „S-a întristat baciul, / au lăcrimat ciobanii, / dar numai drumul acesta avea a-l urma... /"

(după A. Dumitrescu — „Zîna celor şapte izvoare")

e) „Ei (...) se bucurau / că vecinul lor (...) a dobîndit un fecior. /"

(P. Ispirescu — „Zîna munţilor")

8. *Precizaţi ce fel de propoziţii sînt cele subliniate în textele de mai jos. Justificaţi.*

Exemplu: **„O rădăcină** cioturoasă **pîlpîia** pe foc sub ceaun" /

(D. Zamfirescu)

... — Propoziţie dezvoltată, deoarece pe lîngă subiect şi predicat conţine şi părţi secundare de propoziţie.*

a) **„Apoi mai scoase dintr-un gherghir nişte straie vechi, un arc, nişte săgeţi, un paloş şi un buzdugan..."**

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) **„Duduia Lizuca băgă de seamă** / că toate jivinele, gîngăniile şi paserile stăteau ca de marmoră în lumină ascultînd. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

---

* La clasa a IV-a învăţătorul poate cere elevilor şi descoperirea atributelor şi complementelor.

c) „Şi tot mergînd pe gînduri şi tot plănuind, şi-aduse aminte de ştiucă. / **Scoase solzul, / se uită / şi se gîndi la stăpîna lui. /"**

(P. Ispirescu — „Aleodor împărat")

d) **„Ia lasă-i şi tu, măi nevastă,** / că se bucură de venirea mea, / **zicea tata, dîndu-ne huţa...** / Numai de- ar fi sănătoşi, / **să mănînce** / **şi-să se joace acum** / cît îs mititei... /"

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

9. Transformaţi propoziţiile următoare în propoziţii simple, după model:

Exemplu: **Pisoiul** cel alb **pîndeşte** un şoricel.
Pisoiul pîndeşte.

a) Casa de lîngă drum va fi ridicată la toamnă.
... ...

b) Răchita cu plete lungi mîngîie trecătorii..
... ...

c) Floarea albă de cireş s-a scuturat.
... ...

d) Apar lalelele roşii peste puţin timp.
... ...

e) Puişorii aurii, ca nişte bulgări de soare, ciugulesc grăunţele.
... ...

f) Frumuseţea florilor ne încîntă privirile.
... ...

g) Castelul cenuşiu din vîrful dealului răsare din ceaţă.
... ...

h) Vaza de cristal s-a spart căzînd de pe masă.
... ...

10. Transformaţi următoarele propoziţii dezvoltate în propoziţii simple:

a) Cartea de poveşti se află pe noptieră.
... ...

b) Vin oaspeţi de departe în casa lui moş Ion.
... ...

c) Magazinul este deschis pînă tîrziu.
... ...

d) Ion Creangă a scris poveşti frumoase.
... ...

e) Motanul linsese toată smîntîna din oală.
... ...

f) În înaltul cerului răsuna cîntecul ciocîrliei.
... ...

g) Spre apus, Floarea-Soarelui se apleacă uşor.

h) A înflorit, azi-dimineaţă, trandafirul cel roşu.
… … … … … … … … … … … … … … … … …

i) Soarele stă pe cer toată ziua.
… … … … … … … … … … … … … … … … …

j) Lanurile se mişcau în bătaia vîntului.
… … … … … … … … … … … … … … … … …

k) Sub razele soarelui, apa clipocea uşurel.
… … … … … … … … … … … … … … … … …

l) Copacii îşi lepădau puţin cîte puţin podoaba verde.
… … … … … … … … … … … … … … … … …

11. Completaţi următoarele propoziţii (pentru a deveni propoziţii dezvoltate):

Exemplu: Zîna … se prefăcu …
Zîna cea frumoasă se prefăcu în căprioară.

a) … se afla o casă …
b) Lalelele … şi … fuseseră puse …
c) Oglinda … a căzut …
d) … se găsea o carte …
e) … şi … mama căuta …
f) „Zmeul … îmbrăţişă … şi … mulţumi, apoi merseră … la … ca să dea lui … pe …, după cum se făgăduise."
(după P. Ispirescu — „Ileana Sînziana")
g) Mărgăritarul … se înşira …
h) Grădina … avea … multe şi …
i) Într-o zi … înmuguri, apoi înflori, … florile cele … şi roadele … se arată.
j) Şi deodată apăru … mare şi … lui Făt-Frumos se sperie şi … înapoi.

12. Transformaţi următoarele propoziţii simple în propoziţii dezvoltate:

a1) Lupul se arătă.
… … … … …

a2) Căprioara fugi.
… … … … …

a3) Pădurea dispărea.
… … … … …

a4) Se auzea cornul.
… … … … …

a5) Vîntul amuţise.
… … … … …

a6) Apăruse soarele.
… … … … …

a7) Dispăruseră stelele.

a8) Cerul este senin.

... ...

a9) Nu se văd nori.

... ...

a10) Se aud cîntece.

b) Puteţi combina propoziţiile dezvoltate de voi într-o compunere scurtă?
Daţi un titlu compunerii !

13. ***Ordonaţi următoarele cuvinte astfel încît să devină propoziţii dezvoltate. Transformaţi-le apoi în propoziţii simple.***

a) înfloresc, lalelele, primăvara, la, soare.

... ...

b) se strîng, toamna, roşii, mere, dulci, copiilor, ca, obrajii.

... ...

c) livezi, prin, se aud, de bucurie, cîntece.

... ...

d) şoricel, un, pîndeşte, pisica, de ciocolată.

... ...

e) mămico, ciocolată, o, dă-mi.

... ...

f) vine, Gabi, Mihai, de la, şcoală, cînd.

— ... ... ?

— ... ... ?

g) tăticule, de jucărie, Azorel, răţuşcă, a sărit, pe.

— ... ... !

— ... ... !

Explicaţie: Observaţi textul, dar, în special, ce este subliniat:

„—Asta-i a doua ploaie, / ai observat ceva ? / întrebă nerăbdător Dan. /
— **Fireşte**, / răspunse ea făcînd pe teribila, / am observat. / Nu mai am nevoie de binoclu, / poţi / să-l dai înapoi !/
— **Nemaipomenit**! / Tu glumeşti ? /
— **Deloc**. / În această după-amiază un om s-a prezentat / şi a luat mesajul. / Puteţi / să mergeţi / şi să controlaţi. /
— **Un om** ? / Hai / spune repede / cum a fost / nu ne mai fierbe atît! /"

(Rodica Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

Cuvintele subliniate sînt propoziţii. (Ştiţi de care ?).

Pentru a fi propoziţii, ele trebuie să constituie fie răspunsuri la întrebări („Fireşte" şi „deloc"), fie exclamaţii („Nemaipomenit"), fie alte întrebări („Un om?"). Dar pentru a fi propoziţii, cuvintele respective trebuie aşezate şi într-o anumită ordine. (Ce fel de ordine?).

EXERCIŢII

(+)14. Explicaţi ce condiţie trebuie să îndeplinească următoarele grupuri de cuvinte pentru a fi propoziţii:

a) — Ştiu. La ea acasă.
b)— Zilnic. La Ion în cameră.
c) — Nu.
d) — O casă? Unde ?

Încercaţi să găsiţi şi propoziţiile legate logic de acestea.

(*)15. Explicaţi ce condiţii trebuie să îndeplinească următoarele grupuri de cuvinte pentru a se putea constitui în propoziţii. Puneţi semnele de punctuaţie necesare.

a) da; acolo ;
b) în ; şcoală ; săptămînal ;
c) un ; izvor ; cum ;
d) de ; unde ;
e) cînd ; de; de; mîine.

Încercaţi să descoperiţi propoziţiile legate logic de cele fixate de voi şi arătaţi unde sînt ele aşezate.

16. Care sînt propoziţiile ce trebuie puse înaintea propoziţiilor de mai jos:

a) —
… … … …
— De la şcoală.
— … … …
— De azi-dimineaţă.

b) — … … …
— Pe tine.
— … … …
— Aşa.
— … … …
— Simplu.

17. Descoperiţi subiectele şi predicatele din textele următoare, apoi treceţi-le într-un tabel, după model. Stabiliţi legătura după înţeles între subiecte şi predicate. Precizaţi felul fiecărei propoziţii.

Exemplu: „Slab de tot mai **auzea ciocîrlia** glasul pitpalacei. Înotînd în valuri străvezii, **ea dete drumul** ciripitului ei gîdilitor ca al unei grindine de mărgăritare.
Raza de soare o **chema** la ea, în înalt. În cîntecul ei, **pasărea** îi **spunea** / că **vine** …"

(după Emil Gîrleanu — „Mai sus")

Întrebare	Subiect	Întrebare	Predicat
Cine ?	Ciocîrlia	Ce făcea ?	Auzea
Cine ?	Ea	Ce făcu ?	Dete drumul
Cine ?	Raza	Ce se spune despre ea ?	Că o chema
Cine ?	Pasărea	Ce făcea ?	Spunea
Cine ?	Subiect neexprimat	Ce face ?	Vine

a) „..., rîuri frumoase, dătătoare de viaţă, şi nenumărate pîraie se despletesc, în cărări de argint, peste-ntinsele şesuri ale Valahiei şi printre dealurile blînde ale Moldovei. / Singură cîmpia Ialomiţei s-aşterne tăcută (...) în mijlocul atîtor ape / ce împodobesc pămîntul României.../"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

b) „S-a apropiat / şi-a cercetat trunchiul neted. / L-a lovit uşor cu palma. / Copacul a răspuns cu un sunet slab / de parcă era gol pe dinăuntru. / Müller voi / să-şi întrebe însoţitorul / ce putea avea neobişnuit acest copac, / dar n-a mai avut timp .../"

(N. Osipov — „Pomul cu furnici")

c) „Un roi de albine se învîrtea în zbor pe deasupra capului său / şi umblau bezmetice albinele de colo pînă colo, neavînd loc / unde să se aşeze. /"

(După I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Mama mi-l cînta şi ea /
Şi la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea /
Şi-o lăsa frumos / să-l culce /"

(St.O. Iosif — „Cîntec sfînt")

e) „Feciorul de împărat vedea / şi simţea toate; / dar el nu ştia a găsi leac pentru el. /"

(Al. Odobescu)

(*)18. *Transformaţi subiectele simple din propoziţiile următoare în subiecte exprimate prin mai multe cuvinte. Nu uitaţi să folosiţi virgula acolo unde trebuie !*

Exemplu: **Munţii** se văd acoperiţi de nori.
Parîngul, Retezatul şi Godeanul se văd acoperiţi de nori.

a) Florile din poiană au înflorit.
... ...

b) Animalele de pe lîngă casa lui Ion erau înfometate.
... ...

c) Copiii plecau spre casele lor.

... ...

d) Obiectele de pe masă s-au răsturnat.

... ...

e) Pomii din grădina bunicului şi-au scuturat florile.

... ...

f) Îmi plac mult materiile de şcoală.

19. Transformaţi subiectele exprimate prin mai multe cuvinte în subiecte exprimate printr-un singur cuvînt. În acelaşi timp transformaţi propoziţiile în propoziţii simple.

Exemplu: **Merii, prunii şi perii s-au dezbrăcat** de podoaba de frunze.
Pomii s-au dezbrăcat.

a) Caietele şi cărţile stau pe masă.

... ...

b) Vitrina, şifonierul şi biroul au fost aşezate după plac.

... ...

c) Mihai, Alina, Florin şi Ovidiu au venit la mine.

... ...

d) Pantofii, cizmele şi sandalele au fost lustruite cu peria.

... ...

e) Trandafirii şi lalelele s-au ofilit.

... ...

f) Cartea de citire şi cartea de matematică au coperţi roz.

... ...

20. ***a) Alcătuiţi un dialog format din întrebare şi răspuns, iar răspunsul să fie o propoziţie simplă fără predicat (cu predicatul neexprimat).***
b) Alcătuiţi un dialog format din 2 întrebări şi două răspunsuri, care să fie propoziţii simple.

21. ***a) Alcătuiţi două propoziţii simple cu subiectul multiplu.***
b) Alcătuiţi două propoziţii simple care să nu aibă subiect.
c) Alcătuiţi două propoziţii simple cu subiect neexprimat.

22. ***a) Alcătuiţi o compunere gramaticală cu titlul „La şcoală", în care să folosiţi şi 4 propoziţii simple.***
(+)b) Alcătuiţi o compunere gramaticală cu titlul „În pauză", în care să folosiţi şi 8 propoziţii simple.

23. ***a) Alcătuiţi o compunere gramaticală cu titlul „Ploaia" în care să folosiţi numai propoziţii simple.***

(*) *b) Alcătuiţi o compunere gramaticală în care să folosiţi doar propoziţii simple. Daţi un titlu compunerii voastre!*

24. *a) Alcătuiţi un scurt dialog cu tilul „La magazin" în care să folosiţi numai propoziţii simple.*
(*) *b) Alcătuiţi o scurtă convorbire în care să folosiţi propoziţii simple cu predicatul neexprimat şi propoziţii simple cu subiectul neexprimat.*

25. *Alcătuiţi o compunere formată numai din propoziţii simple; folosiţi: subiecte neexprimate, subiecte multiple, propoziţii fără subiect; predicate neexprimate. Daţi un titlu compunerii voastre.*

26. *a) Alcătuiţi 5 propoziţii dezvoltate cu fiecare din cuvintele:*
Dacia, dacii, romanii, libertate, Prut.
b) Alcătuiţi 6 propoziţii dezvoltate cu fiecare din cuvintele:
flori, soare, Moldova, nor, linişte, copac.
c) Alcătuiţi 8 propoziţii dezvoltate pornind de la cuvintele:
carte, pisică, căţel, Alina, caiet, stilou, poveste, Făt-Frumos.

27. *a) Alcătuiţi 3 propoziţii dezvoltate în care fiecare din cuvintele: masă, ghiozdan, lalea să fie subiecte.*
b) Alcătuiţi 3 propoziţii dezvoltate în care cuvintele de mai sus să nu fie subiecte.

28. *a) Alcătuiţi două propoziţii în care fiecare din cuvintele: „Prut" şi „Ştefan cel Mare" să fie subiecte.*
b) Transformaţi propoziţiile de mai sus sau alcătuiţi alte propoziţii în care cele două cuvinte de mai sus să determine subiectul.

*29. *a) Formulaţi 3 propoziţii dezvoltate în care cuvintele „merge", „vine", „aleargă" să fie predicate.*
b) Puteţi să alcătuiţi alte 3 propoziţii dezvoltate în care schimbînd forma cuvintelor de mai sus, acestea să nu poată fi predicate? Care sînt formele cuvintelor şi care sînt propoziţiile?

*30. *a) Formulaţi 3 propoziţii dezvoltate în care să folosiţi cuvintele: (de) cusut, privind şi răsărind.*
b) Transformaţi cuvintele de mai sus şi alcătuiţi alte 3 propoziţii dezvoltate în care acestea să fie predicate.

31. *a) Alcătuiţi un scurt dialog în care să utilizaţi o propoziţie dezvoltată formată din două cuvinte.*
b) Alcătuiţi un scurt dialog în care să utilizaţi şi o propoziţie dezvoltată formată din trei cuvinte.

*32. *a) Alcătuiţi 3 propoziţii dezvoltate cu subiect multiplu.*
b) Alcătuiţi 3 propoziţii dezvoltate cu subiectul neexprimat.
c) Alcătuiţi 3 propoziţii dezvoltate fără subiect.

*33. *Alcătuiţi un scurt dialog în care să utilizaţi şi o propoziţie dezvoltată cu predicatul neexprimat.*

(*)34. *Alcătuiţi o compunere cu titlul „Noapte de mai" în care să folosiţi şi expresiile: „sălbi de astre agăţate la gîtul nopţii fericite"; „pletele blonde ale lunii"; „aerul îmbălsămat de miresme" în propoziţii dezvoltate.*

35. *Alcătuiţi o scurtă compunere — de maximum 20 de propoziţii — în care să descrieţi un animal preferat. Ce fel de propoziţii aţi folosit ? De ce ?*

36. *Alcătuiţi o compunere gramaticală în care să utilizaţi propoziţii dezvoltate cu subiect multiplu şi subiect neexprimat.*

37. *Alcătuiţi o compunere în care să folosiţi atît propoziţii simple cît şi propoziţii dezvoltate. Daţi un titlu compunerii voastre !*

*38. *Alcătuiţi descrierea unui colţ de natură care v-a impresionat în mod deosebit. Daţi un titlu compunerii voastre.*

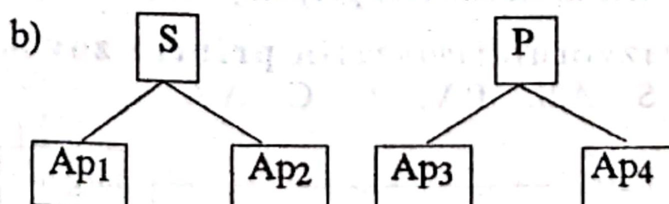
(*)39. *Alcătuiţi o compunere intitulată „Dacia şi oamenii săi" în care să exprimaţi cît mai sugestiv sentimentele voastre faţă de strămoşii noştrii şi faţă de această ţară.**

(+)40. *Alcătuiţi schema următoarelor propoziţii dezvoltate:*

Exemplu: **Substanţele** (S) **aromatice** (Ap1) **ale plantelor** (Ap2) **distrugeau** (P) **bacteriile** (Ap3) **şi ciupercile** (Ap4).

a) S. Ap. Ap. P. Ap. Ap.

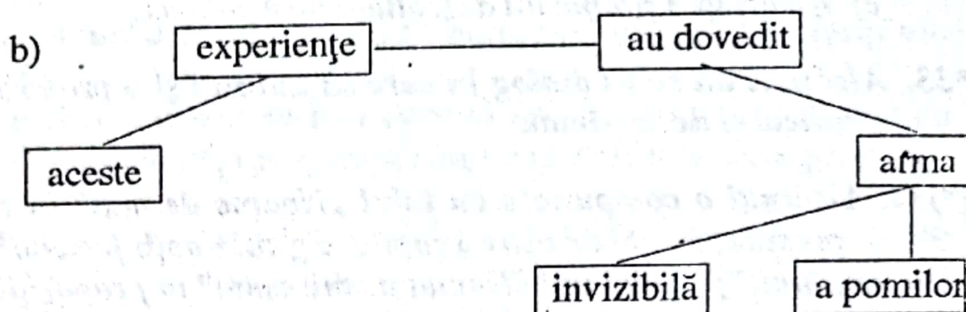
b)

* Învăţătorul poate formula eventual un plan după care elevii să se orienteze în efectuarea compunerii.

2. Aceste *experienţe au dovedit* arma invizibilă a pomilor.
a) Ap S P Ap Ap Ap

b)

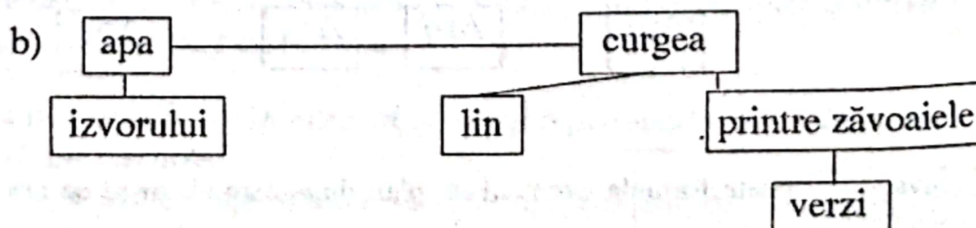
Observaţie:
Schema de la punctul b) arată raportul între părţile principale de propoziţie (subiectul şi predicatul) şi părţile secundare de propoziţie (alte părţi). Ele sînt aşezate în schemă în funcţie de partea principală (sau secundară) pe care o determină.

a) O presupunere ciudată i-a trecut prin minte.
b) Iepurele are vara blana roşcată.
c) În faţa lui se găsea o plantă.
d) Vaporul rămăsese între gheţurile albe.
e) Fiecare plantă se apără în felul ei de ger.
f) Frunza veştedă a căzut pe pămîntul îngheţat.
g) Fulgii de nea cad uşor peste crengile copacului gol.
h) Vîrfurile trunchiurilor se leagănă încoace şi-ncolo.
i) Imediat, podişul cobora brusc spre un rîu lat şi limpede.
j) Gerurile aprige şi vîntul cumplit nu permit creşterea unor păduri înalte.
k) Frunzele plantei au trei lobi firavi.
l) Plantele au adoptat un fel de a se apăra mai graţios, mai subtil.
m) Omul escalada muntele stîncos.
n) Locul Albumelei (Florii-de-colţ) e sus, în munţi, printre stîncile golaşe.
o) Floarea-de-colţ s-a adaptat la frig, acoperindu-şi corpul cu perişori deşi.
p) Blăniţa argintie ţine cald plantei 1/ şi-i dă o eleganţă uimitoare. 2/

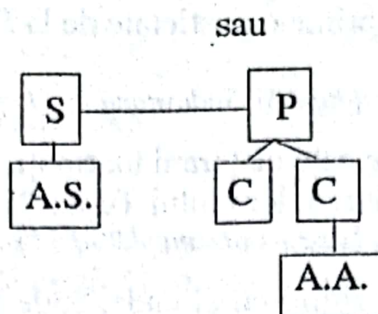
(*)41. Alcătuiţi schemele următoarelor propoziţii dezvoltate, după model:

Exemplu: Apa izvorului *curgea* lin printre zăvoaiele verzi.
a) S A.S. P.V. C C A.A.

b)

sau

Legenda: S — subiect ; P — predicat; P.V. — predicat verbal ; P.N. — predicat nominal ; A — atribut; A.A. — atribut adjectival ; A.S. — atribut substantival ; C — complement

a) Scoase planta din pămînt cu grijă / să nu distrugă rădăcina. /
b) N-a trecut nici un ceas / şi Iliuţă avea pantalonii mînjiţi. /
c) Copacii nu posedă o îmbrăcăminte de rezervă. /
d) Orice suprafaţă albă se încălzeşte mai greu. /
e) Copacii înzestraţi cu o coajă groasă nu au nevoie de culoare, / dar mesteacănul cu coaja subţire simte nevoia ei. /
f) Omul se poate apăra cu o umbrelă de căldura soarelui. /
g) „Cerul încărunţi de nouri, / vîntul începu a geme rece.../"

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

h) „— Am avut noroc, / nu era nimeni, / zise. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

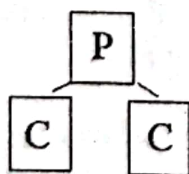
i) Fata era frumoasă / şi îmbrăcată într-o rochie modernă colorată la fel cu mobilele / ce mobilau interiorul. /

(*)42 ***În frazele următoare descoperiţi predicatele, apoi împărţiţi fraza în propoziţii. Alcătuiţi după aceea schemele fiecărei propoziţii:****

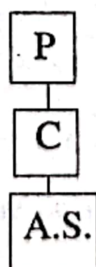
Exemplu: „**Am făcut** ordine în casă, / **am udat** florile din ghiveci / şi **mi-am făcut** cu multă grijă temele. /"

(x x x — „Mîinile")

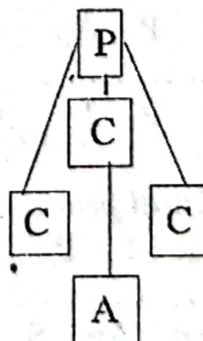
Propoziţia 1:
P. C. C.

Propoziţia 2:
P. C. A.

Propoziţia 3:
C. P. A. C. C.

* Acest exerciţiu se va efectua sub îndrumarea învăţătorului.

a) „Caii turcilor trecuseră ca printr-o pustietate de la Dunăre pînă la Vaslui şi slăbiseră foarte mult."

(după M. Sadoveanu — „Lupta de la Podul Înalt")

b) „În cale se întîlneau cu alte cete de ţărani înarmaţi, care intrau în rînduri şi sporeau armata de panduri a domnului Tudor."

(x x x — „Domnul Tudor")

c) „S-a aşternut zăpadă cu nemiluita; şi cade, cade puzderie, măruntă şi deasă..."

(după B.St. Delavrancea — „Iarna")

d) „Băiatul aşteptă pînă ce mecanicii ajunseră în dreptul lui, dar combinele, pufăind şi duduind, se întoarseră în grabă."

(după M. Sântimbreanu — „Am şi eu două mîini")

e) „Bărcile pescarilor lunecă lin pe canalurile ei, printre nuferi albi, iar stuful se înclină graţios sub adierea vîntului de parcă i-ar da bineţe pescarului..."

(x x x — „Delta Dunării")

f) „— (...) Ridică-te, moş Ioane, şi spune-mi, fără sfială, ce durere ai ! Ţi-a făcut cineva vreun neajuns ? "

(I. Creangă — „Moş Ion Roată şi Vodă Cuza")

43. *Alcătuiţi propoziţii dezvoltate după următoarele scheme:*

Exemplu : Ap Ap S Ap Ap P Ap

Ap	Ap	S	Ap	Ap	P	Ap
Prin negura	deasă,	munţii	vechi	şi înalţi	se desluşeau	cu greutate.

a) S Ap P

... ...

b) S Ap Ap P

... ...

c) S Ap P Ap

... ...

d) S P Ap

... ...

e) S P Ap Ap

44. *Alcătuiţi propoziţii dezvoltate după schemele următoare :*

a) Ap S P

... ...

b) Ap Ap S P

... ...

c) Ap S P Ap

d) Ap S Ap P Ap

… … … …

e) Ap S P Ap Ap

… … … …

45. ***Alcătuiţi propoziţii dezvoltate după schemele următoare. Justificaţi de ce sînt propoziţii dezvoltate.***

a) P S Ap

… … … …

b) Ap P S

… … … …

c) Ap P S Ap

… … … …

d) Ap P Ap S Ap

… … … …

e) Ap Ap P S Ap Ap

… … … …

(+)46. Alcătuiţi propoziţii după schemele următoare:

Exemplu:

Ap	P	S	Ap	Ap
substantiv;	verb;	substantiv;	substantiv;	adjectiv

Pe monument (Ap) se aşezase (P) o pasăre (S) cu pene (Ap) roşii (Ap).

a)

S	P	Ap	Ap
pronume;	verb;	adjectiv;	substantiv

b)

S	Ap	P	Ap	Ap
substantiv;	substantiv;	verb;	substantiv;	adjectiv

c)

P	Ap	Ap
verb;	substantiv;	adjectiv

d)

S	P	Ap	Ap
numeral;	verb;	substantiv;	adjectiv

(*)47. Alcătuiţi propoziţii după următoarele scheme liniare:

a) S A Pn C

… … … …

b) Aa S Pv C

… … … …

c) S Aa As Pv C

… … … …

d) S Aa Pn

e) C S Aa Pv

… … … …

f) C S Pv C

… … … …

48. Alcătuiţi propoziţii după următoarele scheme liniare:

a) Pn S

… … … …

b) C Pv C C

… … … …

c) Pn S Aa ?

… … … …

d) C Pv S Aa

… … … …

e) C C Pv (propoziţie fără subiect)

… … … …

f) S Aa As Pv C C

… … … …

g) As S Aa Pv C C Aa

… … … …

Legenda: S — subiect; P — predicat; Pv — predicat verbal; Pn — predicat nominal; A — atribut; As — atribut substantival; Aa — atribut adjectival; C— complement

49. Alcătuiţi propoziţii respectînd schemele următoare :

Exemplu:

C	S	Pv	C	Aa	C
substantiv ;	substantiv ;	verb ;	substantiv ;	adjectiv ;	altă parte de vorbire
(s)	(s)	(v)	(s)	(a)	(a.p.v.)

C S Pv C Aa C
Printre nori soarele a trimis o rază aurie uşurel.

a)

S	As	Aa	Pv	C
numeral;	s;	a;	v;	pronume
(n)				(p)

b)

C	Pv	C	C	As	Aa
p;	v;	n;	s;	s;	a

c)

S	As	As	Pn
s;	s;	s;	v+a;

d)

S	Aa	Pn	C
s;	n;	v+a;	s

e)

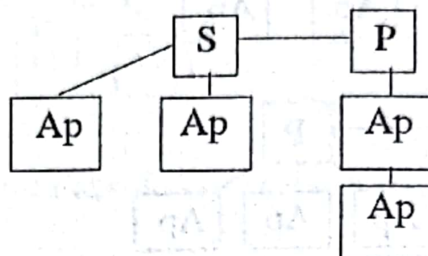
Aa	C	C	Pv	S	As	Aa
a;	s;	s;	v;	s;	s;	a

f)

S	As	As	As	Pv	C	Aa
s;	s;	s;	s;	v;	s;	a

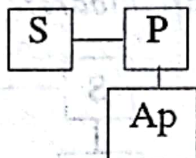
(+)50. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate după schemele:

Exemplu:

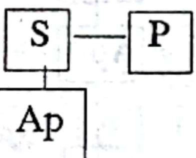
Razele jucăuşe ale soarelui *se iveau* de după o perdea de nori.

a)

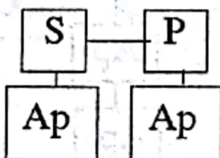
… … … …

b)

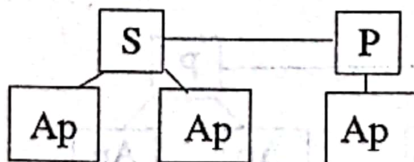
… … … …

c)

… … … …

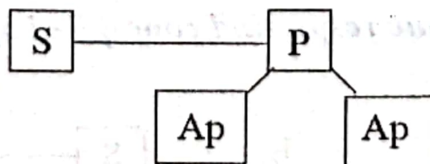
d)

… … … …

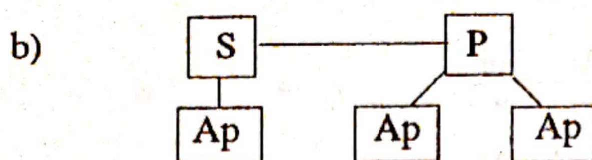
(+)51. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate respectînd schemele următoare:

a)

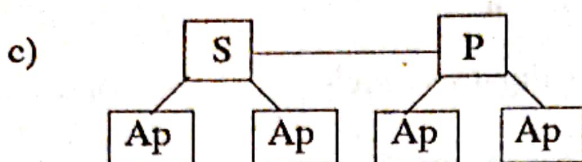
… … … …

b)

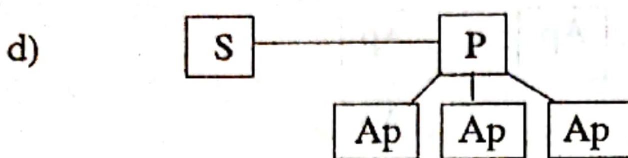
... ...

c)

... ...

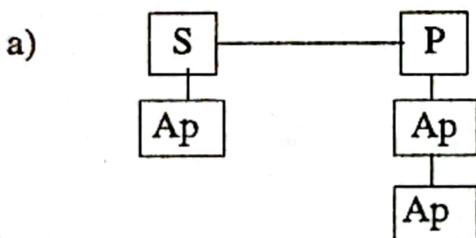
d)

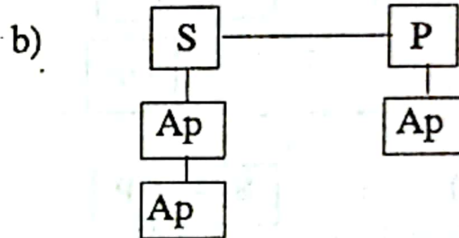
... ...

(+)52. Alcătuiţi propoziţii respectînd schemele următoare:

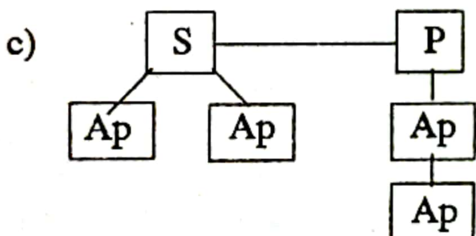
a)

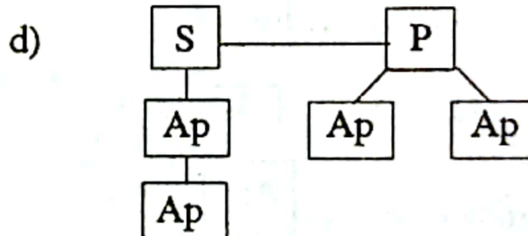
b)

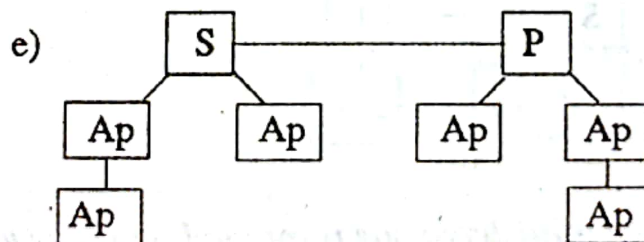
c)

d)

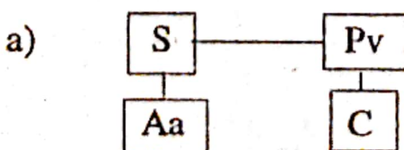

e)

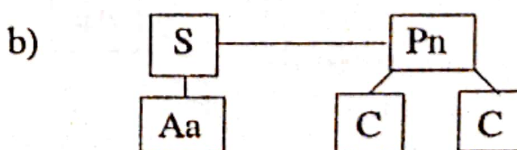

(*)53. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate respectînd condiţiile impuse de schemele următoare:

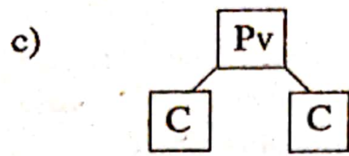
a)

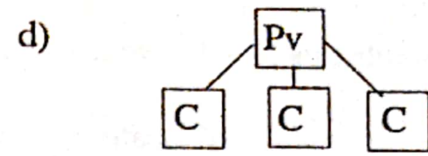
b)

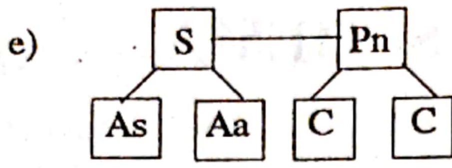
c)

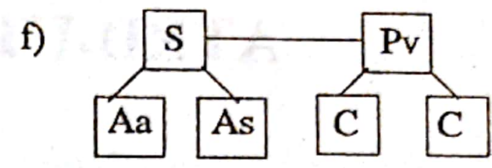
d)

e)

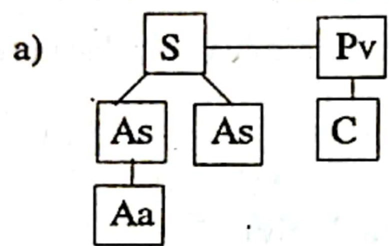

f)

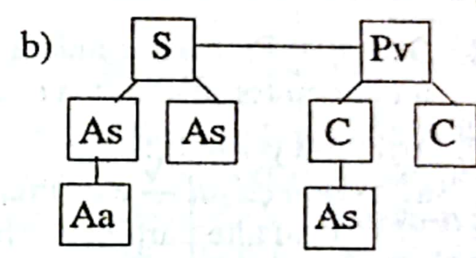

(*)54. Alcătuiţi propoziţii dezvoltate respectînd condiţiile impuse de schemele următoare:

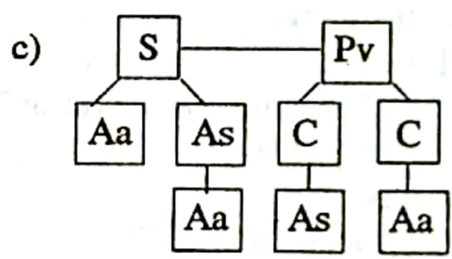
a)

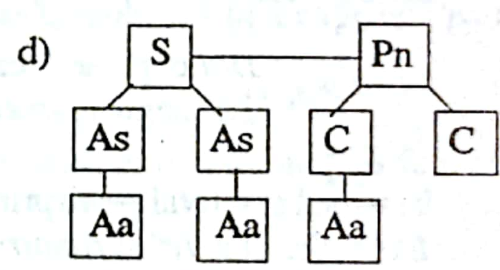
b)

c)

d)

CAPITOLUL al V-lea
ATRIBUTUL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia se numeşte *atribut.*

2. Atributul poate fi :

   a) — *adjectival* — exprimat prin adjectiv
   (sau alte părţi de vorbire cu valoare de adjectiv)

   Exemple: „Căzuse peste ţară iarnă *grea, aspră, crîncenă.*
   (Z. Stancu — „Desculţ")

   Doi copii se urcară în copacul *înflorit.*

   „... neguri *fumegînde* pluteau în văzduhul *adînc* al văilor."
   (C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

   b) — substantival — exprimat prin substantiv.

   Exemple: „La vîrful *ramurilor* e o tipsie *de flori* trandafirii."
   Ion Bughea, ciobanul, venea nepăsător.

3. Atributul răspunde la întrebarea: „Care?", „Ce fel de...?" sau „Cît(i)?".

   care? care? care?

   Exemple: a) „Şi-ale valurilor mîndre generaţii spumegate..."
   (Gr. Alexandrescu)

   cîte?

   b) Cinci garoafe se aflau pe masă.

4. În textul literar, atributul — atît cel adjectival, cît şi cel substantival — are rolul de a înfrumuseţa textul acesta redînd prin cuvinte caracteristici ale obiectelor, felul mişcărilor, sunete, culori, etc.

   Exemple: „Soarele aprinde tot mai tare văzduhul, şi căldura joacă în unde de argint."
   (I. Agârbiceanu)

   „Din fundul acestei văi s-aude ... un vuiet, ca un ropot de ploaie, — e Lotrul, vijeliosul Lotru."
   (Al. Vlahuţă)

5. Atributul poate sta atît înainte cît şi după substantivul — sau înlocuitorul său — determinat.

„Şi-ale valurilor mîndre generaţii spumegate..."

(Gr. Alexandrescu)

EXERCIŢII

1. Subliniaţi atributele din textele următoare :

a) „Fumuri albastre se despleteau peste ramuri singuratice.../"

(E. Camilar — „Povestiri eroice")

b) „Apropiindu-se de lumina licuriciului, cunoscu / că se află lîngă o scorbură de răchită bătrînă. / Pletele lungi ale ramurilor cădeau către ea / şi se clătinau alene. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

c) „Avea ochii albaştri, părul inelat. / Purta şi zale uşoare, şi nişte pinteni frumoşi. / Aşa îl aducea părintele său, Bogdan-Voievod, dinainte, pe şa, arătîndu-i frumuseţi şi bogăţii pe întinsurile patriei, de la Suceava-n jos, / dar lui Ştefan îi plăceau cel mai mult împrejurimile Borzeştilor, / unde se afla un stejar uriaş, rotund în coroană, gros / cît să-l cuprindă patru oameni."

(E. Camilar — „Stejarul din Borzeşti")

d) S-a ridicat deodată din prăpastia întunecoasă, umedă a munţilor falnici."

(E. Gîrleanu)

2. Identificaţi atributele din textele următoare şi subliniaţi- le.

a) „Îi plac nespus şi cîntecele feluritelor păsări, şi vuietul molcom al vîntului prin crengi, şi zvonul dulce şi depărtat al tălăngilor. (...) Atunci cîntecele livezii sună la fel de clar /, (...), ca şi cum el, Jurjac, le-ar fi închis într-un sipet fermecat, /..."

(xxx „Livada cu fel de fel de glasuri")

b) „Omul izbise două pietre / şi ţîşni flacăra unui fulger / care înspăimîntă animalele. / Deasupra, tavanul se făcuse străveziu / şi o frîntură din soare veghea liniştită la căpătîiul omului. /"

(V. Voiculescu — „Revolta dobitoacelor")

c) „Era găzduit în Ploieşti Cuza-Vodă. / Primul domn al ţărilor unite, înconjurat de toţi notabilii oraşului şi de mulţimea poporului, venea / să asiste la deschiderea anului şcolar. / "

(I.L. Caragiale) — „Peste 50 de ani")

d) „Privighetoarea, cîntăreaţa nopţilor, tăcuse. O linie subţire de sînge se arătase la răsărit. /"

(M. Sadoveanu — „Ciocîrlia")

3. *Descoperiţi atributele adjectivale din textele următoare şi marcaţi — după model — substantivul sau substitutul acestuia determinat.*

Model : „Pletele lui albe şi creţe sînt nişte ciorchini de flori albe; (...)"
(*B. Delavrancea — „Bunicul"*)

a) „Noianul de lumină trandafirie al zorilor cuprinsese tot cerul din calea soarelui / ce se vestea, / iar peste adîncurile albastre ale văzduhului, ca nişte iuţi şi trecătoare gînduri amare / (ce-ar fi umbrit în răstimpuri ochiul nemărginit şi limpede al lui Dumnezeu), / fulgi singuratici de nouri albi tiviţi cu lumină pe margini, lunecau molatic şi tăcut pe depărtate şi nesimţite adieri de vînturi.../"
(*C. Hogaş — „Pe drumuri de munte"*)

b) „Şi deodată clipiră candele verzi de licurici în două şiraguri / şi văzu pajiştea de flori deschisă către un perete de stîncă, între doi mesteceni bătrîni. / În lumina verzie, fără zgomot, o uşă de cremene se mişcă / şi se dădu la o parte, / şi din întuneric de peşteră apăru o minunată arătare. /"
(*M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată"*)

c) „Spre prînz (...), în bloc pătrunse cu pas mărunt şi şovăielnic un om cu o servietă ponosită, / care nu reuşea / să se închidă peste numeroasele hîrţoage şi dosare. /"
(*R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat"*)

d) „N-am gîndit niciodată / — că pe pămînt pot fi oameni atît de buni. / Am refuzat / să locuiesc în casele lor. / Am preferat peştera aceasta minunată. / Îmi plac aceste patru coloane albe, făurite parcă de un arhitect. /"
(*G. Nestor — „Castelul singuratic"*)

e) „Dar în acea insulă străină, (...), pe zăpadă se citeau urme necunoscute : / vîntul aducea un miros neliniştitor. /"
(*Cezar Petrescu — „Fram ursul polar"*)

4. *Identificaţi atributele substantivele şi marcaţi cuvîntul determinat, ca la exerciţiul 3.*

a) „Şi băiatul, înfuriindu-se, trase o palmă peste partea fetei. / Fata ţipă, / sări de pe genunchiul bătrînului, / se repezi / şi trase o palmă peste partea băiatului. / "
(*B. Delavrancea — „Bunicul"*)

b) „În nopţile reci de toamnă văzduhul parcă freamătă. / O lume ciudată pare / că prinde fiinţă sub stele; / noiane de frunze desprinse pare / că sînt purtate de vînturi; / umbre se strecoară rătăcite; / ţipete răsar / şi se sting; / chemări de călăuzire umplu largul cuprinsului. /"
(*E. Gîrleanu — „Nedespărţite !"...*)

c) „În risipirea umbrelor şi-a visului se arătară cu linii mai precise fîntîna cu cumpănă din capul satului şi ulmul de pe culmea dealului. /"
(*M. Sadoveanu — „Ciocîrlia"*)

d) „Pîinea şi sarea — simbol strămoşesc al îndestulării şi al ospitalităţii patriei noastre — se găsesc în Vîlcea / să saturi un popor. / Pe valea Oltului, (...), vezi numai lanuri de grîu, fîneţe şi întinse ogoare de porumb. / La miazăzi, (...), ai în faţă dealul viilor, vestitele podgorii de la Drăgăşani; / păduri de nuci seculari şi de pruni împodobesc colinile / cît vezi cu ochii; / (...) /"
(*Al. Vlahuţă — „În Vîlcea"*)

e) „Era un monah cu toiag alb, cu glugă şi mantie sură, cu picioarele desculţe şi sîngerate ... /"
(*M. Sadoveanu — „Măria-sa puiul pădurii"*)

5. *Identificaţi atributele din textele următoare şi completaţi tabelul :*

Atributul	Prin ce este exprimat	Cuvîntul determinat
mica	adjectiv	Maia
curată	adjectiv	inimă
simţitoare	adjectiv	inimă

Exemplu : „Iar **mica** Maia avea o inimă **curată** şi **simţitoare**".
(*W. Bonsels — „Albina Maia şi aventurile ei"*)

a) „Cînd ajunse însă deasupra unei grădini mari, / care părea / că se odihneşte între norii înfloriţi ai ramurilor de cireşi, de liliac şi de măcieş, / se lăsă deodată / să cadă, din zbor, aproape moartă de oboseală. / Căzu într-un strat de lalele roşii... / răsuflă adînc, fericită; / şi privi peste marginile sclipitoare în lumină ale corolei, către cerul albastru. /"
(*W. Bonsels — „Albina Maia şi aventurile ei"*)

b) „În inima bietei prepeliţe era o luptă sfîşietoare. / Ar fi vrut / să se rupă în două : / jumătate să plece cu copiii sănătoşi / care sufereau de frigul toamnei înaintate, / iar jumătate să rămîie cu puiul schilod / care se agăţa de ea cu desperare. /"
(*Al. Brătescu-Voineşti — „Puiul"*)

c) „Cine se urcă pînă acolo, / vede, chiar la izvorul Someşului rece, o stîncă alburie / ce se numeşte şi acum Crăiasa. /".
(*Al. Mitru — „Flăcăul ce şi-a uitat mama"*)

d) „Crengile subţiri au primit în ele cel dintîi val de sevă, / care le-a colorat uşor. / Lovite de sclipirile soarelui, coloarea lor aurie sporeşte lumina poienii. /"
(*M. Sadoveanu — „Raiul"*)

6. *Descoperiți atributele din textele următoare și completați tabelul:*

Atributul	Felul atributului	Partea de vorbire și felul său	Genul	Numărul
Cîntăreț	substantival	substantiv comun	masculin	singular
neobosit	adjectival	adjectiv cu două terminații	masculin	singular
al zilelor	substantival	substantiv comun	feminin	plural
de vară	substantival	substantiv comun	feminin	singular

Exemplu : „Greierul, *cîntăreț neobosit al zilelor de vară*, amuțise, (...).

a) „Gaia nu mai spinteca văzduhurile cu țipet flămînd și ascuțit, / vîntul nu mai clătina frunza pădurilor, / și nici un fulg de nor nu mai îndrăznea / să brăzdeze cu umbra-i subțire înălțimile aprinse ale împărăției focului... /"

(C. Hogaș — „Pe drumuri de munte")

b) „Aici se sfîrșește lunga și glorioasa călătorie a bătrînului Istru (Dunărea — n.n.). / Aici mîndria și puterea fluviului (...) se sfarmă de talazurile grele ale mării, învălmășind în vuietul acestei izbiri undele și strigătele întregului popor de rîuri / pe care le-a smuls din coapsele munților. /"

(Al. Vlahuță — „România pitorească")

c) „... — Cum te cheamă? /
— Mă cheamă, domnișorule, Pricope Șeptilici. / Noi am fost la mama și la tata doisprezece feciori și cinci fete. / Iar pe mine (...) m-au menit bătrînii mei / să mă fac călugăr. / Așa că m-au dat la ascultare la sfînta mănăstire / și îmi petrec viața la sfînta mănăstire în vremea verii. / Iară iarna, mă trag în sat la noi, / căci iarna sînt petrecerile și nunțile. / Cînd dă primăvara, / vin uneori la apa Siretului, la acest cumătru al nostru... /"

(M. Sadoveanu — „Anii de ucenicie")

d) „Cinci pisici de catifea,
Cu ochi mici ca de mărgea
Ș-un motan năzdrăvan /
(De la școală cînd veneau,) /
Neatenți se hîrjoneau, /
Se loveau de trecători, /
Călcau rondurile de flori, (...) /"

(după St. Irimescu — „Cinci pisici și-un motănel")

e) „Mama făcuse un tort nemaipomenit, cu nuci învelite în zahăr ars, cu cremă de ciocolată și cu frișcă. / Tatăl înfipsese treisprezece luminări

albe cu şorţuleţe din foiţă dantelată, / pentru ca picăturile de ceară să nu cadă pe tort. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

7. *Analizaţi subiectele, predicatele şi atributele din textele următoare:*

As Pr S As Aa

Exemplu : „Pe urmele pisicii curgeau ocările femeii frumoase".

— curgeau — predicat verbal; verb; persoana a III-a, număr plural; timp trecut;
— ocările — subiect; substantiv comun, gen feminin, număr plural;
— pisicii — atribut substantival; substantiv comun, gen feminin, număr singular;
— femeii — atribut substantival; substantiv comun, gen feminin, număr singular;
— frumoase — atribut adjectival; adjectiv cu două terminaţii, gen feminin, număr singular.

a) „Limbile vremii alunecaseră de pe tăişul lustruit al baltagelor de piatră pe luciul paloşelor de bronz. / Omul intra în eră cu tot alaiul de animale îmblînzite după el. /"

(V. Voiculescu — „Revolta dobitoacelor")

b) „Ştiaţi / că cele mai mari frunze sînt frunzele palmierului rafia, / care creşte pe ţărmurile Amazonului (America de Sud)? /"

(Almanahul „Femeia" 1989)

c) „Într-un freamăt de bucurie, ne îmbulzirăm spre uşă / şi ieşirăm în cerdacul larg, / de unde se vedea, (...), şesul cel mare al Siretului, sub aburi subţiri. /..."

(M. Sadoveanu — „Cheia")

d) „Şi deodată, dintre dealuri
Se desprinde larg un zvon
Depărtat şi monoton,
Ca un murmur lung de ape
Revărsate peste maluri.../"

(G. Topîrceanu — „Acceleratul")

e) „...Ţara Moldovei va lepăda jugul tributului apărător aproape pentru toţi deopotrivă; / şi mai ales ţărănimea se va îndrepta din vremelnica încovoiere, / cum se îndreaptă ramurile codrului / după ce vîntul primăverii scutură zăpada. /"

(E. Camilar — „Zimbrul")

f) „Iar pe-un fir de păpădie, /
(Ce se-nalţă, drept, din iarbă,) /

Suie-un cărăbuş, cu barbă,
În hăinuţă aurie. /"

(*O. Cazimir — „De pe-o bună dimineaţă"*)

8. Analizaţi părţile de propoziţie învăţate din textele următoare, după modelul de la exerciţiul 7.

a) „Ia ascultaţi, măi / ! zise Gerilă. / „Vorba lungă e sărăcia omului."/ Mai bine haidem la culcare, / că ne aşteaptă omul împăratului cu masa întinsă, cu făcliile aprinse şi cu braţele deschise.../"

(*I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb"*)

b) „Ai fi zis / că imense şi negre urdii* de fantome uriaşe urcau, în rînduri strînse, pe înalte trepte de haos, spre asaltul cel mai de deasupra al tăriilor cereşti.../"

(*C. Hogaş — „Pe drumuri de munte"*)

c) „Ştiaţi că / cea mai mare plantă din lume este palmierul rotang? / Acesta creşte ca o liană** pe tulpinile copacilor uriaşi din pădurile tropicale din sudul Asiei, (...). /"

(*Almanah „Femeia" — 1989*)

d) „Adîncurile muntelui tăceau. / Nu adia boare de vînt. / Printre spicele brădetului neclintit, în văzduhul înalt, clipea argintul viu al cîtorva stele. /"

(*M. Sadoveanu — „Raiul"*)

e) „Mă opresc gînditor în faţa*** chipului de bronz al falnicului Basarab — păstor cuminte, / care şi-a tras turma din bătaia fiarelor. /"

(*Al. Vlahuţă — „România pitorească"*)

f) „Jur împrejur se vedeau zîne împietrite, pomi cu frunzele de aur şi cu florile de mărgele şi pietre scumpe, stîlpi de raze de soare şi netezi ca şi paltinul, trepte lucii şi moi ca şi culcuşul fetelor de împărat şi un aer plin de miros dulce şi adormitor.../"

(*după I. Slavici — „Zîna Zorilor"*)

9. Completaţi spaţiile libere cu atributele potrivite :

a) — Ce fel de mîncare e asta? / întreabă copilul ...
— Este zeamă ... /, răspunse mama...
— Şi ce mai avem la masă?
— Mai avem pui ... cu mujdei de ... şi cartofi ... cu salată ... După ... feluri vom mînca fiecare cîte o îngheţată de ... şi vom bea cîte o limonadă. (cel mic, sa, bună, usturoi, fript, verde, prăjiţi, zmeură, aceste).

---

* urdii — armate;

** liană — plantă lemnoasă agăţătoare cu tulpina foarte lungă, răspîndite în pădurile tropicale.

*** Atenţie ! „În faţa", „în spatele", etc. nu sînt substantive, ci nişte cuvinte de legătură.

b) Vara (care?) a sosit cu căldură şi miros (ce fel de?). Lanurile (care?) foşnesc pe cele (cîte?) ogoare ale satului (care?). Căldura (care?) a trimis oamenii pe malurile (ce fel de?) ale (care?). Ei pot prinde (cîţi?) peşti (ce fel de?).

c) Mihăiţă avea o minge… şi … . Se ducea în parc. Nerăbdător să înceapă joaca…, muta mingea dintr-o mînă în alta. La o mişcare…, mingea… îi alunecă şi într-o rostogolire …, ajunse pe şoseaua … de maşini. O secundă şi mingea … şi … a lui … este gata să fie prinsă între roţile … ale … Se repede după ea, dar o mînă … îl apucă pe băiat exact în momentul în care maşina … era gata să-l lovească.

10. a) ***Găsiţi cel puţin 4 atribute potrivite pentru cuvintele:***

— carte – frumoasă, a elevului, de poveşti, nouă, etc.
— elev – … … … … … … … … … … … … … …
— cocor – … … … … … … … … … … … … … …
— geantă – … … … … … … … … … … … … … …
— lup – … … … … … … … … … … … … … …
— privighetoare – … … … … … … … … … … … …
— restaurant – … … … … … … … … … … … … …
— apartament – … … … … … … … … … … … … …

b) ***Pentru fiecare cuvînt dat, alegeţi două din atributele găsite şi alcătuiţi propoziţii cu ele.***

11. a) ***Din lecţia de citire alegeţi 4 propoziţii în care să aveţi cel puţin 5 atribute.***
b) ***Spuneţi ce fel de atribute sînt şi prin ce sînt exprimate.***
c) ***Alcătuiţi voi cîte o propoziţie cu fiecare din cele 5 atribute.***

12. a) ***Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi un atribut adjectival.***
b) ***Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi două atribute adjectivale.***
c) ***Ce fel de propoziţii sînt cele alcătuite de voi?***

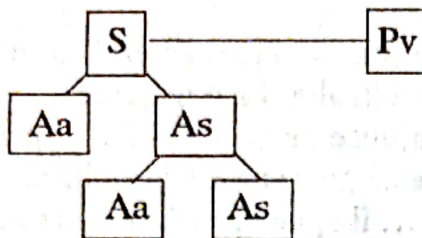
13. a) ***Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi un atribut substantival.***
b) ***Alcătuiţi o propoziţie în care să aveţi două atribute substantivale.***

14. a) ***Alcătuiţi o propoziţie în care subiectul să aibă două atribute adjectivale.***
b) ***Alcătuiţi o propoziţie în care subiectul să aibă două atribute substantivale.***
c) ***Alcătuiţi o propoziţie în care subiectul să aibă un atribut substantival şi un atribut adjectival.***

15. a) ***Alcătuiţi o propoziţie în care atributul să fie aşezat după cuvîntul determinat.***

b) Alcătuiți o propoziție în care atributul să fie așezat înaintea cuvîntului determinat.

16. Alcătuiți o propoziție după schema:

17. Alcătuiți o compunere scurtă în care să folosiți ca atribute cuvintele : vesel, glumeț, cîmpiei, soarelui, de aur, argintie.

18. Alcătuiți o scurtă compunere cu titlul „O convorbire la telefon" în care să folosiți cel puțin 8 atribute (4 atribute adjectivale și 4 atribute substantivale).

19. a) Alcătuiți un dialog în care să folosiți numai atribute substantivale.
b) Alcătuiți o descriere scurtă în care să folosiți numai atribute adjectivale.

20. Alcătuiți o descriere în care să folosiți atît atribute adjectivale, cît și atribute substantivale, așezate înainte și după cuvîntul determinat. Dați un titlu compunerii voastre!

(*)21. Citiți cu atenție lectura „Mîndricel" de P. Demetru Popescu și caracterizați pe Mîndricel arătînd însușirile fizice și sufletești așa cum reies ele din lectură.

CAPITOLUL al VI-lea
COMPLEMENTUL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea secundară de propoziţie ce determină un verb sau un adjectiv se numeşte *complement.*

   Exemple: a) — Să sărim **repede din luntre**!
   b) „Aşa era mama... plină **de minunăţii**".
   (I. Creangă)

2. Răspunde la întrebările:
   a) „Baba avea **o găină**." (**Ce** avea?)
   (I. Creangă)
   b) Îl cunoşteam bine **pe Mihai**. (**Pe cine** cunoşteam?)
   c) Ne uităm **la munţii** cei înalţi. (**La ce** ne uităm?)
   d) Vorbeam **despre tine**. (**Despre cine** vorbeam?)
   e) I-am dus **băiatului** o minge. (**Cui** am dus?)
   f) Raţa le lăsă **pe rîu**. (**Unde** le lăsă?)
   g) **De atunci** au trecut mulţi ani. (**De cînd** au trecut?)
   h) Se înălţa **cu uşurinţă** în văzduh. (**Cum** se înălţa?), etc.

   Observaţie: Cu toate întrebările apropiate de acestea (din ce cauză?, pentru cine, pentru ce, cînd, pînă cînd, etc.) putem descoperi complemente.

3. Complementul poate sta atît înainte, cît şi după elementul determinat.

Exemple: a) **Pe vîrful** muntelui se aşeză un vultur.
b) Urca **încet** spre colibă.

4. Complementul poate fi exprimat prin:
   a) Substantiv: „—Dă-mi **cartea**!"
   b) Pronume: „Ionel vine **de la ea**."
   c) Numeral: „Grupul se împărţi **în două**."
   d) Verb: „Tu ştii **a scrie**?"
   e) alte părţi de vorbire: „**Mîine** să vii pe lac!"
   „**Acolo** se află comoara.", etc.

5. *Probleme de punctuaţie.*

a) Complementele aşezate după predicat nu se despart prin virgulă de acesta.

b) Se despart prin virgulă mai multe complemente dintr-o enumerare.
Exemplu: Am strigat pe Ionel (,) pe Maria (,) pe Gigel.

c) Complementele aşezate înaintea predicatului şi după subiect se aşează între virgule.
Exemplu: Mihăiţă (,) de frica ploii (,) s-a ascuns în peşteră.

d) Complementele ce arată o împrejurare care ar fi putut împiedica acţiunea verbului se despart totdeauna prin virgulă.
Exemplu: Cu toată osteneala (,) greierul le cîntă un imn al dimineţii.

EXERCIŢII

1. Subliniaţi complementele din textele următoare:

a) „George cel voinic sări de acolo ... / şi mai iute decît gîndul, fu lîngă vînătorul cel nenorocit. /"

(P. Ispirescu / „George cel viteaz")

b) „Cînd fu destul de mare, / puse / să-i facă un buzdugan de fier, / îl aruncă în sus / de despică bolta cerului, / îl prinse pe degetul mic / şi buzduganul se rupse în două. /"

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

c) „—Mamă, bate-mă, / spînzură-mă, / fă / ce vrei cu mine, / dar dă-mi ceva de mîncare, / că mor de foame. /"

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

d) „Seara, (...), el se furişă binişor pe lîngă ele / şi intrară împreună... / El le văzu / că (...) ele începură a se pieptăna, a se îmbrăca în haine scumpe şi a se găti de ducă. /"

(P. Ispirescu — „Cele douăsprezece fete de împărat şi palatul cel fermecat")

e) „Străinilor voi nu le-aţi spus /
Că doine ca a noastre nu-s? /"

(G. Coşbuc — „Vestitorii primăverii")

2. Subliniaţi complementele şi marcaţi cuvintele determinate.

Exemplu: Zăpada încărca **crengile** copacilor pline de **muguri**.

a) „Păsările cerului coborîseră în poiană. / Ele smulseră pe Păunaş din zbuciumul plînsului. /"

(G. Galaction — „La Vulturi")

b) „Primăvară, mama noastră,
Suflă bruma din fereastră,
Şi zăpada de pe coastă. /" *(„Poezii populare")*

c) „Se bucura de frumuseţea florilor şi de dulceaţa şi curăţenia aerului... /"
(*P. Ispirescu — „Basme"*)

d) „Fulgerele adunat-au contra fulgerului / care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pămînt şi mare... /"
(*M. Eminescu — „Scrisoarea III"*)

e) „Românii înaintează spărgînd şir după şir, împrăştiind spaima şi neorînduiala în oastea păgînă / care începe / să dea îndărăt / şi să se învălmăşească. /"
(*Al. Vlahuţă — „Giurgiu-Călugărenii"*)

3. ***Descoperiţi complementele din textele următoare şi completaţi tabelul:***

Complementul	Cuvîntul determinat	Întrebarea prin care s-a aflat complementul	Poziţia complementului faţă de cuvîntul determinat
îmi	umplu	cui?	înaintea acestuia
buzunarele	umplu	ce?	după acesta
cu maci	umplu	cu ce?	după acesta

Exemplu: „**Îmi** umplu **buzunarele cu maci**..."
(*Al. Sahia*)

a) „Aţi împletit atîta jale
În doina voastră / care plînge, /
Doar holdele cu spice grele
Răsar din lacrimi şi din sînge. /"
(*O. Goga — „Graiul pînii"*)

b) „Cu atîta gingăşie se rugară copiii, / încît bucătăresei i se făcu milă de dînşii; / le dete cîte un codru de pîine, / celui mai mare îi dete capul găinii, / celui mijlociu pipota, / şi celui mai mic inima, socotind / că acestea sînt lucruri de nimic. / "
(*P. Ispirescu — „Cei trei fraţi împăraţi"*)

c) „Şi(...), cum începe a bea lacom la apă şi a-şi linge buzele de dulceaţa şi bunătatea ei. / Şi mai stă din băut / şi iar începe a mormăi; / şi iar mai bea..., / pînă ce de la o vreme încep a-i slăbi puterile... / şi adoarme mort, / de puteai / să tai lemne pe dînsul. / "
(*I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb"*)

d) „După ce s-au urcat în turnurile de strajă oşteni pietroşi, / Mircea s-a grăbit spre Argeş. /"
(*E. Camilar — „Povestiri eroice"*)

4. ***Identificaţi complementele din textele următoare şi spuneţi prin ce sînt ele exprimate:***

Exemplu: „Soarele s-a înfipt **în creştetul** cerului / şi **de acolo** dogoreşte. /”
(Em. Gârleanu)

în creştetul — substantiv;
de acolo — altă parte de vorbire.

a) „Tresărind scînteie lacul /
Şi se leagănă sub soare; /
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul / să mă fure /
Şi ascult de la răcoare
Pitpalacul. /”
(M. Eminescu — „Freamăt de codru”)

b) „Vulpea stă lîngă vizuină / şi nu se-ndură / să meargă la vînat… / Iar iepurele a zbughit-o la jucat. /”
(Em. Gîrleanu — „Fricosul”)

c) „Albe lacrimi cad pe flori
Şi pe frunze, / cînd scobori
Plînsă către văi privirea. /”
(G. Coşbuc — „Seara”)

d) „Pe stînga, Ceahlăul se înalţă în aer ca un fantastic castel. / ”
(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte”)

e) „În clipa următoare, cu viteza unui avion cu reacţie, Anda se năpusti pe scări, / coborî în stradă sărind cîte două trepte deodată, riscînd / să rateze toată misiunea, / şi alergă spre casele demolate. / ”
(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat”)

f) „Şi luminează întunericul îndeajuns /
Să nu i se mai pară noapte, /
Pentru că are un comutator ascuns
Şi în lăbuţa stîngă din spate. /”
(A. Blandiana — „Secretul”)

5. *Analizaţi complementele din textele următoare:*

Exemplu: „Pui sfios de căprioară
A ieşit **la luminiş.**”
(G. Topîrceanu)

la luminiş — complement; substantiv comun, gen neutru, număr singular.

a) „În grădini, în cîmpii, pe dealuri, prin poiene şi prin vii,
Ard movili buruienoase, scoţînd fumuri cenuşii. /”
(V. Alecsandri — „Dimineaţa”)

b) „Plouă întruna / şi bătea un vînt rece şi iute / care aducea cîteodată nouri albi, / din care săgetau ace de gheaţă. / Şanţurile noastre erau pline de apă şi de noroi. /”
(M. Sadoveanu — „Panciuc”)

c) „Lasă şaua, / sai pe mine /
Şi de coamă ţin-te bine, /
Ca s-arăt la bătrîneţe /
Ce-am putut la tinereţe. /"

(„Toma Alimoş")

d) „Azi-dimineaţă, neavînd treabă, mă scobor la gîrlă. / Lăsasem în ajun undiţa acolo într-un tufiş. /"

(I.Al. Brătescu-Voineşti — „Privighetoarea")

e) „Apa curgea lin printre zăvoaie...; / un tătar venea ducînd de căpăstru un cal înşăuat pentru stăpînul lui. /"

(M. Sadoveanu — „Neamul Şoimăreştilor")

f) „Ciobanul intră cu sfială. / Abia călca, / ca să nu strice velinţele. / Se puse binişor în pat, / ca să nu mototolească albiturile. /"

(P. Ispirescu — „Ciobănaşul cel isteţ")

g) „Zîmbii, / căci în jurul meu mirosea a primăvară, / şi îndemnai calul. /"

(M. Sadoveanu — „Strop de rouă")

6. *Analizaţi complementele din textele următoare:*

a) „Cerul încărunţi de nouri, / vîntul începu a geme rece... / Şerpi roşii rupeau trăsnind poala neagră a norilor..., / tunetul cînta adînc ca un proroc al pierzării. /"

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

b) „Şi mergînd mai departe, ... părul grijit de dînsa era încărcat de pere galbene ca ceara şi dulci ca mierea. /"

(I. Creangă — „Fata babei şi fata moşneagului")

c) „Şi porni bidiviul mai iute ca vîntul. / În urma împăratului barba, despicată în două, îi fîlfiia ca două steaguri albe... / Codrii îi păreau ca nişte ape tulburi fugind la miazăzi. /"

(B.Şt. Delavrancea — „Poveste")

d) „Peste vîrfuri trece lună, /
Codru-şi bate frunza lin, /
Dintre ramuri de arin
Melancolic codrul sună. /"

(M. Eminescu — „Peste vîrfuri")

e) „...Ciocîrlia venea domol spre pămînt, ca într-o beţie, / Se lăsa încet-încet; / apoi deodată, brusc, îşi strînse aripile / şi căzu fulgerată la pămînt, ca o bucată de plumb. /"

(M. Sadoveanu — „Ciocîrlia")

f) „Freamătă codrii de vuietul apelor. / Vuieşte valea de zgomotul morilor şi al ferăstraielor. /"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

g) „Din pricina dogoarei, mlaştinile sînt uscate peste tot. / Şi bietul vieţuitor se topea; / ameţit de căldură, o luă într-un noroc înainte, / încotro l-o duce soarta.../ Cînd a ajuns / şi-a dat de baltă, / se repezi, de bucurie, gonind păsările, / care zburară înfricoşate. /"

(Em. Gîrleanu — „Musafirul")

7. *Analizaţi subiectele, predicatele, atributele şi complementele din textele următoare:*

a) „Şi împăratul Verde, cetind cartea, sare de bucurie / că i-a venit nepotul. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) „În vreme ce căpriorul se scutură / şi fuge năuc de spaimă şi durere, / pasărea cade moartă, cu ghearele strînse, cu ochii deschişi... /"

(Em. Gîrleanu — „Vulturul")

c) „Şi-auzind din depărtare
Vocea lui tiranică,
Toţi ciulinii pe cărare
Fug cuprinşi de panică. /"

(G. Topîrceanu — „Rapsodii de toamnă")

d) „Nourii curg, / raze-a lor şiruri despică, /
Streşine vechi casele-n lună ridică. /"

(M. Eminescu — „Sara pe deal")

e) „Amurgul începuse a se ridica din adîncuri... / Şi, încet-încet, se stingeau toate; / şi tot mai rar se desprindeau din depărtări un lătrat de cîine, un sunet de talangă, un glas de bucium... / Numai pîrîul, mînat cu grăbire în calea lui fatală de o putere nevăzută, mai însemna în amorţirea universală, eterna mişcare a vieţii în vinele adormite ale lucrurilor. /"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

8. *Analizaţi toate părţile de propoziţie din textele următoare:*

a) „Mai mulţi grădinari, înarmaţi cu cuţite lungi, se luptau cu nişte... plante înalte. / Cînd acestea cădeau retezate la pămînt, / grădinarii săreau într-o parte cu o grabă surprinzătoare. /"

(N. Osipov — „În semn de amintire")

b) „—M-am gîndit / că lucraţi prea mult, domnule doctor. /
De dimineaţă pînă seara staţi închis între ziduri. /
— Ai dreptate. /
— Vă supără / dacă, după dejun, vă invit în parc? /

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

c) „Dan opri un băieţel / ce tocmai intra într-o casă de alături, purtînd o sticlă de borş în mîini:

— Măi băiete, caut un domn înalt şi slab (...). Nu ştii / pe unde stă? / Am uitat numărul... /

—Aăăă... păi cred / că e nenea de alături, / nu ştiu / cum îl cheamă... / că aici stă de puţin timp. / E prieten cu nenea Negruţ / care a plecat într-o excursie, în străinătate / şi i-a lăsat cheile / ca să-i stropească florile.../"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „Maiorul sare de gîtul mamei / şi o sărută... / Mamei îi trece; / iar eu, (...), mă pregătesc / să sorb din cafea.../

— Nu vă supără fumul de tutun? / întreb eu pe madam' Popescu. /

— (...) La noi se fumează ... / Bărbatul meu fumează / şi ... dumnealui mi se pare / că-i place. /"

(I.L. Caragiale — „Vizită")

e) „Doar pe coastă, la urcuş,
Din căsuţa lui de humă
A ieşit un greieruş,
Negru, mic, muiat în tuş
Şi pe-aripi pudrat cu brumă... / "

(G. Topîrceanu — „Balada unui greier mic")

9. *Puneţi complemente potrivite în locul întrebărilor:*

a) (Unde?) din faţa (de unde?) a crescut un brad înalt (pînă unde?). (Unde?) lui se aşează zeci de păsărele / care cîntă (cum?) (ce?) de cîntec / pe care a învăţat-o. Dacă am cerceta (ce?), de lîngă (de unde?) / am descoperi multe (ce?), de păsări. Şi bradul, şi păsările dăruiesc (cui?) (ce?).

b) — De ce ai întîrziat? /
— Am întîrziat (din ce cauză?) /
— Nu a sunat (cînd?) fixată? /
— Nu. / Vă rog / să acceptaţi (ce?) mele.
— Bine. / Treci (unde?)
— Vă mulţumesc (pentru ce?)

c) — De ce te pregăteşti atît? /
— Mă pregătesc (în ce scop?) /
— Da, / merită. / Şi unde veţi merge?
— La (unde?)
— Veţi urca (unde?)?
— Da / şi vom dormi (unde?) /
— Iei şi (ce?)?
— Nu, /nu — (cui?) foloseşte.

10. *Realizaţi corespondenţa între complement şi cuvîntul (verbul sau adjectivul) determinat:*

I	II
a) mare	la piaţă
intrînd	cît un munte
mergem	pînă la cer
înalt	în casă
captivat	de gărgăriţe
plin	de muşte
se apără	de carte
culege	ca iarba
atingînd	căpşuni
verde	urzica

I	II
b) e făcut	alergînd
au fost înzestrate	ca şarpele
lungi	ca aţa
subţiri	ca din topor
vine	demult

11. ***Găsiţi complemente care să răspundă la întrebările din tabelul de mai jos şi completaţi-l (cu cel puţin 10 complemente pentru fiecare întrebare):***

Pe cine?	De ce?	Cînd?	Cum?	Unde?	În ce scop?	Din ce cauză?	Cui?	Pentru cine?	Cu ce condiţie?
Pe Maria	De bursuc	Mîine	Repede	pe munte	Pentru a cîştiga	Din uşa trenului	Mie	Pentru ea	În caz de nevoie
....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
....	....	....	....	....	....	....	....	....	....

12. ***a) Din lecţia de citire extrageţi trei propoziţii în care să aveţi cel puţin 4 complemente.***
b) Spuneţi ce exprimă aceste complemente şi prin ce sînt exprimate.
c) Alcătuiţi cîte o propoziţie cu fiecare din aceste complemente.

13. ***a) Alcătuiţi o propoziţie în care substantivul „Magdalena" să fie subiect.***
b) Alcătuiţi o propoziţie în care substantivul de mai sus să fie complement.
c) Ce fel de propoziţii aţi alcătuit? Justificaţi răspunsul!

14. ***a) Formulaţi o propoziţie în care să aveţi ca predicat verbul „a cînta".***
b) Transformaţi forma acestui verb, astfel încît să fie complement.

15. a) Formulaţi o propoziţie în care complement să fie cuvîntul „azi". Ce exprimă el?
b) Formulaţi o propoziţie în care complement să fie cuvîntul „acolo". Ce exprimă el?
c) Formulaţi o propoziţie în care complement să fie cuvîntul „încet". Ce exprimă el?

16. a) Alcătuiţi o propoziţie în care complementul să răspundă la întrebarea „în ce scop?".
b) Alcătuiţi o propoziţie în care complementul să răspundă la întrebarea „ce?".
c) Alcătuiţi o propoziţie în care complementul să răspundă la întrebarea „cu ce condiţie?".
d) Alcătuiţi o propoziţie în care întrebarea la care răspunde complementul să fie „din ce cauză?".

17. a) Alegeţi un substantiv comun şi formulaţi două propoziţii în care să fie subiect, apoi complement.
b) Alegeţi un pronume şi formulaţi două propoziţii în care să fie subiect, apoi complement.
c) Alegeţi un verb şi formulaţi două propoziţii în care să fie predicat, apoi complement.

18. a) Alegeţi un substantiv propriu masculin şi formulaţi două propoziţii în care să fie atribut, apoi complement.
b) Alcătuiţi două propoziţii în care complementul să fie exprimat prin numeral.

19. a) Alcătuiţi două propoziţii în care complementul să determine un verb.
b) Alcătuiţi trei propoziţii în care complementul să determine un adjectiv.

20. Alcătuiţi o scurtă compunere gramaticală cu titlul „La teatru", în care să folosiţi complemente care să exprime: locul, timpul, scopul.

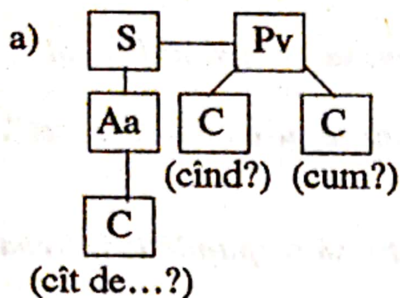
21. Alcătuiţi un scurt dialog în care să folosiţi complemente care să răspundă la întrebările: „ce?", „pe cine?", „cui?", „pentru cine?", „din ce cauză?".

22. Compuneţi o scrisoare în care să motivaţi prin propoziţii cu complemente ce răspund la întrebarea „din ce cauză?" de ce n-aţi putut răspunde la o invitaţie ce vi s-a făcut.

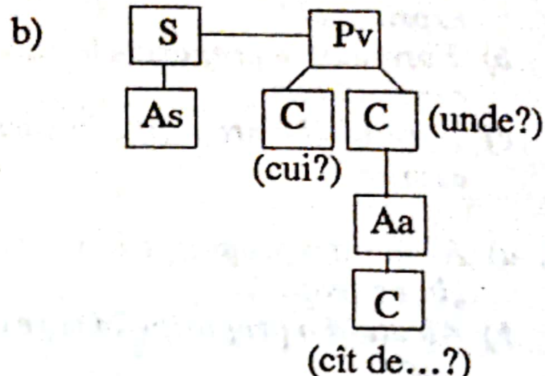
23. Alcătuiţi un dialog în care să explicaţi părinţilor voştri în ce scop trebuie să mergeţi într-un anumit loc.

24. Alcătuiţi două propoziţii după schemele:

a)

b)

25. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Îmi ajut mama", în care să folosiţi cel puţin 20 de complemente care să răspundă la diferite întrebări.

CAPITOLUL AL VII-lea
SUBSTANTIVUL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea de vorbire flexibilă care exprimă nume de obiecte (fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii, însuşiri, stări sufleteşti, acţiuni, etc.) se numeşte *substantiv*.
Exemple: băiat, fluture, casă, carte, fulger, ploaie, frumuseţe, bucurie, tristeţe, muncă, luptă, prietenie, etc.

2. *Felul substantivelor*
a. — **simple** — formate dintr-un cuvînt: calendar;
— **compuse** — formate din două sau mai multe cuvinte:(Atenţie: „Unele substantive compuse nu se scriu cu liniuţă, ci legat: untdelemn, radiojurnal, bunăvoinţă, etc").
Exemple: Vatra-Dornei, floarea-soarelui, etc.

b. — **comune** — denumesc obiecte de acelaşi fel: oraş, munte, cocoş;
— **proprii** — denumesc anumite obiecte spre a le deosebi de altele de acelaşi fel: Cluj.
Observaţie: Substantivele comune pot deveni proprii atunci cînd exprimă nume: **Cojocaru, Lemnaru**, Str.**Lemnului**, etc.

3. *Genul substantivelor*
Substantivele pot fi de genul:
a. Masculin — **un** frate — **doi** fraţi
b. Feminin — **o** colegă — **două** colege
c. Neutru — **un** drum — **două** drumuri
Observaţie: Există substantive cu forme:
a) — numai pentru masculin: elefant, fluture, vultur, etc.
b) — numai pentru feminin: veveriţă, etc.

4. *Numărul substantivelor*
— **Singular** — arată un singur obiect: copac;
— **Plural** — arată două sau mai multe obiecte: copaci.

Observație: Unele substantive au forme:

a) — **numai pentru singular:**
   — substantivele proprii: Ion, Drobeta-Turnu-Severin, Olt;
   — alte substantive: curaj, foame, sete, aur, mazăre, fotbal, etc.

b) — **numai pentru plural:** cîlți, zori, București, Carpați, etc.

c) — **diferite ca sens la plural și singular:**
   — frig — friguri (boală)
   — grîu—grîne (cereale)

5. Substantivul poate avea următoarele funcții sintactice:
   a) **Subiect: Căprioara** își privea puiul cu dragoste.
   b) **Atribut:** Casa **Mariei** se află pe altă stradă.
   c) **Nume predicativ:** Cartea este **a Ioanei.**
   d) **Complement:** S-a aruncat **asupra dușmanului.**

EXERCIȚII

1. Subliniați substantivele din textele următoare:

a) „ Liniștea lor avea durata vîntului, iar bucuriile durata ierburilor. Viața aceasta i-a făcut aspri, neînduplecați și vestiți luptători".
(E. Camilar — „ Povestiri eroice ")

b) „A hotărît așadar unui păun… să-și moaie penele în albastrul văzduhului, apoi să se lase la pămînt, să-și poarte aripile prin verdele ierbii".
(Em. Gîrleanu — „ În fel de fel de fețe ")

c) „Pe frunza unui nufăr, o broscuță se bucură și ea de frumusețea și răcoarea nopții".
(Em. Gîrleanu — „Mărinimie ")

d) „ Și ziua trecea, și rătăcitorul zbura mereu, mereu fără astîmpăr… Ce mai straturi de ochiul boului!. «Sînt prea din topor», băgă de seamă curtezanul… Îngîmfat, se împiedică de gura—leului: «Mersi, de-alde dumneata găsesc și-n cîmp, la țară…» Mărgăritărelele nu le putea suferi…"
(Em. Gîrleanu — „Hoinar ")

2. Subliniați substantivele din textele următoare și arătați ce exprimă ele:

a) „ Întorcîndu-ne roabele, spuseră doamnei lor cele ce văzuseră; iară ea zărise de pe fereastră pe neguțătorul…"
(P. Ispirescu — „Ileana Sînziana ")

b) „Cum se sculă fata, își luă ocheanul și iarăși îl cătă prin toate locurile. Nu e. Caută-l pe pămînt, nu e. Caută-l prin ape și prin mări, nu e. Se luă de gînduri, fata. Cînd, către nămiezi, ce-i veni ei, se uită și-n sus. Și zărindu-l în slava cerului printre stolul de corbi, începu a-i face cu degetul, și-i zise:

— Ghidi, ghidi, tîlharule ce eşti! Dă-te jos de-acolo, omule, ce mi te-ai făcut aşa pitcoace de pasăre? Nici în rai nu scapi de mine!"

(P. Ispirescu — „Aleodor Împărat")

c) „Apoi luă inelul de la peştişor şi-l dete prinţului... Cînd soarele apucase spre apus, iată-l şi pe el alergînd cu sufletul la gură către căsuţa de pe mal. O găsi pe Toderiţa aşteptîndu-l, singură şi tristă pe pragul casei ..."

(A. Dumitrescu — „Fata cu părul de aur şi Prinţul Rătăcitor")

d) „Fitoncidele* sînt produse nu numai de bulbii şi frunzele plantei, ci şi de florile, seminţele şi rădăcinile ei... "

(N. Osipov — „Raza invizibilă")

(*)3. Descoperiţi substantivele din textele următoare şi precizaţi dacă sînt simple sau compuse.

a) „Seminţele de prună, caisă şi piersică sînt ascunse într-un sîmbure foarte tare. Miezul de nucă e acoperit cu coajă groasă.
Fructele mărunte ale brusturelui sînt învelite într-o adevărată plasă de perişori în care insectele se prind şi mor".

(N. Osipov — „Platoşa neagră")

b) „ Sălcii, liane, papură şi trestii sticleau. Toate lighioanele din adîncuri suiau în zigzaguri spre acele de fulgere ale ploii..."

(M. Sadoveanu — „Împărăţia apelor")

c) „Cît îmi sînt de urîte unele dobitoace,
Cum lupii, urşii, leii şi alte cîteva,
Care cred despre sine că preţuiesc ceva!"

(Gr. Alexandrescu — „Cîinele şi căţelul")

d) „ Stîrniţi de clingătul zurgălăilor, copiii aleargă de pretutindeni, se urcă pe garduri ... Cînii îşi amestecă lătratul în chiotele lor".

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

(*)4. Identificaţi substantivele din textele următoare şi precizaţi dacă sînt simple sau compuse:

a) „—Nu am să-ţi cînt niciodată, pentru că voi, oamenii, sînteţi răi. Tatăl tău m-a cumpărat de la un bătrîn păsărar, care m-a prins cu trei seminţe de cînepă. Părinţii şi fraţii mei sînt acum departe, spre ţările calde; ei mă caută peste tot, sau poate mă ocărăsc că nu am fost ascultător, ori am fost lacom după sămînţa de cînepă aşezată cu vicleşug..."

*(*** — „Calendarul naturii")*

---

* Fitoncide — substanţe ale plantelor care distrug microbii (bacteriile şi ciupercile) ce le-ar putea face rău.

b) „...Limba noastră-i foc ce arde
Într-un neam ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste..."

(Al. Mateevici — „Limba noastră")

c) „—De-un moşneag, da, împărate, căci moşneagul ce priveşti
Nu e om de rînd, el este domnul Ţării Româneşti.
Eu nu ţi-aş dori vreodată să ajungi să ne cunoşti,
Nici ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oşti..."

(M. Eminescu — „Scrisoarea III")

5. ***Subliniaţi substantivele comune din textele următoare. Spuneţi apoi ce exprimă fiecare dintre ele.***

Exemplu: Adrian se sui pe **cal** şi dispăru în **desişul codrului.**
cal — fiinţă;
desiş— lucru;
codru — lucru.

a) „Vin ţînţarii lăutarii, gîndăceii, cărăbuşii,
Iar mireasa viorică-i-aştepta-ndărătul uşii".

(M. Eminescu — „Călin(file din poveste)")

b) „Făt-Frumos îşi spălă faţa în baia de lacrimi, apoi... se culcă să doarmă în patul cu flori..., şi florile toate se adunară... ţinînd sfat lung cum să fie luminile hainei de mireasă; apoi încredinţară taina lor unui curtenitor flutur albastru..."

(M. Eminescu — „Făt—Frumos din lacrimă")

c) „Cerul abia se rumenise: picăturile de rouă încă nu se prefăcuseră în mărgăritare..."

(Em. Gîrleanu — „Mai Sus!")

6. ***Descoperiţi substantivele comune şi arătaţi ce exprimă ele:***

a) „ Cu ochii închişi te-ai crede într-un codru, pe-o vijelie cumplită. Din fondul ei (al Dunării n.n.) se-ntind, pe sub valuri, nenumărate braţe de piatră, gata s-apuce vasul şi să-l farme-n bucăţi la cea mai mică nebăgare de seamă..."

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

b) „Asupra acestui oraş s-au aruncat cele dintîi obuze turceşti în primăvara anului 1877, cînd războiul nu era încă deschis, cînd România — liniştită în faţa furtunii ce se pregătea — nu făcea decît să-şi asigure paza graniţelor ei dunărene."

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

c) „În negura munților, deasupra asfințitului, fluturau în răstimpuri fulgere, ca năframe de aur."

(M. Sadoveanu — „Nicoară Potcoavă")

d) „Niște sănii săgetau pe drumurile de cremene ale gerului.
Sunau clopoțeii telegarilor, spărgînd în răsunete de argint tăcerile albe.
Păduri mohorîte se zăreau, cu brazi încărcați de chiciură".

(E. Camilar — „Farmecul depărtărilor")

7. *Identificați substantivele comune și spuneți dacă sînt simple sau compuse:*

a) „Rareori numai, albastrul limpede al cerului adînc se pătează de cîte un punct negru dar trecător: e un vultur prădalnic care ochește poate din înălțimile văzduhului, vreo sprintenă veveriță, glasul vîntului își strînge inima... atît e de tînguios și de întristător!"

(C. Hogaș — „Pe drumuri de munte")

b) „ Se deschid priveliști mărețe în depărtarea zărilor".

(Al. Vlahuță — „România pitorească")

c) „ Întîi a înflorit salcia de lîngă poartă. Pe urmă au înflorit duzii, salcîmii, corcodușii. Au înflorit cîmpurile. Berzele, rîndunelele au venit".

(Z. Stancu — „Desculț")

d) „El e sol precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat.
Vezi, de-aceea-i încruntat,
Și s-avîntă, și se crede
Că-i bărbat."

(G. Coșbuc — „Iarna pe uliță")

e) „Bunicul meu, Manole Crețu, la noi în Viișoara, în răzășia lui, văzuse lumina lumii aceștia."

(M. Sadoveanu — „Sfaturi vechi")

8. *Descoperiți toate substantivele proprii din textele următoare și subliniați-le:*

a) „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire Cetatea Neamțului de atîtea veacuri."

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

b) „De-aici pornește marele braț al Dunării — canalul Borcea — care trece prin fața orașului Călărași și... curge în deșertul pururea însetat al Bărăganului și suhaturile mlăștinoase ale ostrovului Balta..."

(Al. Vlahuță — „România pitorească")

c) „În adevăr, Văraticul, Sihla, Săhăstria, Săcul și Agapia alcătuiesc un mare arc de cerc întors cu deschizătura spre răsărit și miazăzi..."

(C. Hogaș — „Pe drumuri de munte")

d) „Peste o jumătate de ceas ne aflam, deci, în gazdă la părintele Ionică din Valea Pipirigului".

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

e) „Locurile acestea au văzut la luptă pe cei mai mari şi mai slăviţi voievozi ai noştri: pe Mircea cel Mare, pe Vlad Ţepeş, pe Radu de la Afumaţi şi pe Mihai Viteazul..."

(Al. Vlahuţă — România pitorească")

(*)9. Identificaţi substantivele proprii şi precizaţi dacă sînt simple sau compuse:

a) „...—Şi cum te cheamă pe tine?
— Tot Chirică mă cheamă.
— Măi (...), nu cumva eşti botezat de sfîntul Chirică Şchiopul, care ţine dracii de păr?
— Nu-l ştiu pe acela, dar Chirică mă cheamă..."

(I. Creangă — „Povestea lui Stan Păţitul")

b) „—Ei, Harap-Alb, zise Sfînta Duminică, aşa-i că am scos-o la capăt şi asta?
— Aşa; cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu cel al Sfinţiei tale, răspunse Harap-Alb, am izbutit, măicuţă, să facem şi acum pe cheful Spînului, rămînere-aş păgubaş de dînsul să rămîn, şi să-l văd cînd mi-oi vede ceafa; (...)."

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

c) „Pe toate oraşele vă iubesc la fel de mult şi tuturor vă port aceeaşi recunoştinţă: Torino, oraş viteaz, Genova semeaţă, înţeleapta Bologna, Veneţia încîntătoare, Milano puternic, vă iubesc cu acelaşi respect de fiu al vostru; pe tine Florenţa cea nobilă, pe tine Palermo teribil, Napoli fermecător şi nespus de frumos, Roma minunată şi eternă!"

(Ed. de Amicis — „Cuore")

d) „ Umblă şi umblă Făt-Frumos, zile şi nopţi de vară. Nici Năzdrăvanul nu mai ştia cum să-l îmbuneze".

(A. Dumitrescu — „Mireasa lui Făt-Frumos")

10. Subliniaţi substantivele comune şi spuneţi ce rol au în propoziţie (funcţia sintactică):

a) „Te înştiinţez / că n-o să pui piciorul în grădina mea, fără învoiala / să nu calci pe furnici. / "

(T. Arghezi — „Furnicile")

b) „Îmi place ploaia asta jucăuşă
Pe case, pe grădini şi pe ogoare,
Şi zarea / ce-şi deschide larga uşă /
Să calce peste ţară mîndrul soare. /"

(M. Beniuc — „Furtuni de primăvară")

c) Într-una din nopţi, auzi un glas aproape de tot:
— Cine-i acolo? /
— Om bun, / răspunse moşul. /
— Dacă eşti bun, / vino aici! /
Moş Miron, sprinten ca un flăcăiandru, se înfundă în noapte. / Căuta poziţiile ocupate de duşmani. / Aflară / ce aflară de la moş Miron / şi voiră / să-şi continue drumul. /
— O mică rugăminte am, nepoţeilor: / să vă dau o mînă de otavă la cai. / "

(după I. Agârbiceanu — „Darul lui Moş Miron")

***11. Subliniaţi substantivele proprii şi precizaţi funcţia lor sintactică (ce rol au în propoziţie):**

a)„...Săgeata zboară ca gîndul. /
Ştefan îşi trimite căpitanii s-o caute. / Departe, departe, săgeata domnului Moldovei se înfipsese într-un paltin bătrîn, frîngîndu-se în două. /
— Acolo va fi locul mănăstirii, / glăsui Ştefan. /
— Să trăiască Ştefan Vodă, / răsunară glasurile oştenilor. /"

(„Monumentul de la Putna")

b) „ În două luni, în fruntea oştilor sale de panduri, Tudor străbate întregul drum de la Padeş la Bucureşti (...)/ Domnul Tudor îşi stabileşte tabăra lîngă Cotroceni".

*(*** — „Domnul Tudor")*

c) „Auzit-aţi de-un Mihai /
Ce sare pe şapte cai, /
De strigă Stambulul «vai»/?"

*(*** — „Cîntecul lui Mihai Viteazul")*

d)„Ne-a spus / să ne imaginăm / că Dunărea, trecînd prin Bărăgan, este ca o panglică azurie, / care strînge buchetul la un loc, / după ce împletise în ea alte panglici: Oltul, Siretul, Prutul; (...) /"

(Ana Blandiana — „Buchetul de flori")

***12. Identificaţi substantivele din textele următoare şi completaţi următorul tabel după model:**

SUBSTANTIVUL	Felul substantivului				Funcţia sintactică			
	Simplu	Compus	Comun	Propriu	Subiect	Nume predicativ	Atribut	Complement
Ţara Românească		x		x				x

a) „Domn în Ţara Românească era Mihai Viteazul, (...) / Văzînd el / ce potop de oaste vine asupră-i / şi cugetînd / că o luptă în cîmp deschis nu e cu putinţă, / se retrase la cîteva ceasuri departe de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor.../"

(Al. Vlahuţă — „Giurgiu-Călugăreni")

b) „ Ceva fierbinte îmi frige obrajii reci. Şi doar nu plîng.
— Ce ai, Cassian? / Ţi-e rău!/
— Nu, doamnă... /
Nu-i e rău lui Cassian. / Îi vine/ să plîngă în gura mare şi / nu poate. /
Dacă doamna ar fi întrebat-o: /
— Ce ai, Luchi?
Poate / că ar plînge. / Şi ar fi mai bine. /
Dar Luchi nu mai este nicăieri. / Luchi a murit. / "

(O. Cazimir — „A murit Luchi")

13. *Descoperiţi substantivele din textele următoare şi precizaţi numărul lor:*

a) „— Auzit-aţi ce am spus eu?
— Da, mămucă, ziseră iezii.
— Pot să am nădejde în voi?
— Să n-ai nici o grijă, mămucă, apucară cu gura înainte cei mai mari. Noi suntem odată băieţi, şi ce-am vorbit o dată, vorbit rămîne.
— Dacă-i aşa, apoi veniţi să vă sărute mama! Dumnezeu să vă apere de cele rele şi mai rămîneţi cu bine. /

(I. Creangă — „Capra cu trei iezi")

b) „— Frumoasă eşti, crăiasă, ca ziua luminoasă,
Dar colo, ascunsă în munţi,
Stă Albă-ca-Zăpada, la cei pitici cărunţi,
Şi-i mult, mult mai frumoasă!..."

(Fraţii Grimm — „Albă-ca-Zăpada")

c) „Chiar la marginea pădurii în care stătea ea era un lan mare de grîu. Grîul fusese secerat de mult şi acuma nu mai rămăsese decît o mirişte. Dar Degeţicăi mirişte a i se păru mare cît o pădure."

(H.Chr. Andersen — „Degeţica")

d) „...—Vai, bunicuţă, dar de ce ai urechi atît de mari?
— Ca să te pot auzi mai bine.
— Vai, bunicuţă, dar de ce ai ochi atît de mari?
— Ca să te pot vedea mai bine..."

(Fraţii Grimm — „Scufiţa Roşie")

e) „Astăzi sînt din toată grădina cea mai elegantă:
M-am îmbrăcat în haine de plantă.
Mai întîi mi-am croit pe ascunse
Cea mai grozavă fustă din frunze;

Şi mi-am prins pafta pe bluză
Cea mai roşie buburuză; (...)"

(A. Blandiana — „Vorbăreața")

f) „Moş Martin mănîncă mure
În desişul din pădure.
Lacom mormăie de zor,
Sugînd fructul acrişor.
Zice-o gaiţă mai isteaţă:
— Dă-mi şi mie din dulceaţă!"

(Paul Anghel — „Moş Martin")

***14. Precizaţi numărul, apoi genul substantivelor din textele următoare:**

a) „Dînd flori şi muguri pentru marea clipă,
Cînd orice vis trezeşte o aripă,
Cu care, către ceruri, nins de fulgi,
Vrei grelei gravităţii să te smulgi."

(M. Sorescu — „Dimineaţa")

b) „Erau acolo cîteva fîntîni arteziene, iluminate în culori, lampadare, plante exotice, şi arbuşti răsădiţi într-o simetrie de bun gust, statui de concepţie modernă, bănci şi mese de piatră sculptate cu măiestrie care întinereau bătrînele ziduri, făcînd din castel o casă ospitalieră."

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

c) „Soarele se-nalţă,
Bolta-i limpezită,
Peste munţi şi peste
Ţara mea iubită.
Aurind pe cîmpuri
Grîul şi secara,
Soarele în aur
Îmi îmbracă ţara."

(V. Tulbure — „Vara")

d) „ Foarte mîndru de vînatul pe care-l dobîndise, motanul se duse la palat şi ceru să-i vorbească regelui. Slujitorii îl însoţiră pînă la încăperea unde se afla majestatea sa şi, de cum păşi pragul, motanul făcu o plecăciune adîncă şi spuse:
— Sire, primeşte acest iepure, pe care stăpînul meu, domnul marchiz de Carabas, m-a însărcinat să-l aduc în dar măriei voastre! (...)"

(Ch. Perrault — „Motanul încălţat")

e) „Şi cînd Cenuşăreasa coborî în goană cîteva trepte, condurul din piciorul stîng îi rămase agăţat în smoală. Feciorul de împărat îl ridică şi-n palma lui stătea acum un condur mic şi drăgălaş, împletit cu totul şi cu totul din fir de aur."

(Fraţii Grimm — „Cenuşăreasa")

f) „—Băieţi, le zise, să vă uitaţi cu atenţie la chipurile din poză, şi le adăugaţi mustaţa şi ochelarii ce le-am desenat şi să-mi spuneţi dacă nu cumva recunoaşteţi pe individul de ieri. (...) Aţi înţeles? Sirius, tu ai înţeles?"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

15. ***Analizaţi substantivele din textele următoare precizînd: —felul, numărul şi funcţia sintactică:***

a) „ Motoşel şi Botoşel,
Erau doi pisoi la fel. /
Nu-i deosebeam decît
Dup-o dungă de pe gît, /
Iar alteori, mai degrabă
Dup-o pată de pe-o labă. /"

(A. Blandiana — „Motoşel şi Botoşel")

b) „Administratorul se afla, într-adevăr, aşezat pe o treaptă, cu tîmplele sprijinite în pumni, / iar nemişcarea lui părea încadrată perfect în ansamblul tabloului / ce mi se desfăşura în faţa ochilor. Trei dintre cîini stăteau tolăniţi cu botul pe labe, / îl priveau cu ochi blînzi, mişcîndu-şi coada lenevoşi, cu prietenie. / "

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

c) „Ziua scade, / noaptea creşte /
Şi frunzişul mi-l răreşte. /"

(M. Eminescu — „Ce te legeni")

d) „Locuitorii aceştia de sub brad sînt nişte fapturi de mirare. / Iuţi şi nestatornici ca apele, ca vremea. /"

(M. Sadoveanu — „Baltagul")

16. ***Descoperiţi substantivele din textele următoare şi completaţi tabelul:***

Nr. crt.	Substantivul	Felul substantivului		Numărul	Rol în propoziţie
1.	pungă	simplu	comun	singular	altă parte

a) „Apoi trimise o **pungă** cu bani argatului. / Acesta se duse şi-i dădu grădinarului. / "

(P. Ispirescu — „Făt-Frumos cel rătăcit")

b) „ Scuturîndu-şi penele, un tril de mulţumire ieşi din guşa ciocîrliei. / Apoi se dezlipi de ţarină şi pîlpîind din aripi se înălţă.../"

(E. Gârleanu — „Mai sus!")

c) „Iar prin lanul răsărit
Merge vestea / c-a sosit
Craiul dimineţilor,
Paznicul fineţelor. /"

(D. Zamfirescu — „Barza")

d) „Fram se scărpină cu unghiile labei în creştet, / cum făcea August cel prost, / cînd nu nimerea răspunsul la întrebările fără răspuns. /"

(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

e) „Puntea de gheaţă se lăţise / cît cuprindeau ochii. /
Fram o încercă prevăzător cu piciorul. / Era groasă şi tare. / Socoti potrivit ceasul / să pornească la drum, pe banchiză spre nord, acolo / unde instinctul îi spunea / că se află şi alţi urşi, fraţii lui de departe. /"

(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

f) „—Trebuie / să mergem / să căutăm apă, / îi spuse Dorothea. /
— La ce-ţi-trebuie apă?
— Ca să-mi spăl faţa de tot praful / care l-am adunat de pe drum, / şi să beau, / ca să nu-mi rămînă pîinea uscată în gît. /"

(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

17. Analizaţi toate substantivele din textele următoare, după model:

Exemplu: **Furnica** ieşi afară.
furnica — substantiv comun, simplu, gen feminin, nr. singular; subiect.

a) „Înconjurat de o ceată de prichindei, cireşarul cel cîrn şi ciufulit înjghebase acolo o adevărată insulă a veseliei. /"

(C-tin Chiriţă — „Drum bun, cireşari!")

b) „ Străbătu ograda, / deschise portiţa din fund / şi, ieşind pe locul pustiu din dosul casei, se duse pe marginea rîpei / şi aruncă gîngăniile în fundul ei. /"

(E. Gârleanu — „Furnica")

c) „ Lizuca se simţi puţin înfricoşată. /
— Ce ne facem noi, Patrocle? / întrebă ea pe căţel. / Drumul nu se mai cunoaşte. /
Prin uşoara întunecime viorie, căţelul îi atinse mîinile cu botul / şi o privi amical. / Cu Patrocle lîngă dînsa, n-avea de ce se teme. / Asta o vedea foarte bine duduia Lizuca. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

d) „ — Boris, iar te-ai murdărit de vopsea! / se supără mama privindu-şi odrasla. /
— Pe cuvînt / că nici nu m-am atins de uşă! / se dezvinovăţi copilul. /"

(N. Osipov — „ Vopseaua minune")

e) „Se întristă domnița Violeta. Pricepu / că pentru o asemenea ispravă nu-i de ajuns / să călărești ca un băiat, / să te lupți ca un viteaz, / să fii îndrăzneț ca un vînător. / Mai trebuie și minte ascuțită.../"

(A. Dumitrescu — „Împărăția florilor")

f) „În apa pîrîului de munte cădeau flori din salcîmii de pe Dealul Mățăului. Cădeau / și plecau cu apa mergînd cu ea pînă la Rîul Doamnei. / "

g) „A doua zi argatul de la grădinărie, (...) ascunse cu meșteșug rămurica ruptă în mănunchiul fetei celei mai mici, /"

(P. Ispirescu — „Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat")

18. Găsiți substantive comune și grupați-le pentru a completa tabelul următor:

Ființe	Lucruri	Fenomene ale naturii	Însușiri	Stări sufletești	Acțiuni	Relații omenești
pisică	minge	ploaie	frumusețe	bucurie	muncă	prietenie

19. a) Dați 3 exemple de substantive comune la numărul singular. Treceți-le apoi la numărul plural.

b) Dați 3 exemple de substantive proprii. Le puteți trece la numărul plural?

****20. a) Dați 3 exemple de substantive comune de gen masculin la numărul singular. Treceți-le la numărul plural.***

b) Dați 3 exemple de substantive comune de gen feminin la numărul plural. Treceți-le și la numărul singular.

c) Dați 3 exemple de substantive comune de gen neutru la numărul plural.

****21. Formați substantivele de gen feminin de la substantivele de gen masculin date:***

Exemplu: urs — ursoaică

a) lup — ...
nepot — ...
leu — ...
cuc — ...

b) prieten — ...
mire — ...
fluture — ...
verișor — ...

Ce observați la substantivele „cuc" și „fluture"?

*22. ***Formaţi substantivele de gen masculin de la substantivele de gen feminin date:***

Exemplu: gîscă — gîscan

a) raţă— ...
vulpe— ...
barză— ...
veveriţă— ...

b) Alina— ...
Mădălina— ...
găină— ...
căprioară— ...

Ce observaţi?

23. ***Puneţi substantivele din paranteză la forma potrivită:***

a) Cărţile (Maria) se află pe masă. Sînt cărţile care i-au fost dăruite (Maria) la sfîrşitul (an) şcolar ca premiu. Maria a primit şi o coroniţă din garoafe roşii. Unele petale ale (garoafe) erau albe. Maria părea o prinţesă îmbrăcată în hăinuţe de şcoală.

b) — Ale cui sînt hainele acestea?
— Ale (Ion).
— Frumoase haine, nepoate.
— Da, i-au fost dăruite (Ion) de tatăl său. El s-a întors din Statele Unite (America).
— Dar umbrela aceasta a cui este?
— A (mama) (Ion).
— Frumoasă umbrelă.
— Da, dar puţin rezistentă la ploaie.
— De ce?
— Păi pune-i apă (umbrelă) pe ea şi vei vedea ce se întîmplă.
— Dar de ce?
— E de soare. Şi mama (Ion) o va dărui (soră) sale.

24. ***a) Extrageţi din lecţia de citire 8 substantive la numărul singular şi treceţi-le la plural.***

****b) Extrageţi din „Dicţionarul explicativ al limbii române" 5 substantive de genul feminin, 5 de genul masculin şi 5 de genul neutru. Treceţi-le la numărul plural şi alcătuiţi propoziţii cu ele.***

25. ***a) Alcătuiţi 5 propoziţii simple în care subiectele să fie substantive comune.***

b) Alcătuiţi 6 propoziţii dezvoltate în care să folosiţi ca subiecte: 2 substantive proprii de genul feminin, 2 substantive comune de gen masculin şi două substantive comune de gen neutru.

26. — ***Formaţi pluralul următoarelor substantive:***

a) carte — cărţi
masă —...

b) erou— ...
ţară— ...

penar — ...
stilou— ...
ciocolată— ...
îngheţată— ...
corn— ...
aur— ...
pămînt— ...
copil— ...
vîrf— ...
fotbal —...
substantiv— ...
stol— ...
roi— ...
nobilime— ...
Ardeal— ...
Sorin— ...

— ***Formaţi singularul următoarelor substantive:***

a) clase — clasă
reviste—...
genţi—...
cîlţi— ...
ceasuri— ...
pantofi— ...
creioane— ...
umbrele— ...
zori— ...
blocuri— ...

b) ochelari—...
ochi— ...
instrumente — ...
manuale— ...
covoare— ...
Bucureşti— ...
oglinzi— ...
feţe— ...
geamuri— ...
ciocolate— ...

Ce observaţi? Toate substantivele au formă de singular? Toate substantivele au formă de plural? De ce?

27. ***a) Alcătuiţi o propoziţie în care substantivul „Adriana" să fie subiect.***
b) Alcătuiţi o propoziţie în care acelaşi substantiv să fie parte secundară pe lîngă subiect.

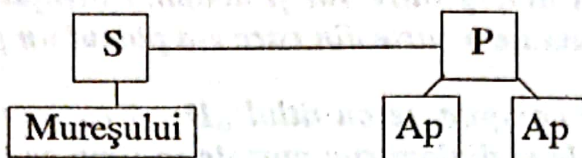
28. ***a) Alcătuiţi 2 propoziţii în care cuvîntul „floare" să fie subiect, apoi parte secundară pe lîngă predicat.***
b) Alcătuiţi un scurt dialog în care să folosiţi cuvintele „elev" şi „şcolăriţă" cu rol de subiect şi parte secundară pe lîngă subiect şi predicat.

29.** ***a) Priviţi în jurul vostru şi găsiţi un substantiv de gen neutru. Integraţi-l într-o propoziţie ca subiect, apoi ca atribut al subiectului într-o altă propoziţie.
b) Formulaţi două propoziţii în care un substantiv de genul masculin să fie atribut, apoi nume predicativ.
c) Alcătuiţi 3 propoziţii în care un substantiv propriu de genul feminin să fie subiect, nume predicativ şi apoi complement.

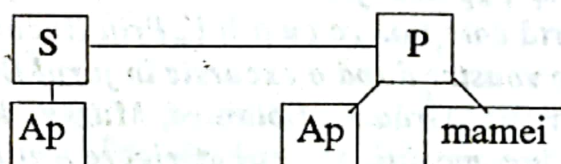
(*)30. ***Care este condiţia ca următoarele substantive comune să devină substantive proprii?***

— cojocar;
— lemnar;
— tîmplar;
— baci;
— geantă.

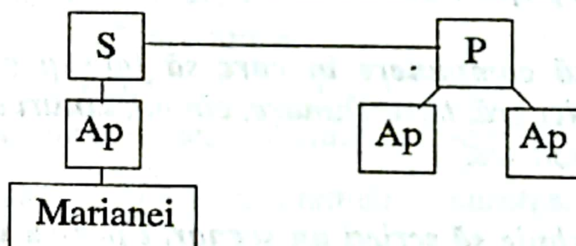
31. a) ***Integrați cuvîntul „Mureș" într-o propoziție dezvoltată cu schema:***

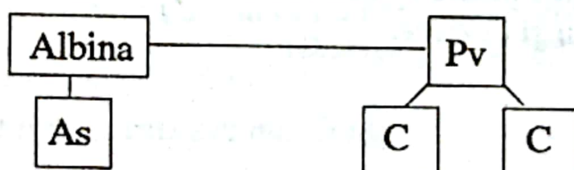
b) ***Integrați substantivul „mama" într-o propoziție dezvoltată cu schema:***

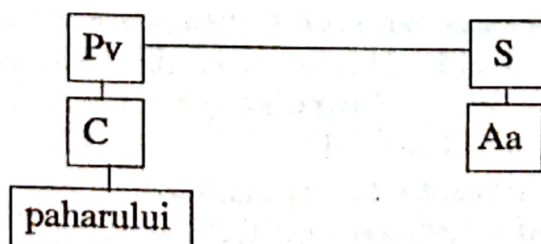
c) ***Integrați substantivul „Mariana" într-o propoziție dezvoltată redată de schema:***

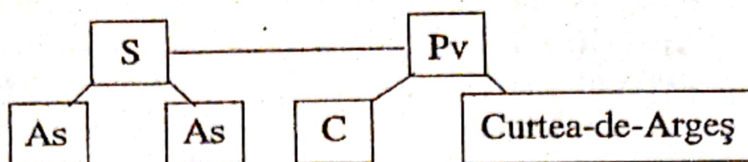
*32. a) ***Integrați substantivul „albină" într-o propoziție cu schema:***

b) ***Integrați substantivul „pahar" într-o propoziție cu schema:***

c) ***Integrați substantivul „Curtea-de-Argeș" într-o propoziție cu schema:***

33. a) *Alcătuiţi un scurt dialog între voi şi un coleg al vostru în care să folosiţi şi substantivele: „ cărţi", „filme", „Robin Hood", „serbare".*
b) *Alcătuiţi un scurt dialog între voi şi doamna învăţătoare în care o rugaţi să vă împrumute o carte din care v-a plăcut un pasaj.*

*34. a) *Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „După castraveţi" în care să relataţi întîmplările şi dialogurile purtate în timp ce căutaţi în piaţă castraveţi. Folosiţi şi substantivele: „neamule", „ceapă", „usturoi", „ciuperci", „preţ", „pătrunjel".*
b) *Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „Prin Bucureşti" în care să relataţi impresiile voastre după o excursie în jurul Bucureştiului. Folosiţi şi substantivele: „Grădina Botanică, Muzeul de Istorie, Intercontinental, magazine, maşini, Muzeul «Grigore Antipa», Piaţa Unirii".*

35. a) *Alcătuiţi o compunere despre o tabără în care v-aţi petrecut o vacanţă. Folosiţi cel puţin 5 substantive proprii. Daţi un titlu compunerii voastre.*
b) *Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi şi substantivele: Mihăiţă, Marea Neagră, tren, Dunăre, cîmpii, lanuri de grîu. Daţi un titlu compunerii voastre.*

(*)36. *Imaginaţi-vă că trebuie să scrieţi un scenariu pentru un film cu titlul „Cine se teme de substantiv?" Alcătuiţi deci scenariul fără a uita că trebuie să folosiţi cît mai multe substantive în propoziţii sau fraze cît mai frumoase şi, de ce nu şi comice.*

SUCCES ! ! !

CAPITOLUL al VIII-lea
ADJECTIVUL — SCHEMA

1. *Definiție:* Partea de vorbire flexibilă care exprimă însușirea unui obiect se numește *adjectiv*.

2. Adjectivele pot fi:
   a) *cu două terminații* — au forme diferite la genurile masculin și feminin;
      Exemplu: fată **frum*oasă*** ;
      băiat **frum*os*** ;
   cu o terminație — au aceeași formă atît la masculin cît și la feminin;
      Exemplu: urs **mare**;
      pădure **mare**;
   b) **simple**: bun, rău, harnic, isteț, etc.
   compuse: cumsecade, atotștiutor, alb-argintiu etc.

3. Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat.

4. Adjectivul poate avea următoarele funcții sintactice:
   a) *atribut adjectival*:
      „*Glumețul* vînt nu mai cînta în naiul scorburilor".
      (D. Anghel — „Jertfa")
   b) *nume predicativ*:
      Acest munte este *cel mai înalt.*

5. Adjectivul este unul din principalele mijloace de prezentare artistică a realității prin cuvinte. El înfrumusețează textul, redînd prin cuvinte culori sau nuanțe ale culorilor, calitatea și tonalitatea sunetelor, felul mișcărilor etc.
   Exemple: „Urma vîntului tăia brazde **adînci** și **mișcătoare** în iarba **rară** și **sălbatică**."
   (C. Hogaș)

   „În fund, pe cer **albastru**, în zarea **depărtată**,
   La răsărit, sub soare, un **negru** punct s-arată!
   E cocostîrcul **tainic** în lume călător,
   Al primăverii **dulce iubit** prevestitor."
   (V. Alecsandri — „Oaspeții primăverii")

EXERCIŢII

1. *Subliniaţi adjectivele din textele următoare:*

a) „În curgerea lină a văii, o poieniţă se deschide, dormind parcă într-o pulbere de lumină, într-o neclintită singurătate..."

(M. Sadoveanu — „În Pădurea Petrişorului")

b) „Ghiţă ... răsturnă şi el, pe o năframă albă, o mare şi fierbinte mămăligă oacheşă."

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

c) „De după depărtările umbroase ale pămîntului se deschise, ca un colosal* semicerc** de aur înflăcărat, geana aprinsă a soarelui şi, cît ai clipi, trunchiurile neclintite şi netede ale brazilor se poleiră de o lumină curată şi rece."

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

d) „Cîteva vrăbii zglobii se coborau din sălciile singuratice..."

(D. Zamfirescu)

2. *Descoperiţi adjectivele din textele următoare:*

a) „O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului, lîngă poartă; şi-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cîntece mîndre şi senine."

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

b) „Cîteva stînci, curioase, îşi mai ridică, din desişul verde, capetele pleşuve."

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

c) „Pe-un prag ridicat deasupra vîltorilor Ialomiţei, o spărtură largă se deschide, boltindu-se în coasta stîncoasă a muntelui Bătrîna."

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

d) „...urcăm (...) pe sub bolţi de cetini, printre înaltele ferigi iubitoare de umbră; calde, sfiicioase mîngîieri de soare tremură pe trunchii arămii; (...)"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

e) „Trecînd pîrăul şi suind malul stîng, zărirăm turnul înalt al mînăstirii şi albul zid împrejmuitor, cu creasta lui de olane roşii."

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

3. *Identificaţi adjectivele şi precizaţi felul lor:

a) „Grajdurile mari şi încăpătoare, cu guri negre şi pustii, bucătăriile imense cu pereţii afumaţi şi cu vetrele reci şi fără cenuşă, îmi păreau o poveste, o istorie veche, veche de tot;..."

(după C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

---

* colosal — foarte mare;

** semicerc — jumătate dintr-un cerc.

b) „După el vine un călăreţ cu chipul rotund şi privirea semeaţă..."
(„Monumentul de la Putna")

c) „Stăpîni pe un pămînt frumos, bogat şi darnic, anume parcă făcut pentru un asemenea popor, dacii au ajuns, în mai puţin de un veac să-nchege o ţară puternică: Dacia."
(„Din viaţa dacilor")

d) „Dacii erau oameni trupeşi, bine legaţi, de statură potrivită. Purtau părul lung, lăsat în plete pe umeri şi pe spate, retezat în dreptul frunţii, barba mare şi stufoasă."
*(*** — după Al. Vlahuţă)*

4. *Identificaţi adjectivele şi spuneţi ce rol au în propoziţie:*

a) „La ochiuri limpezi cresc amestecat crini albi şi nuferi galbeni; şi-n drumul luntrii plutesc colonii mari de plante mărunte grămădite ca o pîslă unele în altele,..."
(M. Sadoveanu)

b) În grădina împărătească începură a înflori flori albe, galbene, roşii / şi un măr rotat dăduse în floare tocmai acum.

c) Pe masa cafenie poposi o petală roz căzută din trandafirul cu petale roz purpurii din vaza albastră.

d) În mijlocul lacului limpede se ridicase un nufăr galben pe o frunză verde / pe care stătea o broscuţă cu ochi ca două mărgele negre.

e) Vîrful muntelui înalt era acoperit de o ceaţă deasă şi albăstruie. Un vultur pleşuv se rotea în înălţimile albastre în cercuri mari. Se rotea pe deasupra pădurii dese de brazi vechi şi înalţi.

5. *Descoperiţi adjectivele în textele următoare şi precizaţi funcţia sintactică a fiecăruia:

a) „A fost odată ca-n poveşti, /
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată. /"
(M. Eminescu — „Luceafărul")

b) „—Slabă recoltă! / mormăi Dan. / Nici o cucoană cu numele de Camelia, / nici un semn / că un lucru nepermis s-ar petrece în această casă! /
— Aşa-i! /"
(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

c) „—Îţi jur că am semnalizat / (...) Era mai bun cocoşelul de ceramică, / era mai sonor! / Cînd l-am văzut / că intră în casă / şi eram sigur / că tu nu ai auzit semnalul meu, / am avut emoţii groaznice. / Parcă vedeam scena / cînd te descoperă în casa lui! /

— Nici nu vreau / să mă gîndesc! / făcu cu năduf Dinu. /
— Ce ai fi făcut? / întrebă Dan.
— Habar n-am.../"

(după R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „—Ştiu şi eu o poveste, / cîntă Domniţa cea mititică şi bălaie, / da-i tare veche, / de cînd dumbrava Buciumenilor ţinea una cu alte multe dumbrăvi, pînă la munţii cei mari... "

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

6. Identificaţi adjectivele din textele următoare şi precizaţi felul şi funcţia sintactică la fiecare adjectiv:

a) „—Nu te pripi, doctore Tores. / Dumneata vei fi colaboratorul meu cel mai apropiat / în ceea ce vreau / să fac. / Şi te-am ales pe dumneata / pentru că n-am timp / să caut pe un altul / şi nu pot găsi atît de uşor un om cinstit şi curajos, înţelept şi drept, / Eram uluit. /
— Nu înţeleg / pentru ce aveţi nevoie de un astfel de om. /
— Vei înţelege, doctore. /
Nu-l văzusem niciodată emoţionat. / Acum era transfigurat. (...) /"

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

b) „—Poftim, om bun / de-i ospăta împreună cu noi, / ziseră cei doi drumeţi călătorului străin; / căci, mila Domnului / unde mănîncă doi, / mai poate mînca şi al treilea. / Călătorul străin (...), nemaiaşteptînd multă poftire, se aşeză jos lîngă cei doi / şi încep a mînca cu toţii pîne goală / şi a bè apă rece din fîntînă, / căci altă udătură nu aveau... /"

(I. Creangă — „Cinci pîni")

c) „Fram folosi experienţele amare de pînă atunci în noua lui viaţă sălbatică. / Mai folosi şi învăţămintele vechi, culese odinioară de la oameni. / Acum ştia / să-şi dureze un adăpost temeinic şi arătos / cum nu s-ar fi priceput / să-l clădească nici un alt urs alb, / de cînd se află pe lume urşi albi. /"

(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

d) „Ziua nu se vede nimic /
Şi cine-ar bănui / că
Mustăciosul domn Arpagic
Este dotat cu centrală electrică. /"

(A. Blandiana — „Secretul")

7. *Identificaţi adjectivele din textele următoare şi marcaţi după model substantivele determinate, spunînd în ce fel se realizează acordul între ele.*

Exemplu: Pe munte se zărea o colibă *mititică*.
Acordul între adjectivul „mititică" şi substantivul „colibă" se realizează în număr (singular) şi gen (feminin).

a) „Sub mersul său uşor nici vreascurile nu trosneau / şi nici aşternutul moale şi ruginiu de foi uscate şi seci nu foşnea sub lunecarea-i cotigită de şopîrlă mlădioasă; / ţesătura deasă a crengilor împînzite păstra, totdeauna, o spărtură îngustă, / prin care părintele Ghermănuţă se strecura ca suveica printre iţe; / iar cînd firul subţire şi cafeniu al persoanei sale se alătura pe lîngă grosimea seculară / sau luneca prin dreptul înălţimii ameţitoare a vreunui brad încremenit pe temeliile sale, / părintele Ghermănuţă se mistuia (...), ca înghiţit, parcă, de trunchiul mohorît al uriaşului codrilor.../"

(*C. Hogaş — „Pe drumuri de munte"*)

b) „În vaduri ape repezi curg /
Şi vuiet dau în cale, /
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.../"

(*G. Coşbuc — „Mama"*)

c) „—Oh / strigă Dorothea, / dumneata eşti o vrăjitoare adevărată? / — Da, (...) răspunse băbuţa. / Dar sînt o vrăjitoare bună / şi poporul meu mă iubeşte. / Nu sînt atît de puternică / pe cît a fost vrăjitoarea cea rea, / care a domnit aici, / numai că eu am slobozit singură poporul meu. /"

(*L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz"*)

d) „Pe sub zborul tuturor gîngăniilor mărunte, în ţipătul ascuţit ori cîriit al cîtorva păsărele deşteptate, lipovanul se apropie cu barca de furca unei sălcii vechi, dărîmată de trăsnet."

(*M. Sadoveanu — „Pe Dunărea veche"*)

***8. Studiaţi textele următoare şi completaţi tabelul:**

ADJECTIVUL				SUBSTANTIVUL DETERMINAT			
Adjectivul	Felul adjectivului	Număr	Gen	Substantivul	Felul substantivului	Gen	Număr

a) „Etapa a treia a turului ciclist al Franţei (...) a revenit rutierului belgian Etienne de Wilde, înregistrat pe 210,5 km în 5 ore, 15 minute, 47 secunde.../"

(*„România Liberă" din 10 iulie 1991*)

b) „Deschiderea oficială a Universiadei va avea loc duminică pe stadionul Idin Sheffield. / Un moment deosebit va fi acela al aprinderii flăcării J.M.U. de către Helen Sharman, prima femeie britanică astronaut (...). /"

(*„România Liberă" din 10 iulie 1991*)

c) „Cuvintele cele blînde şi înţelepte ale fetei, mîngîierile ei cele dulci şi neprefăcute, smerenia ei deşteptară în inima bolnavului o simţire / ce nu o mai avusese pînă atunci. /"

(*P. Ispirescu — „Sarea în bucate"*)

d) „Şi era viaţa dulce şi paşnică... / legea era dreaptă şi tare; / ea nimicea înlăuntru pe cei cu inima vicleană. /"

(*A. Russo — „Cîntarea României"*)

e) „... În aerul limpede al dimineţii, se înălţau (...), sub întîile raze ale soarelui, crucile cu feţe sclipitoare ale bisericilor; / iar valurile de lumină ale răsăritului îndepărtat, lunecînd pe deasupra creştetului stîncos al Petricicăi (muntele cu acest nume — n.n.), întindeau peste adîncul văzduhului, o punte aeriană de pulbere aurită, / care mergea / să-şi razime capul din potrivă pe negurile sure, (...). /"

(*C. Hogaş — „Pe drumuri de munte"*)

9. *Analizaţi adjectivele din textele următoare, după model:*

Model: „Cădea o seară *rece*, *tăioasă*, de decembrie; (...)"

(*Em. Gîrleanu*)

rece — adjectiv simplu, cu o terminaţie, număr singular; altă parte de propoziţie;

tăioasă — adjectiv simplu, cu două terminaţii, număr singular; altă parte de propoziţie.

a) „Pădurile mari, întunecate, îl adăposteau sub bolţile lor tăinuite. / Badea Costea se răzima de un stejar înalt. / Asculta nemişcat / pînă mureau undele tremurate, line ale cîntecului. /"

(*I. Agârbiceanu — „Costea pădurarul"*)

b) „Această casă este înconjurată cu o pădure deasă şi înaltă, / unde stau fiarele cele mai sălbatice din lume. /"

(*P. Isprescu — „Tinereţe fără bătrîneţe..."*)

c) „O lină suflare de vînt adie peste grînele coapte. / Întinsa pădure de spice se-ndoaie în valuri sclipitoare. /"

(*A. Vlahuţă — „România pitorească"*)

d) „Era o fiinţă vrednică de locurile şi de timpurile / pe care le evocau păsările migratoare dintru începutul lumii. / Ochii îi erau rotunzi şi miraţi, / barba rară şi zbîrlită. /"

(*M. Sadoveanu — „Ochii şi urechile"*)

e) „Voi aţi cîntat cu glas fierbinte
Naturii calde imnuri sfinte,
Ori doine dragi, / cînd v-aţi adus
De noi aminte! /..."

(G. Coşbuc — „Vestitorii primăverii")

f) „Derdeluşu-i foarte bun /
Cînd alunecoasă-i neaua, /
Dar să nu se-ntîmple, / spun, /
Să vă stea în drum ... şoseaua. /"

(R. Mureşan — „Derdeluş")

g) „Înaintea lui se întindea acuma o pădure mai minunată decît cea de aramă, cu tufiş mai strălucitor, cu flori mai frumoase şi mai ademenitoare / — el intra în pădurea cea de argint.../"

(I. Slavici — „Zîna Zorilor")

10. Descoperiţi adjectivele din textele următoare şi analizaţi-le precizînd: funcţia sintactică, felul adjectivului, genul şi numărul său.

Exemplu: 1. „Ca un glas *domol* de clopot
Sună codrii *mari* de brad."

(G. Coşbuc — „Noapte de vară")

domol — atribut adjectival; adjectiv simplu, cu două terminaţii, gen neutru, număr singular;

mari — atribut adjectival; adjectiv simplu, cu o terminaţie, gen masculin, număr plural.

2. Trandafirul este *roşu*.

roşu — nume predicativ; adjectiv simplu, cu două terminaţii, gen masculin, număr singular.

a) „Şi deodată în liniştea aceasta tresări o chemare dulce, scurtă. / Anişoara ridică fruntea / şi privi spre livada argintie, luminată de lună. / Încă o dată mai sună chemarea, mai dulce, mai duioasă. / Apoi un cîntec uşor, un freamăt melodios, porni, / crescu, / se înălţă deasupra merilor, spre lună; / scăzu / şi coborî spre copila de la fereastră./"

(M. Sadoveanu — „Povestea cu privighetoarea")

b) „Voinicii cai spumau în salt; /
Şi-n creasta coifului înalt
Prin vulturi vîntul viu vuia, /
Vrun prinţ mai tînăr cînd trecea
C-un braţ în şold şi pe prăsea
Cu celălalt. /"

(G. Coşbuc — „Nunta Zamfirei")

c) „Acuma Baba Boanţa intră la Floriţa în casă, / spuse / că-i aduce sănătate şi voie bună de la maica sa cea bună; / îi dete apoi un inel de aur, frumos şi rotund. /"

(I. Slavici — „Floriţa din codru")

Atenţie: Unele cuvinte, deşi au aceeaşi formă cu cele care exprimă însuşiri (dulce, duios, limpede etc.) NU sînt adjective.
Exemplu: Cînta **duios**. (Cum cînta?)

d) „Un tunet răzleţ, răsărit din miazănoapte, răscoli clocotitor nemărginitile rotunde, / şi un ropot fără întrerupere şi nedesluşit vestea, de pretutindeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cereşti.../"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

e) „E noapte, — o noapte caldă, adîncă, liniştită. / Nu se mai aude decît respirarea puternică a maşinei şi fîşîitul somnoros al apei. / Luminile întîrziate ale satelor clipesc, ca nişte licurici, printre crengile copacilor. /"

(A. Vlahuţă — „Ostrovul mare")

11. Analizaţi substantivele şi adjectivele din textele următoare:

a) „Pasărea cîntătoare / — (spune privighetoarea) / — zboară în toate părţile şi la coliba pescarului sărac şi pe acoperişul ţăranului, la toţi / care-s departe de tine şi de curtea ta. / Inima ta mi-i dragă mai mult decît coroana ta. /"

(H. Chr. Andersen — „Privighetoarea")

b) „... el flutură din aripioare spre cerul senin. / A mers aşa multă vreme, netrudit şi hotărît, / pînă ce intră în vîrtejul soarelui. / Înaintea lui, în volbură albă, fierbea un cuptor nemărginit şi orbitor. / Şi el părea un fir de funingine rătăcită. / Însufleţit în cea din urmă sforţare, se avîntă pînă la izvorul focului veşnic / şi prinse o rază. /"

(M. Sadoveanu — „Stigletele")

c) „E noapte. / Sub cerul negru, fără stele, oraşul doarme. / Ascult plescăitul somnoros al valurilor — veşnica şi deşarta frămîntare a mării. /"

(A. Vlahuţă — „România pitorească")

d) „Era o fetiţă măruntică, / însă voinică şi plinuţă. / Rochiţa de doc albastru stătea strîmbă şi în chip nepermis pe trupuşorul ei. / Botinuţele îi erau pline de colb şi cu şireturile desfăcute. / Colţunii căzuseră / şi arătau nişte picioruşe pîrlite de soare, cu genunchii nu tocmai curaţi. / Capu-i era foarte scurt tuns, băieţeşte, / şi arăta în rotunzimea lui felurite bulbucături neregulate. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava Minunată")

e) „—Nu te înţeleg. / Eu sînt nenorocită, / am o teamă cumplită, Victor. / Dacă i s-a întîmplat ceva? /
— Nici eu nu te înţeleg, Maria, / cum de nu simţi toată valoarea acestui mesaj? / E imensă, Maria.../"

(Ctin. Chiriţă — „Cireşarii")

f) „Iarna-i meşter iscusit, /
Că pe deal şi pe cîmpie

Țese-o pînză minunată
Fără ițe, fără spată. /"

(G. Coșbuc — „Iarna")

12.** ***Analizați adjectivele și substantivele din textele următoare:

a) „Peste tot sclipea argintul cel mai curat. / Perle lucitoare răspîndeau o lumină dulce și palidă prin iarbă. / Și iarba părea, în depărtare, acoperită cu o horbotă subțire. / Trunchiurile mestecenilor și frunzele lor adormite păreau poleite cu argint. / Și totul împrejur, pînă spre zarea liniștită și senină, era învăluit într-o lumină molcomă, albăstruie... "

(W. Bonsels — „Albina Maia și aventurile ei")

b) „Urca domol coline trăgănate, / se ridica departe într-un pisc prăpăstios, în vîrful / căruia săgeta spre cer un brad vechi, / care vestea cel dintîi printr-un șuiet adînc sosirea vînturilor. / "

(M. Sadoveanu — „În pădurea Petrișorului")

c) „După două ore un tînăr cu o tașcă modernă pe umăr, cu păru blond, lung și ondulat, cu fața bronzată, își făcu apariția pe strada pustie, total indiferent la ploaie. / Privea nehotărît prin ochelarii moderni de soare la căsuțele liniștite și somnoroase, (...) / și pătrunse cu pas elastic în curticica înflorită a casei, (...) / "

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „Ghiță, cu pieptul desfăcut și roș, cu fața dogorită și asudată de căldura focului, răsturnă și el, pe o năframă albă, din ceaunul negru, o mare și fierbinte mămăligă oacheșă..."

(C. Hogaș — „Pe drumuri de munte")

e) „Luna răsărise dintre munți / și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul ceriului. / În fundul lui, se vedea sclipind, (...), un nisip de aur; / iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, înconjurat de un cîrlig de arbori verzi și stufoși, se ridica un mîndru palat de o marmoră ca laptele, lucie și albă, atît de lucie, / încît în ziduri se răsfrîngea ca-ntr-o oglindă de argint dumbravă și luncă, lac și țărmuri. /"

(M. Eminescu — „Făt-frumos din lacrimă")

13. ***Găsiți adjectivele potrivite pentru substantivele următoare:***

Exemplu: copil — cuminte, mic, mare, frumos;

floare ... ...
penar ... ...
vază ... ...
școală ... ...
creion ... ...
carte ... ...
pantof ... ...

minge ... ...
ceas ... ...
telefon ... ...

Treceţi apoi substantivele împreună cu adjectivele la numărul plural.

14. ***Stabiliţi legătura între substantivele din coloana I şi adjectivele din coloana a II-a prin săgeţi:***

I	II
căprioară	limpede
pădure	strălucitor
lac	deasă
soare	sprintenă
nor	depărtată
bloc	înalt
munte	verde
brad	înzăpezit
stea	cenuşiu

15. ***Completaţi următoarele proverbe şi zicători:***

a) Omul ... de pîine nu duce dor.
b) Prieten ... este acela care te sfătuieşte spre bine, iar nu acela care îţi laudă nebuniile.
c) Minciuna are picioare...
d) Paza ... trece primejdia...
e) Drumul ... te duce la ţintă.
f) Un măr ... strică o grămadă ... de mere ...

16. ***Găsiţi adjectivele care au sens opus celor date:***

a) bun...
neastîmpărat ...
silitor...
murdar...

b) frumos ...
amar...
brunet...
sprinten...

c) apropiat...
limpede...
înnorat...
negru...
des...
îngrijit...

17. **a)** ***Descoperiţi adjectivele din textul următor. Rescrieţi apoi textul fără adjective şi spuneţi ce observaţi. Ce rol are deci adjectivul într-un text literar?***

„În ţihla* măruntă de la margine, lumina se cernea în ploaie deasă şi caldă de raze; roiuri de musculiţe se roteau ici-colo, ţesîndu-se într-un joc grăbit; sticleau în lumină, pe urmă dispăreau (...) Paseri mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vîrfuri de nuieluşe mlădioase; erau stigleţi cu pete de sînge, piţigoi rotunzi cu pene cenuşii şi negre, cintezi cu piepturile cărămizii. Se priveau cu ochişori sticliţi ca vîrfuri de ace, deschideau pliscuri şi fărîmau melodios chemările, fîlfîind apoi uşurel şi-n urmă-le nuieluşele se clătinau, tremurîndu-şi frunzele lucii."

(M. Sadoveanu — „În Pădurea Petrişorului")

b) Încercaţi să înfrumuseţaţi textul următor adăugînd adjective acolo unde socotiţi că este necesar. Folosiţi adjectivele date la sfîrşitul textului:

„Sub mersul profesoarei nici vreascurile nu trosneau, nici aşternutul de frunze nu foşnea; ţesătura crengilor păstra întotdeauna o spărtură prin care profesoara se strecura."

(uscate, uşor, reci, cafeniu, moale, deasă, mititică, lungi).

c) Rescrieţi textele următoare fără adjective şi spuneţi ce observaţi.

c1. „Cît de frumoasă era luna şi cît de senină fu noaptea aceea! Tăcerea şi misterul mă înconjurau din toate părţile. Noaptea, retrasă în văi şi în desimea posomorîtă a brazilor, cernea munţii adormiţi şi visători, ale căror piscuri neguroase păreau că formează hotarele înalte dintre pămînt şi cer. O linie de umbră graţioasă, ondulată, însemna aceste hotare; şi această linie părea trasă pe fundul de umbră şi lumină al spaţiului adînc de o mînă tainică, colosală şi nevăzută."

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

c2. „Codrul răsună de vuietul undelor călătoare. De o parte şi de alta se desfac în felurite îndoituri, înălţimile sălbatice ale Carpaţilor, înălţimi goale, colţuroase, verzi, — înălţimi rotunde acoperite de păduri mari, întunecoase, nestrăbătute încă de pas omenesc (...) Privelişti neaşteptate, uimitoare, pururea altele, se dezvelesc la fiecare cotitură a drumului..."

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

c3. „Îi deschise o uşă mică şi Dorothea trecu pragul cu îndrăzneală, pomenindu-se într-un loc fermecător. Era o încăpere mare, cu acoperişul înalt şi boltit. Pereţii, tavanul şi duşumeaua erau acoperiţi cu smaragde mari. În mijlocul acoperişului lucea o lumină mare, foarte strălucitoare... Dar ceea ce o atrăgea mai mult era marele tron de marmură verde ce străjuia în mijlocul încăperii..."

(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

---

* ţihlă — desiş, hăţiş de pădure.

18. a) *Adăugaţi textului următor adjectivele date la început.*
(moale, groasă, mirositoare, moale, albă, curată, ţigaie*, vîrtoasă, înfăţată).
„Astfel, în locul aşternutului ... de foi de trandafiri, mă mulţumii cu o pătură ... de iarbă ..., cosită în ajun; înlocuii stofa ... prin o ... şi ... pocladă de lînă... făcută de însăşi mama preoteasa; iar sub cap pusei o pernă... de lînă cu horbotă pe margini şi ... chiar atunci."
(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

b) Ce puteţi spune despre folosirea adjectivului în acest text? Cum ar fi fost textul fără adjective?

c) Adăugaţi adjective textelor următoare. Ce observaţi?
1. „Gheţarul de la Scărişoara este o peşteră cu gheaţă aflată în inima Munţilor Apuseni, deasupra văii Gîrda Sacă. Blocul de gheaţă existent aici reprezintă resturile unui gheţar..."
(M. Ferăscu — „Cine ştie... răspunde!")

2. Cartoful a fost adus în Europa în secolul al XVII-lea. Cultivarea sa în Europa s-a extins abia la jumătatea secolului al XVIII-lea.

19. a) *Formaţi substantive de la următoarele adjective:*
— frumos - frumuseţe
— tare - ...
— gros - ...
— mare - ...
— roşu - ...
— rău - ...
— rece - ...
— verde - ...
— supărat - ...
— înalt - ...
— uscat - ...
— umed - ...
— moale - ...
— cald - ...

b) Formaţi adjective de la următoarele substantive:
— copil - copilăresc
— băiat - ...
— om - ...
— sport - ...
— lună - ...
— mătase - ...
— piatră - ...
— şcolar - ...
— literatură - ...
— cărturar - ...
— săptămînă - ...
— ţăran - ...
— moldovean - ...
— scoarţă - ...

20. a) *Treceţi la numărul plural următoarele adjective, apoi alcătuiţi cîte o propoziţie cu fiecare dintre ele:*
— fumuriu - fumurii; Nori fumurii treceau peste munţi.
— cenuşiu - ...; ... ...

---

* lînă ţigaie — lînă moale, creaţă, mătăsoasă, recoltată de la oi aparţinînd rasei „ţigaie".

— argintiu — ...; ... ...
— zglobiu — ...; ... ...
— viu — ...; ... ...
— azuriu — ...; ... ...
— trandafiriu — ...; ... ...

b) Alcătuiţi propoziţii cu adjectivele de la punctul a), dar aşezînd adjectivul înaintea substantivului determinat. Ce observaţi?

c) Modificaţi următoarele adjective astfel încît, aşezate înaintea substantivului feminin determinat să răspundă la întrebarea „cui?". Găsiţi voi substantivele feminine pentru aceste adjective, apoi alcătuiţi propoziţii cu substantivele şi adjectivele modificate.

Exemplu: albăstrie **mare** — **albăstriei mări**
Valurile **albăstriei mări** nasc perdele de spumă.

— vişinie ... — ... ...
— pustie ... — ... ...
— portocalie ... — ... ...
— roşie ... — ... ...
— mare ... — ... ...
— rozalie ... — ... ...
— aurie ... — ... ...

21. a) Care este condiţia pentru ca următoarele cuvinte să fie scrise cu literă mare în interiorul propoziţiei: roşu, lung, alb, scurt, negru?

b) Alcătuiţi propoziţii cu aceste cuvinte. Sînt ele adjective?

c) Formulaţi propoziţii în care aceste cuvinte (de la punctul a) să fie adjective.

22. a) *Daţi exemplu de un substantiv la numărul singular însoţit de un adjectiv potrivit.*

b) Alcătuiţi două propoziţii în care adjectivul să fie aşezat înainte şi după substantivul determinat.

23. a) Daţi exemplu de un substantiv de gen neutru însoţit de un adjectiv corespunzător.

b) Alcătuiţi două propoziţii în care adjectivul să fie aşezat înainte şi după substantivul determinat.

24. a) *Daţi exemplu de un substantiv la numărul plural însoţit de două adjective corespunzătoare.*

b) Alcătuiţi două propoziţii în care: adjectivele să fie aşezate: înainte şi după substantivul determinat şi o propoziţie în care un adjectiv să fie aşezat înainte, iar celălalt după substantivul determinat.

*25. a) *Dați exemplu de un substantiv de gen masculin, la numărul singular însoțit de trei adjective corespunzătoare.*
b) *Alcătuiți cel puțin patru propoziții în care adjectivele să fie așezate în diferite poziții față de substantivul determinat.*

26. a) *Alcătuiți două propoziții în care cuvîntul „limpede" să fie adjectiv, apoi altă parte de vorbire.*
b) *Alcătuiți două propoziții în care cuvîntul „slab" să fie adjectiv, apoi altă parte de vorbire.*
c) *Alcătuiți două propoziții în care cuvîntul „înțelept" să fie adjectiv, apoi substantiv.*

*27. a) *Alcătuiți două propoziții în care adjectivul „portocaliu" să fie atribut adjectival, apoi nume predicativ.*
b) *Alcătuiți două propoziții în care adjectivul „curios" să fie nume predicativ, apoi atribut adjectival.*
c) *Alcătuiți două propoziții în care adjectivele: „cald" și „minunat" să fie nume predicative. Faceți în așa fel încît propozițiile să nu poată avea subiecte.*

28. a) *Alcătuiți o descriere a camerei voastre, în care să folosiți cel puțin 5 adjective.*
b) *Alcătuiți o descriere a străzii pe care locuiți, în care să folosiți cel puțin 10 adjective.*

*29. a) *Alcătuiți o scrisoare către un prieten din țară în care îi povestiți un meci de fotbal sau de tenis. Folosiți în compunere cît mai multe adjective.*
b) *Alcătuiți o scrisoare către un prieten în care să-i povestiți o întîmplare hazlie. Folosiți și adjective așezate înaintea substantivelor determinate.*

30. *Alcătuiți o compunere cu titlul „O vizită la Grădina Botanică" în care să folosiți cît mai multe adjective (cel puțin 15). De asemenea, trebuie să folosiți și dialogul în compunerea voastră.*

CAPITOLUL al IX-lea
NUMERALUL — SCHEMA

1. *Definiție:* Partea de vorbire flexibilă care exprimă: un număr, numărul obiectelor și ordinea obiectelor se numește **numeral**.
   Exemple: a. *Doi* și cu *trei* fac *cinci*.
   b. *Doi* oameni se zăreau în depărtare.
   Amîndoi veneau spre noi.
   c. *Al treilea* transport va conține banane.

2. Numeralul poate fi:
   a) *cardinal* — exprimă un număr sau numărul obiectelor;
   Exemple: Cei doi au plecat.
   Două ore l-am așteptat.
   Copiii veneau *doi cîte doi*.
   Tustrei privesc speriați înapoi.

   b) *ordinal* — exprimă ordinea obiectelor;
   Exemple: A venit *primul*, vine și *al doilea*.
   Cele *dintîi* flori au ieșit la lumină.

3. În propoziție, numeralul poate fi:
   a) *Subiect: Al treilea* a plecat.
   Au mai rămas *doi*.
   b) *Nume predicativ:* Locurile sînt *ale celor doi*.
   Meritele sînt *ale celui de-al doilea*.
   c) *Atribut adjectival:* Aceasta este clasa *a doua*.
   Patru mașini se vedeau venind.
   d) *Complement:* Îl aștept pe *al patrulea*.
   M-am dus după *cei trei*.

4. *Probleme de ortografie:*
   a) **Atenție** la rostirea și scrierea următoarelor numerale:
   — șase — nu șease;
   — șapte — nu șeapte;
   — paisprezece — **nu** patrusprezece sau paișpe;

— **şai**sprezece — **nu** şasesprezece sau şaişpe;
— **şapte**sprezece — **nu** şaptisprezece sau şaptişpe;
— **opt**sprezece — **nu** optisprezece sau optîşpe; etc.

b) Numeralele „întîiul" şi „primul", la plural se scriu cu doi „i":
— întîii (oameni);
— primii (pescăruşi).

EXERCIŢII

1. Subliniaţi numeralele din textele următoare:

a) „Am un stejar cu douăsprezece ramuri,
pe fiecare ramură patru cuiburi,
în fiecare cuib şapte ouă.
(Anul, lunile, săptămînile şi zilele)
*(*** — „Ghicitori")*

b) „Ploaia aceea a Borzei a durat exact şaptezeci şi două de ceasuri".
(M. Sadoveanu — „Nopţile de Sînziene")

c) „Cică era odată o babă şi un moşneag, moşneagul de o sută de ani şi baba de nouăzeci şi... erau albi ca iarna şi posomorîţi ca vremea cea rea, din pricină că nu aveau copii."
(I. Creangă — „Povestea porcului")

d) „—Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeţi călătorului străin (...) Călătorul străin ... se aşeză jos lîngă cei doi (...) Şi mănîncă ei la un loc tustrei şi mănîncă, pînă ce gătesc de mîncat toate cele cinci pîni de parcă n-au mai fost."
(I. Creangă — „Cinci pîni")

e) „Nouă mîţe-ascultă aici
Un concert pentru pisici.
Una sforăie pe nas
Şi-acum doarme dusă
Şi din toată ceata spusă
Mîţe opt au mai rămas."
(T. Arghezi — „Zece mîţe")

2. Identificaţi numeralele din textele următoare şi precizaţi felul lor:

a) „—Unde e Anda? Să o chemăm şi pe ea, ca să vă dau raportul şi să-l trecem în caiet. N-am chef să povestesc de două ori! Şi astfel, încă patru pagini fură acoperite cu scrisul mărunt al lui Dinu. (...) Unchiul Miticuţă deveni şi el un pion pe tabla de şah imaginară la care jucau cei trei prieteni."
(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

b) „—Dar tu să ştii că eu dorm iepureşte, şi, pe lîngă iştí doi ochi, mai am unul la ceafă care şede pururea deschişi cu care văd şi noaptea şi ziua tot ce se face prin casă…"

(I. Creangă — „Soacra cu trei nurori")

c) „Era odată o capră care avea trei iezi. (…) Vorba ceea: «Sunt cinci degete la o mînă şi nu seamănă toate unul cu altul»".

(I. Creangă — „Capra cu trei iezi")

d) „—Cîţi ani ai?
— Şase ani şi şase luni, spuse el cu precizie.
— Eu am şapte ani, se bucură fetiţa. Ştii ceva? Hai să mergem la bujori!"

(C. Caranfil — „Dor de copilărie")

e) „În dimineaţa aceea a primei zile de Decembrie a anului 1918, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba-Iulia, locul Adunării."

(după L. Blaga — „Visul împlinit")

3. *Descoperiţi numeralele din textele următoare şi precizaţi ce rol are fiecare în propoziţie:*

a) „Doi proşti s-au întîlnit cîndva la o răscruce de drumuri. /
— Bună vremea, om cuminte, / spuse primul prost. / Uitîndu-se mai atent, văzu / că întîlnise pe unul / care purta în miez de vară două căciuli pe cap şi trei cojoace în spinare…/
— Mulţumesc dumitale, om cu scaun la cap, / răspunse al doilea prost./"

(după V. Colin — „Deşteptăciunea proştilor")

b) „Primul pitic grăi: /
— Cine a stat pe scăunelul meu? /
Al doilea zise şi el: /
— Cine a mîncat din farfurioara mea? /
Al treilea: /
— Cine a mîncat din pîinea mea? /"

(Fraţii Grimm — „Albă-ca-Zăpada")

c) „Cei patru prieteni păşiră pragul porţii / şi (…) intrară pe o uşă înaltă. /
… … … … … … … … … … … … … … … …
Fusul se răsuci de două-trei ori pe loc, / apoi … sfîrr, / se ridică în aer / şi se opri drept în creştetul stăpînului. /
… … … … … … … … … … … … … … … …
Odată desferecat, motanul se dădu de trei ori peste cap / şi se făcu o mîndreţe de flăcău cu ochii verzi. /"

(M. Stoian — „Găinuşa de aur")

d) „—Ascultă! / Eu am un unchi bătrîn de nouă sute nouăzeci şi nouă de ani şi cincizeci şi două de săptămîni, şi o să te întreci cu mine / de-l vei putea trînti pe dînsul, / dar cred / că ţi-a dat pe nas! /"

(I. Creangă — „Dănilă Prepeleac")

4. Analizaţi numeralele din textele următoare, precizînd funcţia sintactică şi felul numeralelor:

Exemplu: „La picioarele ei erau *zece* cămăşi, / la a *unsprezecea* lucra acum.
(H. Chr. Andersen — „Lebedele")

zece — atribut (adjectival); numeral cardinal;
a unsprezecea — complement (altă parte); numeral ordinal

a) „—Aşa? / Acu am venit şi eu de acasă! ... / Că aici în lună sîntem numai trei fraţi / eu sînt fierar, / altul e plugar / şi al treilea e bucătar. / Şi cu noi e maica noastră, Luna cea bătrînă.../"
(V. Colin — „Fierarul năzdrăvan")

b) „Cu cît mergea, / cu atît Sprinteoara simţea / cum creşte în trup puterea. / Şi aşa schimbă ea în cale, cele şase perechi de opinci. / Cînd încălţă a şaptea pereche, / începu / să meargă atît de repede / încît mai-mai să nu-şi dea seama / pe unde trece. /"
(C. Gruia — „Nuieluşa de alun")

c) „—Nu se cade / să ne numeri! / se auzi o voce subţirică. / Să ştii / că sîntem şapte! /
Şi duduia Lizuca nu-i numără; / ştia / că sînt şapte prichindei. /"
(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

d) „Şi merg ei o zi, / şi merg două, / şi merg patru-zeci şi nouă, / pînă ce de la o vreme le intră calea în codru / şi atunci numai iacă / ce le iese înainte un om spîn. / (...)"
(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

e) Drumeţii se hotărîră / să plece. / Primii plecară, / iar al treilea şi al patrulea, văzînd linişte desăvîrşită, plecară şi ei. / Aceştia hotărîră / să-i ajungă din urmă pe aceia / pentru ca tuspatru să se odihnească la primul han întîlnit. /

5. *Analizaţi părţile de vorbire învăţate (substantivul, adjectivul şi ... numeralul), precizînd: funcţia sintactică, felul părţii de vorbire şi, unde este cazul, numărul şi genul.*

a) „—Da. / Mi-ar fi plăcut / să rămîn puţin la Buftea. / Am doi copii aici. / Unul e tehnician zootehnist, / al doilea e operator la studioul de filme. /"
... ...
— Am şi aici, la Ploieşti, cinci copii. / Adică unul nu-i acum acasă. / Mi-a scris din străinătate. / (...) Ceilalţi patru (...) lucrează în construcţii. /"
(după O. Pancu-Iaşi — „Omul de la fereastră")

b) „Nu erau zece băieţi, / ci numai patru. / (...) N-au venit să ocupe lutăria. / Plecară din lutărie la primul cuvînt, fără vreo împotrivire. /"
(I. Asztalos — „Laşul")

c) „De douăzeci şi cinci de ani adormise Alexandru cel Bun, / şi parcă la anii morţii lui, 1432, s-ar fi slobozit, pe frînghii de aur, în mormîntul de la mănăstirea Bistriţa, şi timpul de linişte. /"

(E. Camilar — „Zimbrul")

d) „Şi mai mergînd ei o bucată de drum,. numai iaca / Harap-Alb vede altă minunăţie şi mai mare: / o arătare de om băuse apa de la douăzeci şi patru de iazuri şi o gîrlă, / pe care umblau numai cinci sute de mori, / şi tot striga în gura mare, / că se usucă de sete. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

e) „Ca mijloc de legătură între ei, fiecare din cei patru avea cîte un cocoşel de ceramică smălţuit din ceramică, / care, scotea un tril gîlgîit, foarte sonor. / Care îl zărea primul / trebuia / să semnalizeze celorlalţi. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

f) „Patru mîţe, după peşte,
Vor / să-l prindă între deşte
Şi cu mîna, / vrei, / nu vrei, /
Una fuge, cu un crap, /
Să şi-l facă la proţap, /
Şi-au rămas din patru, trei. /"

(T. Arghezi — „Zece mîţe")

6. *Completaţi punctele cu numeralele care lipsesc:*

a) Anul are … luni.
Luna Februarie are… sau … zile.
O lună are … săptămîni.
Ianuarie are … săptămîni şi … zile.
Iunie are … săptămîni şi … zile.

b) Anul are … săptămîni.
El are … zile. Dar poate avea şi … zile, cînd anul este bisect.
O săptămînă are … zile.
O zi are … ore.
O oră are … minute, iar un minut are … secunde. Deci, o oră are … secunde.

c) … zile în săptămînă sînt lucrătoare, iar … zile sînt libere.
Noi mergem la şcoală. În fiecare zi avem … ore.
Dar putem avea şi … ore.
La ora … începem cursurile, iar la ora … le terminăm.

7. *Scrieţi cu litere următoarele numere:*

a) 2; 47; 85; 91; 94; 100;
b) 171; 201; 295; 311; 487; 533;

c) 791; 613; 888; 917; 979; 818;
d) 1000; 1421; 1019; 1801; 1324;
e) 3016; 4859; 8888; 9889; 10001; 11111.

8. ***Scrieţi după dictare numeralele:***
şapte sute douăzeci şi trei; o mie cinci sute cincizeci şi cinci; trei mii trei sute treizeci şi trei; treizeci şi unul de mii opt sute nouăzeci şi nouă.

9. ***Grupaţi într-un tabel numeralele următoarele după felul fiecăruia***

	Numerale cardinale	Numerale ordinale
Ex.	douăzeci şi trei	al cincilea
	... ...	... ...
	... ...	... ...
	... ...	... ...

a) 23; al V-lea; 87; 89; al X-lea;
b) primul; şapte; al paisprezecelea; cincizeci;
c) 142; al 60-lea; al 159-lea; 925.

10. ***Priviţi imaginea următoare şi formulaţi 7 propoziţii cu următoarele numerale: cinci, prima, primul; a doua; al patrulea şi al cincilea; al doilea; cei doi.***

11. *a) Formulaţi trei propoziţii în care să folosiţi numerale cardinale.*
b) Formulaţi trei propoziţii în care să folosiţi numerale ordinale.

12. *a) Formulaţi o propoziţie în care să aveţi un numeral cardinal şi unul ordinal.*
b) Ce fel de propoziţii sînt cele formulate de voi? De ce?

13. *a) Formulaţi o propoziţie în care să aveţi două numerale cardinale.*
b) Formulaţi o propoziţie în care să aveţi două numerale ordinale.

14. *Formulaţi două propoziţii în care numeralul „(cei) doi" să aibă funcţie de subiect, apoi de complement.*

15. *Alcătuiţi două propoziţii în care numeralul „al treilea" să aibă funcţie de subiect, apoi de nume predicativ.*

16. *Formulaţi două propoziţii în care numeralul „patru" să aibă funcţie de atribut, apoi de nume predicativ.*

17. *Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul „La cumpărături" în care să folosiţi şi numeralele: cinci, cincizeci, o mie, două sute cincisprezece.*

18. *Alcătuiţi o scurtă compunere, cu titlul „Un concurs sportiv" în care să folosiţi şi numeralele: patruzeci, douăzeci şi cinci, primii, al doilea, al treilea, trei sute.*

19. *Alcătuiţi o compunere, cu titlul „Un concurs de şah" în care să folosiţi cel puţin 8 numerale.*

20. *Alcătuiţi o scrisoare către un prieten al vostru în care îi comunicaţi rezultatele participării voastre la un concurs.*

CAPITOLUL al X-lea
PRONUMELE PERSONAL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv se numeşte *pronume*.
Pronumele care arată persoane diferite se numeşte *pronume personal*.

2. Pronumele are trei persoane:
a) Persoana I: persoana care vorbeşte;
b) Persoana a II-a: persoana **cu** care se vorbeşte;
c) Persoana a III-a: persoana DESPRE care se vorbeşte.

3. Formele pronumelui personal:
a) pot fi: — *accentuate* — cînd pot constitui singure propoziţii (întrebări sau răspunsuri la întrebări);
Exemplu: — Cui dai cartea?
— **Lui.**

— *neaccentuate* — cînd nu pot constitui singure propoziţii;
Exemplu: Mama **îl** întîmpină cu drag.

b)

Numărul	Persoana	Forme accentuate	Persoana	Forme neaccentuate
Singular	I	eu (pe mine); mie	I	mă; m(-)îmi; mi-
	a II-a	tu (pe)tine; ţie	a II-a	te; îţi; ţi-
	a III-a	el (pe)el; lui; ea (pe)ea; ei	a III-a	îl; l- o; o-
Plural	I	noi (pe)noi; nouă	I	ne(-); ni(-)
	a II-a	voi (pe)voi; vouă	a II-a	vă(-); vi(-); v-
	a III-a	ei (pe)ei; lor ele (pe)ele; lor	a III-a	îi; i (-) le(-); li(-)

Exemple: — Cum te cheamă pe tine?
— Pe mine mă cheamă Săndel.
— Cine ţi-a dat cartea asta?
— Mi-a dat-o el.
— Îl cunoşti pe el?
— Da, e vecinul meu.
— Dar pe sora lui o cunoşti?
— Da, o cunosc şi pe ea. I-au dat numele de Nora.
— Hai să mergem, Săndele, ne apucă ploaia.
— Pe noi?
— Da, şi pe noi, şi pe ei, şi pe ele.
— Le-ar prinde bine o ploaie.
— Crezi?
— Vouă nu vi s-a spus că ploaia ne face mari?

4. În propoziţie, pronumele poate fi:
a) Subiect: Eu am terminat de scris.
b) Nume predicativ: Mihai este el.
c) Atribut: A îngrădit locul din jurul ei (al casei).
d) Complement: 1) Duşmanul a năvălit asupra lor.
2) L-ai văzut pe el?
3) Pe noi ne strigă „Veselii” etc.

5. Probleme de ortografie:
a) Pronumele neaccentuate: mi-, ţi-, te-, l-, ne-, v-, le- pot sta înainte sau după un verb determinat şi pot fi scrise cu liniuţă de unire:

Singular	I	Mi-a spus	Spune-mi!	Sînt unele forme folosite în vorbirea populară
	II	Ţi-a dat	Datu-ţi?	
		Te-ai speriat.	Speriatu-te-ai?	
	III	L-am ocolit.	Ocolitu-l-am.	
		Am văzut-o.		
Plural	I	Ne-ai văzut?	Văzutu-ne-ai?	
	II	V-am dat bineţe.	Datu-v-am bineţe.	
	III	Le-am spus.	Spune-le.	

b) Pronumele neaccentuate: -l, -o, i, -mi, -ţi se pot rosti împreună cu orice cuvînt aflat înaintea lor, dacă acesta se termină cu o vocală; poate fi chiar un alt pronume!:
Exemple: calu-mi (calul meu); frumosu-i cal; aşa-mi; iată-l, i-l dau; ţi-l aduc etc.

EXERCIŢII

1. Subliniaţi pronumele din textele următoare:

a) „Noi scoteam mîţele de prin ocniţe şi cotruţe...; / şi nu puteau scăpa bietele mîţe din mîinile noastre, / pînă ce nu ne zgîriau / şi ne stupeau ca pe noi. /"

(*I. Creangă — „Amintiri din copilărie"*)

b) „—Măi fetişoara împăratului... s-a prefăcut în păsărică, / a zburat ca săgeata pe lîngă ceilalţi, / şi ei habar n-au despre asta. /... De acum numai noi o putem găsi şi aduce la urma ei. / ... Eu ţi-oi arăta-o / pe unde se ascunde, / iară tu să mi-o prinzi.../ şi să-i strîmbi gîtul oleacă, / să se înveţe ea de altă dată a mai purta lumea pe degete. /...
— Ei, Harap-Alb, / — îi zise atunci Ochilă — / dacă nu eram eu şi cu Păsărilă, / ce făceaţi voi acum? /...
Amar era să fie de voi, /
De nu eram noi amîndoi. /"

(*I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb"*)

c) „Întreabă pe băieţi, / vorbeşte şi el; / spune lucruri / care şi pe el îl mişcă / şi-l ajung la inimă. / Şi iată / că orăşenii îl privesc cu ochii dintr-o dată încălziţi, / întreabă şi ei pe copii, / ascultă o poezie. / "

(*M. Sadoveanu — „Domnu'Trandafir"*)

d) „Îi pofteşte la masă, / ei îl roagă / să-i ierte / că nu pot, / trebuie / să plece; / îi roagă / să beie măcar un pahar de apă, / ei îi mulţumesc iar. /"

(*M. Sadoveanu — „Domnu'Trandafir"*)

e) „Profesorul a stat lîngă noi / pînă ce ne-a tuns chilug. / Apoi ne-a pus în rînd cu ceilalţi şcolari / şi ne-a dat de învăţat după puterea noastră. /"

(*I. Creangă — „Amintiri din copilărie"*)

*2. ***Descoperiţi pronumele personale şi subliniaţi cu o linie formele accentuate şi cu două linii formele neaccentuate ale pronumelor.***

Exemplu: „Chiar a doua zi vorbi cu ei / să meargă pe urma hoţului / şi să-l prindă. /".

(*după P. Ispirescu — „Prîslea cel voinic şi merele de aur"*)

a) „Şi codrul se-ndoaie; /
Şi-l biciuie vîntul, /
Răzînd îl sugrumă, /
Şi rupe veşmîntul, /
Şi părul i-l smulge, /
Şi-n văi îl aruncă. /"

(*G. Coşbuc — „Toamna"*)

b) „Ţugulea se duse mai întîi / de se întîlni cu fraţii lui. / Le spuse şi lor / cum a omorît pe zmeoaica cea bătrînă.../ Le dete şi lor nişte bani / să-i ducă părinţilor, / apoi se îmbrăţişară / şi plecară. /"

(*P. Ispirescu — „Ţugulea, fiul unchiaşului şi al mătuşei"*)

c) „—Ţi s-a întîmplat ceva? /
— Şi dacă mi s-a întîmplat? / Ce-ţi pasă ţie? / (...)
— Mie nu-mi pasă. / Dar adineaori ai ţipat, / ai plîns, / te-ai certat cu cineva. /"

(după V. Oseeva — „Cuvîntul fermecat")

d) „—Voi nu înţelegeţi, / spuse, mîhnit, răţoiul cel urît. /
— Dacă nici noi nu înţelegem, / atunci cine crezi / că te va înţelege? / Doar nu-ţi închipui / că pot fi mai înţelept decît stăpîna noastră, sau decît cotoiul nostru. / Şi (...) să nu mai vorbesc de mine. / Mai bine ţi-ai scoate gărgăunii din cap / şi ai fi mulţumit de norocul / care a dat peste tine. /"

(H. Ch. Andersen — „Răţuşca cea urîtă")

e) „—Luaţi-mă şi pe mine. / Nu mă lăsaţi / — spuse fusul — / că eu iute mă întorc / şi multe fire ştiu / să torc! /
— Vino, fusule, cu lînă cu tot. / Poate / vei fi şi tu bun la ceva. / Haide repede! /
— Şi iată-l pe fus repezindu-se alături de pînză.
(...)
— Ham, ham, viu şi eu, / că multe-oi şti / şi la multe ţi-oi folosi. /
— Vino şi tu, / dacă vrei.! / Dar grăbeşte-te! /"

(M. Stoian — „Găinuşa de aur")

***3. Identificaţi pronumele personale şi precizaţi forma fiecăruia.**

Exemplu: „—Fetiţo, fetiţo, ia-*mă* şi *pe mine*, / că la multe-oi prinde bine."

(M. Stoian — „Găinuşa de aur")

mă — pronume — formă neaccentuată;
pe mine — pronume — formă accentuată.

a) „Şi cum plîngea el aşa, / un pinguin se apropie încetişor: /
— De ce plîngi, ursule? / întrebă pinguinul.
— Cum să nu plîng, pinguinule, / dacă urşii albi mă dispreţuiesc / şi focile rîd de mine? / Eu sînt cafeniu, / la noi toţi urşii sînt cafenii. / (...)
— Şi numai pentru atîta lucru plîngi? / Hai, / vino cu mine."

(V. Colin — „Păţania ursului cafeniu")

b) „—Dulce-ţi fie vorba, / dragu-ţi fie sufletul, / şi pururea veste bună s-aduci! / zise acuma Sfînta Vinere către vîntul cel de primăvară, / îi porunci apoi / ca să se repeadă pînă la Sfînta Joe / şi să-i spună / ca să se gătească cu tigaia de aur, / că de Petru nu e bine, / să sară de-acolea pînă la Sfînta Miercure / şi să-i spună / ca să vină la fîntînă cu apa vieţii. /

(I. Slavici — „Zîna Zorilor")

c) „Mama simţi primejdia. / Luă copiii în braţe / şi răspunse: /
— Nu ţi-i dau! / (...) Bogăţia ta e strînsă din jaf şi războaie. / Ea nu

aduce fericire. / Aduce numai lacrimi. / Pleacă. / Du-te, Bogăţie, / noi nu avem nevoie de tine! /"

(Al. Mitru — „Inima mamei")

d) „—Vai, conduru-i tare mic: /
Parcă-n cleşte, aşa o strînge! /
Şi-năuntru-i numai sînge, /
Că tot curge pic cu pic... /
Nu-i mireasa-adevărată! /
Ea-i pe-aproape / şi te-aşteaptă.../"

(Fraţii Grimm — „Cenuşăreasa")

e) „Noi ştiam / că ai să vii la noi, / vorbi iar Domniţa. / Am pus de pîndă, la marginea pădurii, pe ţîncul pămîntului, / şi cînd te-a primit răchita în căsuţa ei, / el s-a coborît în peşterile noastre / şi ne-a dat de ştire. / Noi ieşim de multe ori noaptea / şi petrecem cu vietăţile care fug de om. / Mie-mi pare foarte bine / că ai venit în noaptea asta. / (...) Noaptea, dumbrava asta este o împărăţie fermecată / pe care oamenii de rînd n-o pot niciodată cunoaşte. / "

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

4. *Descoperiţi pronumele personale din textele următoare şi precizaţi numărul fiecăruia.*

a) „—Acest împărat este tatăl meu. / Noi eram trei surori în casa părintească. / Tata ne-a întrebat într-o zi / cum îl iubim noi. / Surorile mele cele mai mari au răspuns / că îl iubesc ca mierea şi ca zahărul. / Eu îi zisei / că îl iubesc ca sarea de bucate. / (...) Tata s-a supărat pe mine / şi m-a gonit din casă. / Dumnezeu nu m-a lăsat / să pier, / şi prin muncă, cinste şi hărnicie am ajuns / unde mă vedeţi. (...)"

(P. Ispirescu — „Sarea în bucate")

b) „—Mai este timp pînă la iarnă. / Noi ne mai plimbăm puţin / — a spus Nif-Nif — dîndu-se peste cap. /
— Cînd va trebui / eu singur îmi voi construi casa / — a spus Nuf-Nuf culcîndu-se într-o baltă. /
— Atunci faceţi / ce vreţi. / Eu am să-mi construiesc singur casa / a spus Naf-Naf. / N-am să stau / să vă aştept. /"

*(*** — „Cei trei purceluşi")*

c) „—Tu eşti Tudorel-Ciobănaşul? / îl întrebă călăreţul cel falnic. /
— Eu. /
— Dar pe mine mă ştii / cine sînt?
— Nu. /
— Eu sînt împăratul acestei ţări. /
— Să fii sănătos. /"

(V. Eftimiu — „Fluierul fermecat")

d) „—Vezi? / Vezi?/ spune Ghimpici gata / să plîngă. / Tu ai vrut / să mergem în pădure! / Acuşi e seară. / Ce ne facem? /
— Găsim noi cărarea, / n-avea grijă! / spune Ghimpişor, făcîndu-şi curaj. / Dar cum îi ticăie inima, numai el ştie! / "
(Al. Otl.— „Cei doi arici: Ghimpişor şi Ghimpici")

e) „Şi într-o zi îi spuse mama fetiţei:
— Ileana, adu-mi şi mie apă de la rîu / să spăl rufele. /
Ileana lăsă capul în jos şi zise:
— Nu, / nu mă duc, / în rîu sînt broaşte…/
— Ei, şi ce, spuse mama!?… /(…)
— Broaştele sar în sus / şi mie mi-e frică de ele. /"
(V. Blanchi — „Ileana fricoasa")

5. *Identificaţi pronumele personale din textele următoare şi precizaţi persoana fiecărui pronume.*

a) „—Vedeţi, voi, copii, / firul e subţire, / aproape că nu-l vezi… / dar acolo într-un colţ pîndeşte pitit păianjenul… / şi te-a prins / dacă zbori prin frunziş, ca un năuc…; / firul e lipicios, / te încîlceşti în el…/"
(L. I. Vlădescu — „Căciuliţă-Roşie şi Căciuliţă- Albastră")

b) „—Eu nu vreau / să vorbesc cu voi. / Sînt supărată. / Tu, apă, eşti rece / şi odată, mi-ai alunecat-pe gît, / cînd m- am spălat pe faţă. / Tu, săpunule, te bagi / unde nu-ţi fierbe oala! / Cînd vreau / să mă dau cu săpun numai pe frunte şi pe obraji, / tu mi te bagi şi în nas şi în ochi. / Cu pieptenele sînt supărată / că mă trage de păr… / Şi nici cu tine, perie de dinţi, eu nu vreau / să vorbesc, / că ai pastă amară…/ şi mă ustură limba… / Voi să mă lăsaţi în pace. /"
(L. Vlădescu — „Maricica")

c) „—Ei, aţi făcut şi voi un duş? / Mai faceţi cîteodată şi voi cîte o baie! / le zise ea răutăcios. /
— Ia nu mai fă tu pe deşteapta, / să te fi văzut pe tine / cum ai fi fost, / dacă te-ar fi apucat o asemenea furtună! /
— Mă refugiam, / fireşte, / (…).
— De fapt ce doreşti acum de la noi? / se interesă arţăgos Dinu. / "
(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „—Dacă nu ies fotografiile, / gîndi sonor Dan, / va trebui / să mergi tu la adresa din mesaj / pentru ca să-l recunoşti. / Noi nu o să ne descurcăm cu un tip / care nu iese cu nimic din comun. /
— Aşa-i. / De mîine ar trebui să ne mutăm pe Aleea Papagalului, / zise Anda. / "
(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

e) „—Măi, nu vrei / să mergi cu noi? /
— Dar voi unde vă duceţi? /

— La o nuntă a unui boier. /
— Măi, n-am fost eu la de-astea, / dar am să merg, / să nu mor / şi să nu ştiu / cum e acolo, la ei. /"

*(*** — „Ciobanul care ştie limba animalelor")*

***6. Descoperiţi pronumele personale din textele următoare şi precizaţi: forma, persoana şi numărul.**

a) „—Tabloul l-au luat zînele de pe Muntele Soarelui, ca model, / să ţeasă şi ele unul la fel. / Nu-i uşor / să ajungi la ele. / În primul rînd trebuie / să-ţi scoţi doi dinţi, / să-i pui în gura calului de piatră; / atunci, el va învia, / va putea mînca căpşuni / şi după aceea îl vei încăleca. / Cu el vei trece peste Muntele de Foc. / Tu să scrîşneşti din dinţi, / să rabzi durerea / şi să nu ţipi. / Dacă vei ţipa, / vei fi ars. /"

*(*** — „Tabloul fermecat")*

b) „—Crezi / că oaia aceasta are nevoie de iarbă multă? /
— De ce mă întrebi? /
— Pentru că la mine este loc puţin.../
— Negreşit, / îi va ajunge. / Ţi-am dat o oaie mititică. /"

(A. de Saint-Exupéry — „Micul prinţ")

c) „—Eu n-am furat-o, / mie mi-a adus-o bunica / şi eu i- am cerut / să-mi spună o poveste, / zise Daniela. /"

(V. Gafiţa — „Poveste portocalie")

d) „—Mă înspăimîntă gîndul / că trebuie / s-o părăsim aici, singură, / zicea întruna Raţa, cu lacrimi în ochi. / Toţi vor zbura, / iar ea va rămîne aici, singură, singurică. / (...) Noi vom pleca spre miazăzi / şi ea, sărmana, va degera aici. / E copilul nostru / şi cît mi-e de dragă, mititica! / Ştii ceva, moşule? / Eu am să rămîn aici, / să iernez cu ea. /
— Şi cu ceilalţi copii ce faci? /
— Ei sînt sănătoşi / şi se pot lipsi de mine. /"

(M. Sibiriak — „Guleraş-Cenuşiu")

7. Identificaţi pronumele personale şi completaţi tabelul următor:

Pronumele personal	Ce rol are în propoziţie?	Întrebarea cu care a fost aflată funcţia sintactică
Eu	subiect	cine?
pe tine	altă parte	pe cine?
...	...	...

a) „—**Eu** sînt pisoiaşul Ştrengărel. / Tu ce eşti? /
— Nu vezi / că eu sînt cîine? /

— **Pe tine** te cheamă Ciine? /
— Nu, / eu sînt un cîine. / Mă numesc Puik. /"

(*L. Erville — „Ştrengărel, pisoiaşul mititel"*)

b) „Locuitorii apucau de la aceşti 3 fraţi cînd dreptate cînd poveţe bune...; / şi în toată lumea se dusese vestea despre ei. /"

(*P. Ispirescu — „Cei trei fraţi împăraţi"*)

c) „—Şi unde stă fetiţa / care l-a luat pe „Nu" în braţe? / — întrebai eu. /
— Te conducem noi, / se oferiră cele trei.../
Deşi era tîrziu, / o găsirăm dormind. / „Nu" din braţele ei era însă treaz: /
— Nu mă-ntorc! / zise el / — Nicăieri n-am dus-o mai bine ca-n braţele acestei fetiţe. / Nu merg la tine, / nu, / nu, / nu! /"

(*după O. Pancu-Iaşi — „Fetiţa care l-a luat pe «Nu» în braţe"*)

d) „— Ştim / că fraţii tăi sînt ascunşi în junglă! / Du-ne la ei! / Altfel te ucidem! /
Nioka porni înainte printre copacii uriaşi şi printre ierburile înalte. Ea,/ (care se născuse acolo), / înainta tăcută, liniştită ca o umbră. /"

(*după N. Stănculescu — „Nioka"*)

e) „Învăţătorul se uită atent la el, / se uită şi la ceilalţi şcolari / îi văzu / că stau uimiţi de groază / şi zise cu glasul potolit: /
— Nu este adevărat, Flaviu. / Lasă-l pe vinovat / să-şi recunoască greşeala; / nu va fi pedepsit, / să se scoale el! /"

(*E. de Amicis — „Cuore"*)

8. *Analizaţi pronumele personale din textele următoare:*

Exemplu: a) Am mers *la el.*
la el — altă parte; pronume personal; persoana a III-a; număr singular, gen masculin.
b) Vino *la mine*!
la mine — altă parte; pronume personal, persoana I, număr singular.

a) „—Da'nu te tot codi, / că mămuca ne vede. /
— Cum? / Eu o văd că doarme. / Ce fel de treabă e aceasta? / noi să lucrăm, / şi ea să doarmă?! /"

(*I. Creangă — „Soacra cu trei nurori"*)

b) „—Ia azvîrle-l şi tu acum, / zise dracul îngîmfat. /
— L-oi azvîrli eu, / nu te îngriji, / dar scoate-l mai întîi la faţa pămîntului, / cum a fost şi la tine. /"

(*I. Creangă — „Dănilă Prepeleac"*)

c) „—Uite ce e, copile, / spuse şeful postului de poliţie, / dacă vă hotărîţi / să-l daţi, / daţi-mi-l mie. / Eu am să-l îngrijesc / cum scrie la carte, / iar

tu ai să poţi / să vii cînd vrei tu, / să te joci cu el. / Dacă pofteşti, / ţi-l împrumut pentru cîte o zi, două, / pînă te saturi de el. / Ce zici? /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „Ei dormeau duşi; / (...) noi, şi mai cu seamă eu, fără respect pentru toate aceste nimicuri, mă apropiai de ei, / ridicai cu băţul plapoma de pe nasul gospodarului, / care dormea la margine / şi-l întrebai scurt despre drumul la Almaş.../"

(după C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

***9. Explicaţi ortografia grupurilor subliniate din textele:**

a) „—Ei, căluţul meu, cînd ai şti tu / în ce necaz am intrat! / Sfînt să fie rosul tătîne-meu, / că bine **m-a** învăţat! / Aşa-i că, / dacă **n-am** ţinut seamă de vorbele lui, / am ajuns slugă la dîrloagă / şi / (acum, vrînd-nevrînd), trebuie / s-ascult / că **mi-i** capul în primejdie?! /
— Stăpîne, (zise atunci calul); de acum înainte, ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap, tot atîta-i; fii odată bărbat şi / **nu-ţi face** voie rea. / Încalecă pe mine / şi hai! Ştiu eu / unde **te-oi duce**/ şi mare-i Dumnezeu, /**ne-a** scăpa el şi din aceasta! /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) „—... Despre ce e vorba? /
— Dumneata cunoşti pe... / Ştiu / **că-l** cunoşti! /
— Pe cine? /
— **Ţi-este** prietin.../ ştiu că **ţi-e** prietin! / să nu zici / că **nu-ţi** e prietin! .../"

(I. L. Caragiale — „Bacalaureat")

c) „—Nu plînge, fetiţa mamei. / Îl voi ruga pe stăpînul meu / **să-mi** dea leafa pe o săptămînă înainte / şi (**dacă-l** voi îndupleca) îţi voi cumpăra alţi pantofiori. /
Neuşi sări în sus de bucurie. /
— Mămică, atunci **cumpără-mi** pantofiori roşii, / cum avea fetiţa aceea frumoasă, / pe care am **văzut-o** cînd am, fost cu tine în parc. /"

(N. Calma — „Pantofii roşii")

***10. Analizaţi pronumele personale din textele următoare precizînd: funcţia sintactică, forma, persoana, numărul şi, dacă este cazul, genul. Explicaţi ortografia grupurilor subliniate.**

a) „Şi-a venit la noi la poartă /
Şi-am ieşit eu c-o nuia: /
«—Lup flămînd cu trei cojoace, /
Hai la maica / să te joace» —
Eu chemam pe lup încoace, /
El fugea- /ncotro vedea. /"

(G. Coşbuc — „Cîntec")

b) „Ajungînd în apa Istrului, Darius a poruncit Grecilor din Ionia, / care îl urmau, / să alcătuiască pod de vase. /
— Vai de voi, Daci şi Sciţi! / spunea el, uitîndu-se peste fluviu. /
— Nu te grăbi, rege! / **i-a** întors cuvînt înţeleptul sfetnic Gobrias. / După cît îi cunosc eu pe Daci / şi după veştile aduse de iscoade, / numai uşor **n-are** să ne fie.../"

(E. Camilar — „Povestiri istorice")

c) „Toate erau triste şi reci / şi eu am simţit / că duşmănesc pe cineva. / **Nu-mi** plăcea nimic. / Şi-aş fi vrut / să mă mîngîie mama. / (...) Aş fi vrut / **să-l** întreb pe tata, / dar nu îndrăzneam. / El citea o carte, culcat în patul lui, aşezat în cealaltă parte a camerei, spre peretele dinspre prispă. /"

(C. Caranfil — „Dor de copilărie")

d) „—E excepţională! / spuse admirativ Dinu, privind bicicleta cu ochi de expert. / Dar eşti ocupat cu ea / noi voiam / să stăm de vorbă.../ Dar lasă, / plecăm / şi mai venim altădată! /
— Nu, / staţi, / să vorbim chiar acum! / Eu mai am timp berechet / să mă plimb! /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

11. *Analizaţi părţile de vorbire învăţate, precizînd rolul pe care-l au în propoziţie, felul părţii de vorbire, numărul, genul şi persoana (la pronume).*

a) „—Cum nu are cărţi? / Şi mă întreb, / de unde ştii tu / că n-are cărţi? /
— Mi-a spus el. / Ne uitam amîndoi la un afiş vechi al circului, cu desenul lui Fram.../ „Bietul Fram — zicea el — / pe unde o mai fi acuma?/"
... Pe urmă, mi-a povestit / cum n-are cărţi / şi eu i-am făgăduit / să-i capăt de la mata. / Am făcut rău?/
— Ai făcut bine. / Foarte bine... / Dar ştii / cum îl cheamă pe el?/
— Petruş. /"

(după Cezar Petrescu — „Fram, ursul polar")

b) — A pornit-o spre troleibuz, / eu am pornit după el. / Cînd am ajuns noi la gară, / un tren accelerat tocmai pleca. / Lui nu i-a părut rău / că trenul a plecat. / Şi-a luat bilet la alt tren. /
— Şi tu ce-ai făcut? /
— Eu am venit / să vă spun vouă / ce am făcut. /

c) „—Ei, (...) de ce ne-aţi oprit în drum; / aveţi / să ne întrebaţi de ceva?/
— Ba... / noi n-avem nimica de întrebat, / zise una mai ţanţoşă dintre ele; / dar v-am chitit de departe / că aveţi mărunţişuri de vînzare. /
— Că, adică, sîntem coropcari, nu-i aşa? / Apoi voi n-aţi chitit rău deloc, (...). /"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

***12. Analizaţi părţile de vorbire cunoscute din textele următoare. Explicaţi ortografia grupurilor subliniate.**

a) „—Voi **n-aţi observat** ieri, pe ploaie, un meşter / ce repara o antenă de televizor la un bloc vecin? / întrebă căpitanul pe copii. /
— Ba da! / strigă Anda surprinsă. / Eu **l-am observat** / şi l-am compătimit. /
— Dar o maşină ARO în faţa casei? / (...)
— Deci dumneavoastră aţi fost la curent cu tot / ce am făcut noi.../ zise cu tristeţe Anda. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

b) „Răfuiala cu insecte sîcîitoare nu reprezintă principala „calitate" a buretelui pestriţ. / Niciodată muştele **n-au însemnat** pentru el un duşman. / În schimb viermii, melcii prezintă o adevărată primejdie. / Pentru a se apăra de ei, buretele a produs o cumplită otravă. /"

(N. Osipov — „Din lumea vrăjită a plantelor")

c) „Deşi are doar patru ani, / el nu vrea / să se joace de-a muzica! / Nu, / el vrea / să înveţe / să cînte cu adevărat. Doar el la patru ani ştie / să citească / şi să scrie!/"

*(*** — „Livada cu fel de fel de glasuri")*

d) „—Nicăieri nu-i ca la noi. / De ce ai bătut cuie în uşă?/
— Tu **le-ai bătut**, / zice tatăl. /
— Eu? /
— Da. / **N-ai făcut** tu rele, (...) multe, fără număr? /
— Făcut, / recunoscu fiul. /"

(Pop Simion — „Cuiele")

e) „—Voi merge cu tine, / zise Leul; / sînt însă prea laş / să omor o vrăjitoare. /
— Merg şi eu, / adăugă Sperie-Ciori, / dar **nu-ţi voi putea** fi de mare folos, / căci sînt atît de prost!.../
— Eu nu am inimă nici cît / să fac rău unei vrăjitoare, / zise Tăietorul de lemne, / dar bineînţeles / că mă duc şi eu / dacă vă duceţi voi. /"

(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

13. Puneţi în locul punctelor pronumele potrivite:

a) Pe masă se află o vază. În ... sînt 5 garoafe. Trei dintre ... sînt albe şi două sînt roşii. Lîngă vază se găseşte un caiet. ... are coperţile albastre. Deasupra ... este stiloul lui Dănuţ ... este micuţ ca pentru mîna băiatului. Şi ... este mică.

b) — ... mă cheamă Mihai. Dar ... cum te cheamă?
— ...? Mă cheamă Simona ... doi cred că sîntem vecini. ... la ce apartament staţi?

—… stăm la apartamentul 42. Dar …?
— … la 44. … unde te joci?
— … mă joc în parc. Vii şi …?
— Da, vin. Mai tîrziu va veni mama să … cheme. Hai să mergem!

14. ***Rescrieţi textul următor înlocuind cu pronume personale substantivele care se repetă:***

Fetele au ajuns la sala de gimnastică. Fetele se pregătesc să-şi îmbrace costumele. Costumele sînt roşii cu dungi albe. Fetele se pregătesc pentru un concurs. Concursul va avea loc peste o săptămînă. La concurs vor participa mai multe echipe de gimnastică.

Fetele au început pregătirea. Pregătirea fetelor durează de cîteva luni. După ce şi-au terminat numărul, din spate se aud aplauze. Băieţii le aplaudă. Băieţii sînt colegii fetelor. Băieţii şi fetele sînt prieteni.

Ce observaţi? Cum arată textul fără repetarea supărătoare a unor cuvinte?

15. ***a) Extrageţi, apoi analizaţi pronumele personale din lectura „La scăldat" de Ion Creangă.***
b) Alcătuiţi cîte o propoziţie cu fiecare pronume.

16. ***a) Alcătuiţi o propoziţie cu pronumele personal de persoana I, număr singular.***
b) Alcătuiţi o propoziţie cu pronumele personal de persoana I, număr plural.

17. ***a) Alcătuiţi două propoziţii cu pronumele personal de persoana a II-a, număr singular.***
b) Alcătuiţi două propoziţii (întrebare şi răspuns) cu pronumele personal de persoana a II-a, număr plural.

18. ***a) Alcătuiţi un scurt dialog în care să folosiţi pronumele personale: mie, pe mine, pe tine, ţie, tu.***
b) Alcătuiţi un scurt dialog în care îi povestiţi unui coleg o întîmplare în care să folosiţi şi pronumele personale: pe noi, nouă, lor, pe ei, mie, eu.
c) În dialogurile de mai sus aţi folosit şi alte pronume? Care?

19.** ***a) Alcătuiţi 3 propoziţii în care să folosiţi pronumele: mi-, ţi-, l-. Ce fel de propoziţii sînt? De ce? Explicaţi ortografia grupurilor pronume-verbe formate.
b) Alcătuiţi 3 propoziţii în care să folosiţi pronumele: ne, te, v-.
c) Alcătuiţi 3 propoziţii în care să folosiţi pronumele: îi, le, îl. Puteţi alcătui propoziţii simple? De ce?

20. ***a) Alcătuiţi 2 întrebări la care răspunsul să fie: ţie, apoi ei.***

b) Alcătuiţi două întrebări al căror răspuns să fie: lui, lor.

c) Alcătuiţi răspunsul următoarelor întrebări, astfel încît ele să fie pronume personale:

I: — Pe cine ai cunoscut?
R: — ...
I: — Cui ai dat caietul?
R: — ...
I: — Pe cine ai anunţat?
R: — ...

****21. Alcătuiţi o compunere cu tilul „Mă joc cu prietenii mei” în care să folosiţi formele accentuate ale pronumelor personale.***

****22. a) Alcătuiţi o compunere cu tilul „Mie mi-e dragă munca” în care să folosiţi şi formele neaccentuate ale pronumelor personale.***

b) Explicaţi cînd se scrie „mie” şi „mi-e”.

****23. Alcătuiţi o compunere în care să folosiţi pronumele personale, forme accentuate şi neaccentuate, şi în care să descrieţi o vacanţă la bunici. Daţi şi un titlu compunerii voastre.***

CAPITOLUL al XI-lea

VERBUL — SCHEMA

1. *Definiţie:* Partea de vorbire flexibilă care exprimă acţiunea, starea sau existenţa se numeşte *VERB*.
Exemple: — verbe ce exprimă **acţiuni:** a scrie, a alerga, a ara, a pregăti, etc.;
— verbe ce exprimă **stări:** a sta, a tăcea, a se bucura, a se întrista, etc.;
— verbe ce exprimă **existenţa:** a fi, a se afla, a exista, etc.

2. Verbele pot fi:
a) — *predicative* — cînd pot exprima singure predicatul, formînd predicat verbal;
Exemple: „Sus pe bolta albastră stelele **au pălit**; ..."
(E. Gîrleanu)
Noi **mergem** la cinema.
Cartea **este** pe birou.
b) — **nepredicative** — cînd formează împreună cu alte cuvinte predicatul nominal;
Exemple: Cartea **este** aceasta.
Garoafele **sînt** albe.
Observaţie: Verbul nepredicativ cel mai cunoscut este „a fi" (sînt, eşti, este, etc.). Dar cînd acest verb are înţelesul de „a se afla", „a exista" (Cartea *este* pe birou), el formează **predicat verbal,** deci este predicativ.

3. Verbul are două numere: singular şi plural.
Exemple: a) **Singular:** *Am* un iepure roşcat.
b) **Plural:** *Avem* un iepure roşcat.

4. Verbul are trei persoane:
a) *persoana I* — acţiunea este făcută de persoana care vorbeşte;
Exemple: Eu *citesc* o carte.
Noi *citim* o carte.
b) *persoana a II-a* — acţiunea este făcută de persoana cu care se vorbeşte;
Exemple: Tu *vii* de la munte.
Voi *veniţi* de la munte.

c) *persoana a III-a* — acţiunea este făcută de persoana despre care se vorbeşte;

Exemple: El *şterge* tabla, / iar ele *şterg* băncile. /

Atenţie! Există verbe care nu au persoană pentru că acţiunea lor nu este făcută de o fiinţă: a ploua, a ninge, a tuna, etc.

5. **Timpurile verbului** sînt:

a) *prezent* — arată că acţiunea verbului se petrece în momentul vorbirii;
Exemplu: Cîntă cucul.

b) *trecut* — arată că acţiunea verbului s-a petrecut înainte de momentul vorbirii;
Exemplu: A cîntat cucul.
Cînta cucul.
Cîntase cucul.

Observaţie: După cum se poate vedea la timpul trecut verbul poate avea mai multe forme (a cîntat, cînta, cîntase)

c) *viitor* — arată că acţiunea verbului se va petrece după momentul vorbirii;
Exemplu: Va cînta cucul.

6. Verbul poate să apară în două forme. El poate fi predicat, dar poate fi şi subiect şi complement şi atribut, dar şi nume predicativ.

Exemple:		
	a) *A ierta* e uşor / *a uita* e greu. /	Subiect
	b) Am cumpărat ace *de cusut.*	Atribut
	c) Dorinţa mea este *de a termina* azi.	Nume predicativ
	d) A început *a striga.* *Ascultînd*-o mă gîndeam la sora sa.	Complement

7. Acţiunile şi stările pot fi exprimate şi prin grupuri de cuvinte între care se află un verb şi care îndeplinesc împreună rolul unui verb.
Exemple: a băga de seamă = a observa;
a o lua la fugă = a fugi;
a da năvală = a năvăli;
a sta de veghe = a veghea, etc.

8. *Probleme de ortografie:*

a) Scriem: a citi, a privi, a mulţumi cu un singur „i".
Scriem însă: a se sfii, a prii, a pustii cu doi „i".

b) Scriem corect: este, eram, era etc. şi nu: „ieşti", „ieste", „ieram".
Nu sînt corecte nici formele: „eream", „ereaţi", etc.

c) Terminaţia verbelor la persoana a II-a plural „ţi" nu trebuie confundată cu pronumele „ţi".

Exemplu: cîntaţi şi nu cînta-ţi;
faceţi şi nu face-ţi, etc.

d) Scriem corect: va vedea şi nu „va vede";
va face şi nu „va făcea"
va privi şi nu „va privii", etc.

e) La timpul trecut un verb la pers. a II-a plural se scrie: **v-a** adus; **v-a** vorbit; cînd însă verbul este la timpul viitor scriem: **va** aduce; **va** vorbi, etc.

f) Cînd verbul exprimă o poruncă, un sfat, un îndemn sau o rugăminte, el se scrie la pers. a II-a plural cu un singur „i", cu excepţia verbelor: a pustii, a prii, a se sfii.

Exemple: Nu privi!; Nu priviţi!;
Nu veni!; Nu veniţi!;
Nu pustii!; Nu pustiiţi.

EXERCIŢII

1. Subliniaţi verbele din textele următoare:

a) „Din cînd în cînd saltă dintr-o brazdă neagră o ciocîrlie / care filfiie pe deasupra noastră / şi ţîrîie uşurel. /"
(M. Sadoveanu — „Cocostîrcul albastru")

b) „Se află o rîpă în margine de codru / pe unde coboară. / Stau buluc în gura rîpei / şi ascultă.../ Iar se opresc / şi stau o vreme. / Apoi mistreţul cel mare se mişcă înainte singur, domol, cu opriri şi cu mare fereală. /"
(M. Sadoveanu — „Nicoară Potcoavă")

c) „În revărsat de zori, pe baltă, lumina face minuni. / Pe faţa apei sclipesc, ici, fărămituri de oglinzi, colo, plăci de oţel; /... în nuferi, ca-n nişte potire plutitoare, curg raze de aur. /"
(Em. Gîrleanu — „Mărinimie")

d) „Moşneagul, văzînd pe cucoşul său aşa de mare şi de greoi, şi înconjurat de atîta amar de găini, i-a deschis poarta. / Atunci cucoşul i-a zis: /
— Stăpîne, aşterne un ţol aici în mijlocul ogrăzii. /"
(I. Creangă — „Punguţa cu doi bani")

e) „Iepuraşul Coconaş era foarte răsfăţat şi răzgîiat, / toate voia / să i se facă pe plac, / altfel stîrnea un tărăboi / de se auzea din crîng pînă în zăvoi. /"
(I. Străuţ — „Iepuraşul Coconaş")

****2. Subliniaţi cu o linie verbele care sînt predicate şi cu o linie întreruptă verbele care nu sînt predicate din textele următoare. Explicaţi ortografia grupurilor subliniate:***

a) „Ştiu cuibul... / Văd o clipă perechea, —/ apoi una din păsările zboară **cu-n** tremur scurt din aripi. /"

(M. Sadoveanu — „Privighetoarea")

b) „Mă rătăcisem..., ascultînd la miile de păsărele / ce cîntau pe rămurele şi fără a se sfii de nimeni. /"

(P. Ispirescu — „Ciobănaşul cel isteţ")

c) „Pentru nişte sărăcuţi ca noi e greu de făcut trebi de aceste".

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „—Bună vremea, oameni buni, / zisei descălecînd şi **adresîndu-mă** îndeosebi unui moşneag lung, verde şi drept, / care, stînd în picioare, scurgea dintr-un ceaun apa clocotită, / în care fiersese nişte drele şi nişte urechiuşi. /"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

e) „Şi deodată clipiră candele verzi de licurici în două şiraguri / şi văzu pajiştea de flori deschisă către un perete de stîncă, între doi mesteceni bătrîni. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

f) „...Fram se imita pe el singur, făcînd în chip caraghios, cu strîmbături şi căzături, tot / ce făcuse mai înainte cu mare băgare de seamă şi cu seriozitate. / August cel Prost zburda în jurul lui, / ţopăia / şi striga / cît îl ţinea gura vopsită pînă la urechi.../"

(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

3. ***Identificaţi verbele din textele următoare şi treceţi-le în tabelul dat mai jos, după ceea ce exprimă ele:***

Acţiune	Stare	Existenţă
înnumără	stă	
cad		
...	...	

Exemplu: „Bunicul **stă** pe prispă...**înnumără*** florile care cad".

(B. Delavrancea — „Bunicul")

a) „Nu iese fum, / unde nu este foc. /"

b) „ ...Cînd dormea bărbatu-său mai bine, / ea a luat pelea cea de porc, / de unde o punea el, / şi a dat-o pe foc. /"

(I. Creangă — „Povestea porcului")

---

* înnumără — formă a verbului „numără" folosită mai rar în vorbirea curentă

c) „—Te-am întrebat / unde e! /
— E afară, în fața intrării, pe trepte. / Stă de azi dimineață cu ei, domnule, / și se miră. /
— Cu cine stă? /
— Cu cîinii, domnule. /
— Și de ce se miră? /
— Se miră și dumnealui ca și noi toți.../"

(G. Nistor — „Castelul singuratic")

d) „Toporașii violeți răzbăteau prin frunzele moarte, / pițigoii și cintezii cîntau între muguri de mesteceni. / Siretul venea învolburat, mare și tulbure, / și trecea cu-n fel de supărare parcă prin dumbravă. / (...). Copilul sta sub mesteceni. / Oile pășteau în juru-i. /"

(M. Sadoveanu — „Un om năcăjit")

Care verbe predomină? De ce?

4. ***Descoperiți verbele din textele următoare și precizați numărul fiecăruia (acolo unde se poate):***

a) „Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vîrf de băț. /
Baiazid, privind la dînsul, îl întreabă cu dispreț: /
— Ce vrei tu? /
— Noi? / Bună pace! / Și de n-o fi cu bănat, /
Domnul nostru-ar vrea / să vază pe măritul împărat. /"

(M. Eminescu — „Scrisoarea III")

b) „De vifornița păgînă
Se-ndoiesc nucii, bătrînii, /
Plînge-un pui de ciocîrlie
Sus pe cumpăna fîntînii. /"

(O. Goga — „Toamnă")

c) „Ce faci, tată, / de ce-l porți
Peste mări cu apă rece?.../
Cînd mi-e tare dor de voi, /
Îl sărut / și doru-mi trece. /"

(M. Micu — „Tatăl meu")

d) „Spuie rîul cel oltean, /
Spuie valul dunărean
Și codrul călugărean /
Cîte lupte au privit, /
Cîte oști au mistuit, /
Cîți dușmani au prăpădit! /"

(„Cîntecul lui Mihai Viteazul")

****5. Identificați verbele din textele următoare și, unde se poate, precizați numărul și persoana verbului.***

a) „—Patrocle, (îi zise ea), eu ştiu / că tu eşti căţel vrednic şi viteaz; / dar ce ne facem noi / dacă ne-om rătăci în pădure / Acu ar fi mai bine / să cioplim o toacă de lemn de tei / şi s-o aninăm într-un vîrf de copac. / Cînd bate vîntul, / toaca sună / şi bunicii ne caută / şi ne găsesc. / Dar nu putem face toacă, / pentru că n-am cuţit de-acasă. /"

(M. Sadoveanu — „Dumbrava minunată")

b) „Împăratul surîse, / soarele surîse şi el în înfocata lui împărăţie, / chiar stătu pe loc, / încît trei zile n-a fost noapte, / ci numai senin şi veselie, / — vinul curgea din butii sparte / şi chiotele despicau bolta cerului. /"

(M. Eminescu — „Făt-Frumos din lacrimă")

c) „Aho, aho, copii şi fraţi
Staţi puţin / şi nu mînaţi /
Lîngă boi v-alăturaţi /
Şi cuvîntul mi-ascultaţi! /"

(„Pluguşorul")

d) „—Ce faci, Coretti? / îl întrebai eu.
— Nu vezi? / îmi răspunse el, / îmi repet lecţia. /
Eu rîsei. / El însă vorbea serios / şi, ţinînd lemnele cu amîndouă mîinile, începu / să rostească umblînd (...) / "

(E. de Amicis — „Camaradul meu Coretti")

6. *Identificaţi verbele din textele următoare şi ţinînd seama de momentul în care se petrece acţiunea verbului, completaţi tabelul următor:*

Acţiunea s-a petrecut	Acţiunea se petrece	Acţiunea se va petrece
	descalecă	
...	...	...

a) „Atunci Harap-Alb **descalecă** / şi, spre mai mare mirarea lui, îl întîmpină în pragul uşii cerşitoarea / căreia-i dăduse el un ban de pomană înainte de pornirea lui de-acasă. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) „—Ce ai, draga mamei, / ce-ţi este? /
— Mamă, mamă! copilul meu are să moară! /
— Cînd şi cum? /
— ... Vezi drobul de sare pe horn? /
— Îl văd. / Şi? ... /
— De s-a sui mîţa, / are să-l trîntească drept în capul copilului / şi are să mi-l omoare! /"

(I. Creangă — „Poveste")

c) „Mă uit la turnul bisericii, pătrat şi greu. / Două ciori încearcă / să se aşeze alături pe spiţele crucii. / Dar vîntul le umflă penele / şi le suflă jos. /"

(O. Cazimir — „A murit Luchi...")

d) „În sfîrşit, albinele şi-au început dulcele zumzet în copacii timpurii: la corn, la ulm, la plopi şi la sălcii. / În desişuri albeşte floarea ghiocelului / şi un parfum uşor vine pe adierea amurgului de la toporaşi.../"

(*M. Sadoveanu — „Primăvara"*)

***7. Precizaţi timpul, numărul şi persoana verbelor din textele următoare:**

a) „Decebal sta între tarabostes, (...) / Văzduhul era numai pulbere. / Zeci de mii de glasuri aminteau apropierea uraganului nemilos. / Venea puterea Daciei, stîrnită pînă şi din cotloanele cele mai nordice, / venea tot poporul dac, / şi căpetenia lui a zîmbit, de o mîndrie mare şi de siguranţa / că totdeauna va învinge, / dacă va şti cîrmui forţa aceea bine!/"

(*E. Camilar — „Povestiri eroice"*)

b) „Şi mergînd ea acum zi şi noapte, nu ştiu / ce făcu / că se rătăci. / Cu toate aceste, nu-şi pierdu nădejdea în Dumnezeu, / ci merse tot înainte, / pînă ce, într-una din zile, des-dimineaţă, trecînd printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, / şi în poiană vede o căsuţă umbrită de nişte lozii pletoase. /"

(*I. Creangă — „Fata babei şi fata moşneagului"*)

c) „De pretutindeni au pornit spre coliba babei Runca toţi suferinzii / şi fiecare îşi primea din mîinile ei alinarea. /
Cînd era vorba de plată, / baba nu cerea altceva / decît arăta spre văile sterpe ori spre crestele pleşuve ale munţilor / şi zicea: /
... Mergi / de sădeşte acolo sau dincolo un puiet de brad, ori de fag, ori de stejar / şi aia să-mi fie plata.../"

(*după I. Grigorescu — „Ascultă şi uită-te bine: nu sînt copaci, sînt oameni!"*)

d) „S-a dus zăpada albă de pe întinsul ţării, /
S-au dus zilele Babei şi nopţile vegherii. /
Cîmpia scoate aburi; / pe umedul pămînt
se-ntind cărări uscate de-al primăverii vînt. /"

(*V. Alecsandri — „Sfîrşitul iernei"*)

8. Precizaţi funcţia sintactică a verbelor din textele următoare:

a) „Şi cum mergea pe marginea unei vîlcele, / iepuraşul se opri / să se odihnească. / Atunci, de la spate, se ridică, albă şi ea, ca de gheaţă, luna. / Stelele păliră; / pădurea, copacii, tufele îşi dezbrăcară deodată umbra. /"

(*Em. Gîrleanu — „Fricosul"*)

b) „Cică-n munte, la povarnă,
Plopii şi răsurile
Spun / că vine-un vînt de iarnă
Răscolind pădurile, / (...)"

(*G. Topîrceanu — „Rapsodii de toamnă"*)

c) „Avea Pisicuţa un aşa talent la ronţăit iarba şi la ucis vîrfurile tinere şi fragede ale crengilor, / încît îţi lăsa gura apă…/
Deodată Pisicuţa se opri din păscut / şi, cu un smoc de iarbă înflorită (…) se uită ţintă şi speriată oarecum, la deal. /"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

9. Analizaţi verbele din textele următoare precizînd: funcţia sintactică, felul verbului (predicativ sau nepredicativ), timpul, numărul, persoana (ultimele se vor preciza la verbele-predicate):

a) „Moş Sava se opri din cioplit, / ridică ochii / şi zîmbi. / Zise: /
— Cred / că s-a izbit hultanul în găinile babei… / Am auzit zvoană! /
Eu sării. / Pornii cu mare însufleţire: /
— Apoi da! / a fost…/
— Cum se poate? / grăi bătrînul…/"

(M. Sadoveanu — „Hultanul")

b) „Cucoşul alb, cu găinile lui, ieşise pe tăpşanul din dosul casei. /
Cum scurmau aşa, / cucoşul îşi auzi tovarăşele şoptind. / Ridică semeţ capul / şi, drept înainte, de partea cealaltă, vrăjmaşul negru se proptise, gata de luptă. / Găinile se opriră; / înţeleseră / că aveau ceva de privit. /"

(Em. Gîrleanu — „Luptătorii")

c) „Îndată ce Murgul simţi pe stăpînul său în spatele sale, / începu a necheza şi a scăpăra din picioare…/ Era mai viu / decît cum a fost cîndva! /
— Unde pornim? / întrebă vesel. /
— Către casă! răspunse Petru. /
— Cum să mergem? /
— Ca blestemul. "

(I. Slavici — „Zîna Zorilor")

d) „Acolo şedea Soarele. /
Bătu la poartă / şi se rugă / să o primească. / Mama Soarelui o primi / şi se miră / cînd văzu om de pe alte tărîmuri pe acolo/ şi plînse de mila ei, / cînd îi povesti întîmplările. /"

(P. Ispirescu — „Porcul cel fermecat")

e) „—Să intitulăm caietul „Acţiunea Camelia"! / Chiar dacă nu găsim nici o Camelia la adresa asta. / Ba cu atît mai mult, misterul e mai deplin. /
— Nu e rău! /
— Primele pagini le vom scrie deja la întoarcere, după încheierea expediţiei orientative din cartierul Pajura.(…) /

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

10. Completaţi tabelul următor cu datele necesare:

Cuvîntul	Funcţia sintactică	Parte de vorbire	Felul părţii de vorbire	Gen	Număr	Persoană	Timp
cocoşul	subiect	substantiv	comun	masculin	singular		
ieşise	predicat	verb	predicativ	—	singular	a III-a	trecut
alb	altă parte	adjectiv	cu 2 term.	masculin	singular		
din curte	altă parte	substantiv	comun	feminin	singular		

Exemplu: Cocoşul alb ieşise din curte.

a) „—Eu vreau / să merg la împăratul cel mare şi tare (...) / Spune-mi / pe care din boieri să aleg? /
— Dacă vei merge cu mine / — îi zise calul — / nu-ţi trebuie pe nimeni. / Te voi sluji / cum am slujit şi pe tatăl tău. /"

(P. Ispirescu — „Ileana Simziana")

b) „Dacă nu veţi zbura de la noi ca păsările, o perşi... / veţi cunoaşte puterea săgeţilor noastre...! /"

(E. Camilar — „Povestiri eroice")

c) „Cînd vei ajunge şi tu odată mare şi tare / vei căuta / să judeci lucrurile de-a fir-a-păr / şi vei crede celor asupriţi şi năcăjiţi, / pentru că acum ştii / ce e necazul. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „Aleodor o ascultă / şi o dete în apă. / Atunci ştiuca îi mai zise: /
— Ţine acest solzişor, / şi eu voi fi la tine / cînd te vei gîndi la mine. /"

(P. Ispirescu — „Aleodor Împărat")

e) „Nu-i făină / şi se cerne, /
Nu e preş, / dar se aşterne, (...) /"

***11. Analizaţi părţile de vorbire cunoscute precizînd: funcţia sintactică, felul părţii de vorbire, numărul, genul, persoana, timpul.**

a) „Se scutură din salcîmi o ploaie de miresme. /
Bunicul stă pe prispă. / Se gîndeşte. / La ce se gîndeşte? La nimic. Pletele lui albe şi creţe sînt parcă nişte ciorchini de flori albe; / sprîncenele, mustăţile şi barba, peste toate au nins ani mulţi şi grei. /"

(B. St. Delavrancea — „Bunicul")

b) „De la Cîmpulung plecăm la Rucăr pe frumoasa şosea / care s-aşterne ca o prispă netedă pe vîrful Mateiaşului, / de unde-n largi şerpuiri trăgănate se lasă-n valea Dîmboviţii, / ascultă şuietul apelor şi zgomotul morilor, / apoi o rătează-n sus peste măgurile umbrite de brazi / şi trece, prin strunga de la Pajera, dincolo, în Ţara Bîrsei. /"

(Alex. Vlahuţă — „România pitorească")

c) „Stătui mult în loc / şi căutam / să-mi dau seama de toate întorsăturile acelea puternice şi tremurate / pe care muzicanţii neamului nostru au încercat / să le puie pe alăute. /"

(M. Sadoveanu — „Ciocîrlia")

d) „Fetiţa se apropie / şi se uită. / Vatică se aplecă, / prinse un pîlc de spice sub încovoierea secerii, / îl apucă cu cealaltă mînă / şi trase; / paiele se rupseră toate deodată, ca tăiate de brici, / şi mănunchiul de spice se ridică în aer foşnind. /
— Ai văzut? / întrebă Vatică, ridicîndu-se şi lăsînd la pămînt mănunchiul. / Ei, ia apleacă-te! / Treci aici lîngă mine! /
Atunci mama copiilor îşi ridică spinarea / şi zise: /
— Vatică, vezi / să nu-şi taie vreun deşti. /"

(M. Preda — „Prima lecţie")

e) „Cînd te duci seama la culcare, /
Şi-ţi pui o mînă sub obraz /
Să te întrebi cu-ngrijorare: /
"Ce-am făcut eu oare azi"? /"

(D. Botez — „Îndemn")

f) „Vijelia se desfăşura, / vîntul rotea în văzduh frunze ude, ramuri / şi rostogolea cele mai felurite obiecte uitate de cei / ce se mutaseră în grabă. / În aceste momente grele (—...) nu vor putea stabili / care dintre ei spuse: /
— Hai / să ne adăpostim într-una din casele astea, / pînă trece furia ploii! /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

12. ***Puneţi în locul punctelor verbele potrivite:***

a) Ce... din pisică, şoareci...
Frica...bostănăria.
Cine...de dimineaţă, departe...
Unde nu...foc, nu...fum.

b) Gelu...de ziua lui o pereche de patine de toată frumuseţea. După...să se...bine pe picioare, tatăl său l-a...să... doar pe gheţuşurile din curtea casei şi pe pîrtia special amenajată de pe dealul Cetăţuia.

c) ...Vîntul...fulgii departe. Zăpada se...peste cîmpuri şi copaci. În curînd, totul va...acoperit cu haina albă a zăpezii.

*13. ***Explicaţi folosirea liniuţei de unire în textele următoare:***

a) „—Parol! / chiar eu l-am cumpărat! / zice tanti Miţa. /
Conducătorul însă nu înţelege, / pretinde bilet; / dacă nu, / (la staţia apropiată,) trebuie / să-l dea jos pe d. Goe. / Aşa scrie regulamentul: /

dacă un pasager n-are bilet / şi nu declară / că n-are bilet, / i se ia o amendă de 7 lei şi 50 de bani, / şi-l dă jos din tren la orice staţie. /
— Dar noi n-am declaratără? / strigă mamiţa. /
— Ce e vinovat băiatul, / dacă i-a zburat pălăria? / zice mama-mare. /
— De ce-a scos capul pe fereastră? / eu i-am spus / să nu scoată capul pe fereastră! (zise cu pică urîtul). / "

(I.L. Caragiale — „D-l Goe")

b) „Moşneagul zise atunci îngăimat: /
— Dar ai să-l poţi face, dragul tatii? /
— Despre asta n-ai grijă, tată, / că eşti cu mine... / Numai du-te / şi vesteşte împăratului / ce am spus eu! /
Baba, atunci, venindu-şi în fire, sărută băietul / (şi-i zise:) /
— Dragul mamei, drag! / Nu-ţi pune viaţa în primejdie! / Şi pe noi să ne laşi, tocmai acum, străini, cu inima arsă şi fără nici un sprijin! /"

(I. Creangă — „Povestea porcului")

c) „N-a terminat Iarna de vorbit / că fiul ei s-a şi repezit, huind, la locuinţa zmeului.
— Bine te-am găsit, Zmeule, / a zis Crivăţul. /
— Bine ai venit, Vîntule, / i-a răspuns Zmeul. / Ce-ai cu mine?
Cînd a auzit Zmeul / ce-i cerea Crivăţul turbat, / îndată s-a învoit, cu o condiţie: /
— Ce condiţie, Zmeule? /
— După ce o aduc pe domniţa Valentina în palatul mamei tale, Iarna, / să-mi dai o dată puterea ta, / ca să intru în Împărăţia Florilor / şi să-mi iau o mireasă şi pentru mine. /"

(A. Dumitrescu — „Împărăţia Florilor")

14. Explicaţi ortografia grupurilor verb-pronume din textele următoare:

a) „— Tată, m-am gîndit la tot / ce-mi spui, / rogu-te/ lasă-mă/ să încerc. / Dacă voi vedea / că nu sînt în stare, / singură mă voi da la o parte, rămînînd fecioară visătoare, plimbîndu-mă pe cărările îmbălsămate ale grădinii împărăteşti. /"

(A. Dumitrescu — „Împărăţia Florilor")

b) „—Harap-Alb, Harap-Alb! / De nume ţi-am auzit, / dar de văzut nu te-am văzut. / Ieşi numai oleacă, să te văd, încaltea, / vrednic eşti de comoara / ce ţi-o las, / şi apoi să mor cu plăcere, dragul meu. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

c) „—Vezi bine / că doară nu am eu atîta pricepere, / răspunse ghebosul făcîndu-se şi el înţelept. / Ieri le-am fript un juncan, / şi ei m-au bătut / pentru c-a fost prea mult; / astăzi ştiu / că nu m-or bate.../
— Iar azi te-or bate / pentru că le-ai fript prea puţin.../"

(I. Slavici — „Floriţa din codru")

d) „—De ţi-ar fi năravul / cum îţi este vorba, / de ţi-ar fi şi sufletul / cum ţi-este faţa, mîndre şi frumoase, / te-aş chema în casă, / te-aş pune la masă / şi te-aş ospăta.../"

(I. Slavici — „Ileana cea şireată")

e) „—Zici / că nu-ţi mai face trebuinţă nimic din toate aceste mîndreţuri? / întrebă zîna pe fată. /
— Nimic. / Ce mi-a fost pe plac / şi de ce am avut trebuinţă, / mi-am luat. /"

(A. Dumitrescu — „Fata de pescar şi Craiul Mărilor")

***15. Găsiţi grupuri de cuvinte care să poată înlocui verbele date mai jos. Alcătuiţi apoi propoziţii cu aceste grupuri de cuvinte.**

Exemplu: a veghea — a sta de veghe.
Mama stă de veghe lîngă copilul său.

a năvăli — ...;
a se rostogoli — ...;
a se pîrgui — ...;
a comanda — ...;
a observa — ...;
a fugi — ...

***16. Găsiţi verbele care pot înlocui următoarele grupuri de cuvinte. Alcătuiţi apoi propoziţii cu verbele găsite.**

Exemplu: a băga de seamă — a observa.
Mihai a observat nişte lumini ciudate.

a lua o hotărîre — ...;
a da chiot — ...;
a da crezare — ...;
a face rost — ...;
a lua în bătaie de joc — ...;
a-şi lua zborul — ...;

17. Alcătuiţi trei propoziţii cu verbul „a se opri", astfel încît în prima propoziţie să exprime o acţiune terminată, în a doua propoziţie — o acţiune care se petrece în momentul vorbirii, iar a treia propoziţie — o acţiune viitoare.

18. Aceeaşi cerinţă de la exerciţiul 17 pentru verbul „a trece".

19. a) Alcătuiţi două propoziţii cu verbul „a se sfii"; prima propoziţie să conţină pronumele „eu", iar a doua propoziţie să conţină pronumele „noi".

b) Alcătuiţi două propoziţii cu verbul „a pustii"; prima propoziţie să conţină pronumele „tu", iar a doua propoziţie — pronumele „voi".
c) Alcătuiţi patru propoziţii care să conţină cîte unul din pronumele: „el", „ea", „ei", „ele" — cu verbul „a îndrăzni".

*20. a) *Treceţi verbul „a-(i) prii" pe la toate persoanele, singular şi plural la timpul prezent.*
b) Treceţi acelaşi verb pe la toate persoanele, singular şi plural la timpurile trecut şi viitor.

*21. *Alcătuiţi un scurt dialog în care să folosiţi mai multe forme ale timpului trecut.*

22. *a) Alcătuiţi trei propoziţii cu cele trei forme date ale verbului „a creşte": creştea, a crescut, crescuse. Spuneţi cînd se petrece acţiunea la fiecare formă dată.*
b) Transformaţi propoziţiile alcătuite mai înainte astfel încît verbele să exprime o acţiune care se petrece în momentul vorbirii, apoi o acţiune care se va petrece.

(*)23. *Alcătuiţi două propoziţii în care verbul „a fi" să fie predicativ, apoi nepredicativ.*

24. *Alcătuiţi două propoziţii în care verbul „a învăţa" să fie o dată subiect şi o dată predicat.*

*25. a) *Alcătuiţi două propoziţii în care verbul „a fugi" să fie predicat, apoi nume predicativ.*
b) Formulaţi două propoziţii în care să folosiţi verbele: „ascultînd" şi „înflorind". Sînt ele predicate?

*26. a) *Alcătuiţi o propoziţie cu verbul „a fi" la persoana a II-a, numărul singular, timpul prezent, în care acest verb să fie predicat verbal.*
b) Alcătuiţi o propoziţie cu acelaşi verb, în aceleaşi condiţii, dar să intre în predicatul nominal.

(*)27. *Alcătuiţi o propoziţie în care să legaţi verbul „a scrie" de pronumele personal de persoana a II-a, singular. Explicaţi modul de scriere al acestei ortograme.*

28. *Alcătuiţi o compunere cu titlul „Vin păsările călătoare" în care să folosiţi şi verbele: se topeşte, străluceşte, a răzbit, se întorc, vom auzi.*

29. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Aşteptăm vacanţa" în care să folosiţi verbe ale căror acţiuni s-au petrecut, se petrec sau se vor petrece.

**30. Alcătuiţi o compunere cu titlul „La pădure" în care să folosiţi verbe cu diferite funcţii sintactice.*

**31. Formulaţi conţinutul unei scrisori către părinţii voştri în care să le povestiţi ce aţi făcut pînă în momentul compunerii scrisorii în tabăra unde sînteţi şi ce veţi face pînă la întoarcerea acasă.*

(*)32. Compuneţi o poveste cu titlul „Pădurea fermecată" în care să folosiţi verbe la toate timpurile şi cu diferite funcţii sintactice.

CAPITOLUL AL XII-lea
EXERCIŢII RECAPITULATIVE

1. ***Subliniaţi subiectele şi predicatele din textele următoare şi arătaţi cazurile de lipsă a lor:***

a) „Capul cerbului are să te strige pînă atunci mereu pe nume, / dar tu să nu cumva să te îndupleci de rugămintea lui…/ că are un ochi otrăvit. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

b) „—Vă mulţumim, domnule doctor, / a zis zidarul. /
— Să trăiţi, / vă mulţumim, domnule doctor, / l-au imitat ca un ecou alte glasuri. / "

(G. Nestor — „Castelul singuratic")

c) „Dacă nu ar fi fost un vînt puternic în acea zi de joi, / norii negri şi grei s-ar fi transformat într-o adevărată cascadă de apă, într-un potop / ce ar fi căzut pe asfaltul fierbinte şi pe creştetul trecătorilor. /"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

d) „Tu torci. / Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme în vreme,
Trei vreascuri rupte dintr-un gard, /
Iar flacăra lor geme. /"

(G. Coşbuc — „Mama")

2. ***Identificaţi subiectele şi predicatele şi spuneţi prin ce sînt exprimate:***

a) Văzînd că baba şi cu fiică-sa voiesc cu orice chip / s-o alunge / biata fată sărută mîna tată-său / şi cu lacrimi în ochi porneşte în toată lumea, depărtîndu-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere. / "

(I. Creangă — „Fata babei şi fata moşneagului")

b) „Macedonenii şi-au făcut ochii mai mari, / cînd bucătarii şi paharnicii au prins a căra mîncăruri rare şi vinuri scumpe. / Se uitau mai miraţi, / cum alături de masa lor se întindea o masă simplă de lemn, cu strachini de lemn. /"

(E. Camilar — „Povestiri eroice")

c) „Aici, în partea aceasta de jos a oraşului, se vîntură bogăţiile şi marele negoţ al portului. / Aici sînt fabricile, gările, pescăriile şi docurile, cu largul lor bazen înconjurat de magazii de grîne şi de mărfuri, la uşa / cărora trag corăbiile din Dunăre, ca o trăsură la scară. /"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

d) „Din izvoare şi din gîrle
Apa sună somnoroasă; /
Unde soarele pătrunde
Printre trestii ai ei unde, /
Ea în valuri sperioase
Se azvîrle. /"

(M. Eminescu — „Freamăt de codru")

3. *Descoperiţi substantivele, adjectivele şi numeralele din textele următoare:*

a) „Pornim. / Malurile drepte şi uscate fug îndărăt. / O pulbere măruntă de aur pluteşte sub cerul albastru în zariştea-necată de soare. / Departe, la răsărit, dealurile goale, rumene ale Măcinului par aprinse. /"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

b) „—Făt-Frumos! Făt-Frumos! Fie-ţi milă de două suflete nevinovate / care se chinuiesc de patru ani, cu osînda cea mai cumplită. / "

(I. Creangă — „Povestea porcului")

c) „Într-o zi, doi iepuraşi
Slabi la minte şi poznaşi, /
Se-apucară, / uite-aşa, /
Să joace şotron pe şosea! /"

(R. Mureşanu — „Şotronul")

d) „ După un trup de soldaţi ce deschideau coloana, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, / apoi o ceată de ofiţeri călări / în fruntea cărora erau trei; unul în floarea vîrstei, posomorît, gînditor, necăjit, şi doi mai bătrîni. / Tustrei în haine poloneze. /"

(după C. Negruzzi — „Sobieski şi românii")

4. *Identificaţi verbele şi pronumele din textele următoare:*

a) „Şi nu că mă laud, / că lauda-i faţă; / prin somn, nu ceream de mîncare; / dacă mă sculam, / nu mai aşteptam / să-mi deie alţii; / şi o cam răream de pe acasă / cînd era de făcut ceva treabă. /"

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

b) „ Îi sărutam mîna. /
Ea îmi da părul în sus / şi mă săruta pe frunte. Ne duceam la umbra dudului din fundul grădinii. /
Ea îşi înfigea furca cu caierul de in în brîu / şi începea să tragă / şi să

răsucească un fir lung şi subţire. / Eu mă culcam pe spate / şi lăsam alene capul în poala ei. /".

(B.St. Delavrancea — „Bunica")

c) „— Bine, / a spus Doamna. / Vedem noi îndată. / Eu, băieţi, am să încep o poveste / pe care mulţi dintre voi o ştiţi de-acasă. /"

(I. Teodoreanu — „Prăvale-Baba")

d) „Atunci ea le povesti / cum mama ei vitregă poruncise unui vînător / s-o ucidă, / dar el îi dăruise viaţa / şi cum ea fugise toată ziulica prin pădure, / pînă ce dăduse peste căsuţa lor. / ".

(Fraţii Grimm — „Albă-ca-Zăpada")

5. Subliniaţi cu o linie punctată atributele şi cu două linii punctate complementele din textele următoare:

a) „El rîse batjocoritor: /
— Undiţile mele îs ascunse în stuf, măi băiete, într-un loc / unde nu le poate găsi nici paserea măiastră. /
(...)
— Nada Florilor!
— Aşa-i zice / încuviinţă din spatele meu flăcăoaşul,.../
Mi-am întors iar spre el privirile, fără supărare. /"

(M. Sadoveanu — „Oameni şi locuri")

b) „Un freamăt puternic se făcu atunci în toată pădurea, ca de o furtună / ce vine întărîtată asupra copacilor; / şi totuşi nici o frunză nu se mişcă din loc, / nici măcar nu se clătină ca de o adiere de vînt. /"

(P. Ispirescu — „Cele douăsprezece fete de împărat şi palatul cel fermecat")

c) „Pe uliţă era linişte. / Ploile reci de toamnă îi ţineau pe copii în casă. / Dar într-o dimineaţă, zăpada argintie aşternută peste noapte îi chemă la joc. /"

(C. Stoica — „Unde-i omul de zăpadă?")

d) „Şi cum iese sfînta Duminică afară, / odată şi porneşte desculţă prin rouă, / culege o poală de somnoroasă, / pe care o fierbe la un loc cu o vadră de lapte dulce şi una de miere, / şi apoi ia mursa aceea / şi iute se duce / şi o toarnă în fîntîna din Grădina Ursului / ce era plină cu apă pînă la gură. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

6. Identificaţi subiectele, predicatele, atributele, complementele, precizaţi felul lor şi arătaţi prin ce sînt exprimate:

a) „Ajunseră în locurile unde era moşia Scorpiei; / acolo găsiră oraşe; / pădurile se schimbaseră în cîmpii; / întrebă pe unii şi pe alţii despre Scor-

pie şi locuinţa ei; / dar ei răspunseră / că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri. /"

(P. Ispirescu — „Tinereţe fără bătrîneţe...")

b) „Peste şase minute pleacă trenul. / Peste un minut se-nchide casa. / Repede-mi iau biletul, / ies pe peron, / alerg la tren, / sînt în vagon ... / Treci de colo pînă colo prin coridor, / să văz / în care compartiment aş găsi un loc mai comod... / "

(I. L. Caragiale — „Bubico")

c) „Dar deodată-ntr-o poiană... se opriră amîndoi: /
— Măi, Păcală, ia ascultă, / lumea-i strîmtă pentru noi: /
Prea e strîmtă / ca să batem împreună-aceeaşi cale: /
Ia-o tu la deal încolo, / iară eu p-aici, la vale. /"

(P. Dulfu — „Păcală şi Tîndală")

d) „Neghiniţă opri caii / şi sări în palma unchiaşului. /
Cum îl văzu negustorul / se gîndi / să ducă împăratului aşa minune. /
— Moşule, îţi dau o pungă de bani pe el, / zise negustorul. / "

(B. St. Delavrancea — „Neghiniţă")

7. ***Analizaţi părţile principale de propoziţie din textele următoare:***

a) „Şi cu toată stăruinţa lui Moş Fotea şi a lui bădiţa Vasile, Smărăndiţa a mîncat papara.../"

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

b) „De la Cozia în sus, şoseaua urcă, şerpuind prin spintecătura strîmtă şi prăpăstioasă a munţilor.../"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

c) Pe perdeaua albastră a cerului se vedeau strălucind mărgăritarele galbene ale stelelor. /

d) „ Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vînt,
Cu crengile la pămînt?.../"

(M. Eminescu — „Ce te legeni...")

e) „Vîrful ei înnegrit de vreme ieşea din groapa săpată de muncitori."

(N. Osipov — „Papucii de stejar")

8. ***Analizaţi părţile de vorbire învăţate din textele următoare:***

a) „De aici valea începe / să se mai strîmteze, / codrii se lasă din înălţimi pînă-n matca Oltului, / şoseaua pe unele locuri e scobită-n stînci. /"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

b) „... pe mine mă pişcau de spate şi de ceafă, o întreagă republică de furnici / peste a căror ţară se abătuse o margine din poalele lungi ale mantalei melei.../"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

c) „ Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună
Se ascund în rămurele.../"

(M. Eminescu — „Somnoroase păsărele...")

d) „Atunci iepurele sare, / şi dracul după el. / Fug ei / cît fug, / şi de la o vreme dracul pierde urma iepurelui. /"

(I. Creangă — „Dănilă Prepeleac")

e) „La marginea şanţului, chiar la picioarele zidurilor bătrîne, crescuseră tufe de brusturi atît de înalte, / încît un copil s-ar fi putut ascunde acolo cu uşurinţă. /"

(H. Ch. Andersen — „Răţuşca cea urîtă")

9. ***Studiaţi textele următoare şi completaţi cîte un tabel asemănător pentru fiecare dintre ele:***

Cuvîntul	Parte de propoziţie	Parte de vorbire	Analiza părţii de vorbire
Dorothea	principală	substantiv	propriu, feminin, singular
dimineaţa	secundară	substantiv	comun, feminin, singular
...	...	...	...

a) „În **dimineaţa** următoare, **Dorothea**, o sărută pe fata verde şi frumoasă, / apoi dădu mîna cu ostaşul cu favoriţi verzi, care îi întovărăşi pînă la poarta oraşului. /"

(L. Frank Baum — „Vrăjitorul din Oz")

b) „ O muzică venită din văzduh răsună dulce în cămările conacului. / Zîna şi Măriuca, cu paşi lini şi neauziţi, începură dansul, plutind parcă pe aripile zefirului. / ")

(A. Dumitrescu — „Fata de pescar şi Craiul Mărilor")

c) „ Aşa că munci biata noră pînă după miezul nopţii; / dar, despre ziuă, somnul o doborî, / şi adormi şi ea între perne, caiere, fuse cu tort şi bucul de mălai. / "

(I. Creangă — „Soacra cu trei nurori")

d) „Luminile întîrziate ale satelor clipesc, ca nişte licurici printre crengile copacilor. / Trecem pe lîngă Ostrovul Mare. / În bătaia lunii, turla bisericii, satul, viile, pădurea, toate au înfăţişarea fantastică a lucrurilor văzute-n vis. / "

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

e) „Încet-încet, plaiurile libere au fost călcate de laba neîndurătoare; / încît, mîndrul om liber pe ogorul său, mîndrul om liber, săvîrşitor de fapte de arme cu vitejia paraleului, plătea pînă şi zeciuială din găini! /"
(E. Camilar — „Povestiri eroice")

10. *Realizaţi analiza textelor următoare:*

a) „Veneam din regiunile fericite ale frumoaselor noastre văi, / unde, la fiece pas, şoapta pădurilor şi susurul apelor îmi mîngîiase auzul;…/"
(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

b) „ Pe lanuri zoresc muncitorii desculţi, cu frunze de brusturi pe cap, cu mînecile cămăşii de pînză aspră sumese pînă-n subţiori. /"
(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

c) „Şi cum mergea el pe-un drum, / găseşte o punguţă cu doi bani. / Şi cum o găseşte / o şi ia în clonţ / şi se întoarnă cu dînsa înapoi spre casa moşneagului. /".
(I. Creangă — „Punguţa cu doi bani")

d) „—Ascultă, Monica, / am să-ţi spun un secret. /
— Spune. /
— Ei, nu aşa! / dădu din cap Olguţa, aşezîndu-se pe patul Monicăi. / Mai întîi să te juri / că nu spui. /"
(I. Teodoreanu — „La Medeleni")

e) „Luna plină se ridicase în cumpăna cerului / şi plutea prin văzduhul albăstrui-gălbui ca o corabie rotundă de aur. / O altă lună strîmbă căzuse în mijlocul apei, întinzînd pînă în stufurile malului o punte de argint vechi. /"
(Z. Stancu — „Dunăre! Dunăre!")

11. *Analizaţi părţile de propoziţie secundare din textele următoare:

a) „Tigrul lasă pleoapele pe ochii sticloşi, cu lumina îngustă şi oblică, aşa / cum sînt pisicile la amiază. /"
(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

b) „Într-o bună zi de primăvară, Bogdan stătuse neclintit la masa lui de şcolar; / îşi scrisese toate temele la matematică…/ după care, sculîndu-se brusc de pe scaun, (…) privi lung pe fereastră. /"
(C. Caranfil — „Dor de copilărie")

c) „Într-o clipă, alarmate,
Ies din şanţuri vrăbiile. /
Papura pe lac se zbate
Legănîndu-şi săbiile. /"
(G. Topîrceanu— „Rapsodii de toamnă")

d) „Lipoveanul aduce un cuib ca o cupă rotundă: / era ţesut din rădăcioare foarte fine de arbori; / şi în el şapte ouşoare verzi…/"
(M.Sadoveanu — „Pe Dunărea veche")

***12. Analizaţi părţile de propoziţie principale şi secundare din textele următoare:**

a) „Olguţa se ridică de pe pat. / Începu să se plimbe prin odaie, sculînd-o pe Monica… / Într-un tîrziu, se aşeză pe marginea patului. /
— Te-ai supărat, Monica? / o dezmierdă Olguţa. /"
(I. Teodoreanu — „La Medeleni")

b) „Trenul se porneşte în sfîrşit / şi ajunge în Bucureşti cu o întîrziere de cîteva minute. / Toată lumea coboară. /"
(I. L. Caragiale — „D-l Goe")

c) „Răsare soarele-n cîmpia românească
De mii de ani prin faldurii de rouă. /
Capul lui Decebal nu conteneşte / să vorbească
Dunării, Carpaţilor şi nouă. /"
(A. Păunescu — „Cîmpie românească")

d) „El ar fi vrut / să-l mai aştepte pe tata, / care trecuse în casa de alături, la bunici, / să tragă vin în damigeni, / dar somnul îl toropea, / se strecură sub plapumă / şi adormi cu gîndul la colacul ca un porumbel / pe care mama îl făcuse pentru el. /"
(F. Neagu — „În ajun de Anul Nou")

e) „De pe crestele Ceahlăului, o lună rotundă şi galbenă se înalţă deasupra oceanului de brazi. / (…) Albe şi reci ca bruma, razele cereştei năluci ard piscurile de calcar, pădurile de brad…/ "
(G. Bogza — „Cartea Oltului")

***13. Analizaţi părţile de vorbire învăţate din textele următoare:**

a) „—Poate / mai întîlnesc un prieten, / îşi zise iepuraşul. / Şi gîndul îi răspunse: /
— Poate / mai întîlneşti un prieten. /
(Em. Gîrleanu — „Fricosul")

b) „Nu visa. / În faţa lui se afla un urs adevărat. / Un urs în carne şi oase, ba încă şi-n blană. / Se afla un urs care-l dezmierda. / "
(Cezar Petrescu — „Fram ursul polar")

c) „—Voinicilor, sînteţi slobozi; / mergeţi în pace / şi spuneţi copiilor şi fraţilor voştri / că aţi avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui Poloniei. / ")
(C. Negruzzi — „Sobieski şi românii")

d) „Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi, se întinde o ţară mîndră şi binecuvîntată între toate ţările semănate de Domnul pe pămînt. / "
(N. Bălcescu — „Ardealul")

e) „Limba este tezaurul cel mai preţios / pe care îl moştenesc copiii de la părinţi, / este depozitul cel mai sacru lăsat de generaţiile trecute / şi care merită / să fie păstrat cu sfinţenie de generaţiile / care-l primesc. /"

(Vasile Alecsandri)

***14. Analizaţi textele următoare:**

a) „Strîngeţi piatra lucitoare, /
Ce din soare se aprinde, /
Şi-ţi avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte. /"

(A. Mateevici — „Limba noastră")

b) „Doamna s-a aşezat pe catedră, / a deschis catalogul / şi le-a spus: /
— Bună dimineaţa, copii. /
A strălucit soarele mai vesel, / dar numai un glas i-a răspuns: /
— Bună dimineaţa, Doamnă. /

(I. Teodoreanu — „Prăvale-Baba")

c) „—Ce vrei / să faci aici, măi omule? /
— Dar nu vezi? /
— Stai, mă! / nu te apuca de năzbîtii. / Iazul, lacul şi pădurea de pe-aici sînt ale noastre. /"

(I. Creangă — „Dănilă Prepeleac")

d) „Se trase încet pe iarba malului, / îşi trase şi ochii în umbră. / Lumina căzu numai asupra apei. / Se lăsă pe covorul moale .../"

(M. Sadoveanu — „În pădurea Petrişorului")

e) „Un dulce miros de fîneaţă pluteşte în aerul răcoros. / În liniştea sfîntă a codrului, în măreţia şi sălbăticia acestor locuri, şopotul somnoros al apei, uşoara clătinare a frunzelor, stropii de lumină, toate te farmecă; / inima-ţi bate de-un fior neînţeles, / ca şi cum ai fi intrat într-o lume de închipuire, de basme. /"

(Al. Vlahuţă — „România pitorească")

***15. Analizaţi textele următoare:**

a) „O cascadă de aer subţire şi rece se revărsa de pe cele din urmă înălţimi apusene ale Hălăucei (munte în Moldova n.n.) / şi se arunca în adîncurile depărtate ale văilor din răsărit. /"

(C. Hogaş — „Pe drumuri de munte")

b) „— Ştefan-Vodă, de ce eşti trist, / de ce geme inima ta? /
— Sînt părăsit şi singur, mamă Vrîncioaie! / Ţara mi-i arsă şi pustiită / Oştile mi-au pierit / şi mi s-au risipit, / încît nu mai am putere / să alung vrăjmaşul..."

(E. Camilar — „Povestiri eroice")

c) „—Fiindcă eşti aşa de bun, / de ţi-a fost milă de viaţa noastră, / cînd treceam pe pod, / şi nu ne-ai stricat veselia, / vreau / să-ţi fac şi eu un

bine: / na-ţi aripa asta, / şi să-i dai foc / cînd vei avea vreodată nevoie de mine, / şi atunci eu împreună cu tot neamul meu avem să-ţi venim în ajutor. /"

(I. Creangă — „Povestea lui Harap-Alb")

d) „—Cîte mîini aveţi voi? /
— Zece / a răspuns repede unul clipicios. /
Ceilalţi au rîs. /
— Aveţi două mîini, / că n-aţi mai fi oameni / dacă aţi avea zece mîini. /
— Da, / două avem. /

(după I. Teodoreanu — „Prăvale-Baba")

e) „—Ce să fac cu voi? / întrebă pescarul. /
— Pune-te / şi adună rouă de pe frunze, / lasă-ne / să înotăm în rouă, / pune-ne la soare / şi apoi nu veni / pînă ce razele soarelui nu vor fi vorbit roua de pe noi, / grăi al doilea peştişor. /"

(I. Slavici — „Doi feţi cu stea în frunte")

16. *Explicaţi ortografia textelor următoare.*

a) „—Bagă de seamă, Fănuţă, acuma intri în rîndul oamenilor. S-a trecut cu joaca, a spus mama, uitîndu-se la el cu inima cam strînsă."

(I. Teodoreanu — „Prăvale-Baba")

b) S-au deschis porţile luminii. Din palatul de aur al Soarelui, razele sale au invadat lumea muritorilor. Orice om sau animal sau plantă îi datorează viaţa lui.

c) Uşa s-a deschis şi în prag a apărut Mihai cu mingea sa în mînă:
— Hei, Andrei, vii să jucăm fotbal sau mai ai de învăţat?
— Nu, nu mai am de învăţat, dar s-au răsturnat nişte cărţi şi trebuie să le aşez la locul lor. Vin imediat.

d) — Ţi-ai scris tema?
— Mi-am scris-o. De ce?
— Vrei să-mi arăţi cum ţi-ai rezolvat ex. 4?
— Da, cu plăcere. Vino!

17. *Explicaţi ortografia şi punctuaţia textelor următoare:

a) „—Cine-i acolo?
— Eu.
— Cine, eu?
— Eu, fratele tău.
— Nu cred.
— Dacă-ţi spun! /"

(I. Teodoreanu — „La Medeleni")

b) „Primul care reuşi să lege cîteva cuvinte fu Sin:
— Tu... cîţi ani ai?

— Doisprezece. (...)
— Tu ai mai văzut copii?
— Da. Pe „Steaua Speranţei" sînt două fetiţe. Dar sînt mici. Băieţi n-am văzut."

(*M. Moisescu — „Întîlnirea"*)

c) „Mă pregăteam chiar să-ţi spun, dar el îmi taie vorba:
— Îţi închipui că nu ştiu ce fac? M-ai auzit tu vorbind vreodată aiurea?
— Nu.
— N-am spus c-am să te-ajut să-l răpeşti pe negru?
— Ba da.
— Şi-atunci?"

(*Mark Twain — „Aventurile lui Huckleberry Finn"*)

18. ***Explicaţi ortografia textelor următoare:***

a) „—Dar ce te frămînţi aşa, om bun?
— Ia, vreau să zvîrl nişte nuci în pod şi ţăpoiul ista, bată-l scîrba să-l bată, nu-i de nici o treabă...
— Că degeaba te trudeşti, nene! Poţi să-l blăstemi cît le-i blăstăma, habar n-are ţăpoiul de scîrbă. Ai un oboroc?
— Da cum să n-am?!
— Pune nucile într-însul, ie-l pe umăr şi suie-le frumuşel în pod; ţăpoiul e pentru paie şi fîn, iar nu pentru nuci."

(*I. Creangă — „Poveste"*)

b) „Abia pe-nserate, cînd se-ntorcea acasă, a zărit la mare înălţime un vultur şi a dat drumul celor doi şoimi pe care-i avea. Aceştia s-au înălţat, l-au luat pe vultur la goană şi-n cele din urmă l-au doborît, încît vînătorul l-a putut prinde."

(*I. Slavici — „Doi fraţi buni"*)

c) „—Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoţi ochiul... Ţi-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă şi să te iert!
... ...
— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ţi-am spus să te-astîmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... altădată, n-o să-ţi mai aducă nici o jucărie!"

(*I. L. Caragiale — „Vizită"*)

*19. ***Explicaţi ortografia textelor următoare:***

a) „—Uite-l! sări vesel fetiţa.
— Du-te la el, zise grăbit Dan, plec şi eu şi trec peste cîteva zile să te iau. Să n-ai grijă de pisică! La revedere!
— La revedere! îi strigă fetiţa îndepărtîndu-se de el zglobie ca o vrăbiuţă şi sări în braţele deschise ale unchiului Miticuţă."

(*R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat"*)

b) „—Bună masa, cumătră! Ti!!! Da'ce mai de pește ai! Dă-mi și mie că tare mi-i poftă!
— Ia mai pune-ți pofta-n cui, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu. Dacă ți-i așa de poftă, du-te și-ți moaie coada-n baltă ca mine, și-i avea pește să mănînci."

(I. Creangă — „Ursul păcălit de vulpe")

c) „De bucurie, fata găinăresei l-a îmbrățișat și l-a sărutat ca pe un frate adevărat. Și pe loc zarzărul a slobozit flori și s-a înveșmîntat de sărbătoare.
— Pînă acum n-ai înflorit niciodată, s-a mirat fata.
— N-aveam pentru cine înflori, a foșnit zarzărul."

(A. Dumitrescu — „Sora Zarzărului")

d) „—Așa-i! Ne-a așteptat pe noi stînd de vorbă cu Ion, noi eram plecați într-o vizită la o fină, zise cu o voce timidă femeia. Îți amintești, Vasile?
— Da, da, da. Seara, cînd ne-am întors i-am spus că avem odaia angajată, că nu putem să-l primim... Nu prea am discutat mult, căci l-am găsit pe Adișor cam bolnav!"

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

20. a) *Găsiți cuvintele cu sens opus cuvintelor următoare:*

băiat — fată
umezeală —
veselie —
căldură —
oprire —
hărnicie —
bunătate —
coborîre —
viață —
întuneric —

b) *Găsiți și alte înțelesuri ale cuvintelor de mai jos:*

nea — formulă de adresare: Nea Marin;
— zăpadă;
mare — adjectiv; casă mare;
— ...
gol — adjectiv: teren gol;
— ...
car — verb: Car rucsacul în spate.;
— ...

c) *Formați cuvinte noi de la cuvintele date:*

Exemplu: carte — cărticică;
— cărțulie;
— cărturar;
— cărturăresc, etc.

băiat;
poveste;
floare;
soare;
grădină;
muncă.

21. ***Completaţi următoarele proverbe, apoi alcătuiţi propoziţii cu cuvintele care lipsesc:***

a) Am eu ac de…tău.
b) Se despică firul în ….
c) Te-…cu mîţa-n sac.
d).Cine sapă groapa altuia cade… într-însa.
e) Fie pîinea …, tot mai …-n ţara ….

22. ***a) Alcătuiţi trei propoziţii în care substantivul „bunicul" să fie subiect.***
****b) Alcătuiţi două propoziţii simple în care acelaşi substantiv să fie nume predicativ.***
****c) Alcătuiţi patru propoziţii dezvoltate în care acelaşi substantiv să fie de două ori atribut şi de două ori complement.***

23.** ***a) Alcătuiţi două propoziţii în care verbul „a cerceta" să fie subiect.
b) Alcătuiţi două propoziţii în care acelaşi verb să fie nume predicativ.
c) Alcătuiţi două propoziţii în care acelaşi verb să fie predicat.

24. ***Alcătuiţi propoziţii cu grupurile de cuvinte:***

mai — m-ai;
nea — ne-a;
sa — s-a;
la — l-a;
ia — i-a;
sau — s-au;
neam — ne-am.

Exemplu: În mai, m-ai întîlnit.

25.** ***Alcătuiţi propoziţii sau fraze cu următoarele grupuri de cuvinte:

sar — s-ar;
cei — ce-i;
var — v-ar;
miau — mi-au;
mie — mi-e.

Exemplu: S-ar putea să sar coarda mîine.

26. ***a) Daţi exemplu de un numeral (cardinal) ce exprimă numărul obiectelor şi alcătuiţi două propoziţii cu el.***
****b) Numeralul de mai sus folosiţi-l în alte două propoziţii ca subiect, apoi ca atribut.***
****c) Acelaşi numeral folosiţi-l într-o propoziţie cu rol de complement.***

27. ***a) Daţi exemplu de numeral (ordinal) ce exprimă ordinea obiectelor şi alcătuiţi două propoziţii cu el.***

*b) ***Folosiţi numeralul de mai sus ca atribut apoi cu rol de complement.***
*c) ***Acelaşi numeral folosiţi-l în alte două propoziţii cu rol de subiect, apoi de nume predicativ.***

28. ***Din lectura „Căprioara" de Em. Gîrleanu extrageţi 4 substantive comune şi 4 adjective şi alcătuiţi opt propoziţii combinînd între ele substantivele şi adjectivele.***

29.** ***Extrageţi din lectura „Ciocîrlia" de M. Sadoveanu 2 adjective cu o terminaţie şi 2 adjective cu două terminaţii şi alcătuiţi propoziţii cu ele.

30. ***a) Explicaţi din care substantive s-au format verbele:***

a se lumina — lumină ;
a se împrieteni — ;
a înflori — ;
a sîngera — ;
a rodi — ;
a înnopta — ;
a înfrunzi — ;

b) Formulaţi propoziţii cu ultimele trei verbe.

31. ***a) Formaţi verbe din substantivele următoare:***

şcoală — a şcolariza ;
pădure — ;
pînză — ;
iarnă — ;
rînd — ;
piatră — ;

b) Alcătuiţi propoziţii cu primele trei substantive.

32. ***Treceţi la numărul plural substantivele următoare, apoi alcătuiţi propoziţii cu ele.***

fiu — fii — fiii ;
scatiu — — ;
codru — — ;
tigru — — ;
uliu — — ;
surugiu — — .

33. ***Treceţi următoarele adjective la numărul plural, apoi alcătuiţi propoziţii cu ele:***

auriu — aurii; liliachiu — ;
brumărie — ; siniliu — ;

roşie — ;
vişiniu — ;
portocalie — ;
luciu — ;

fumurie — ;
tuciuriu — ;
durdulie — ;
timpurie — .

34. Alcătuiţi propoziţii în care să existe:

a) pronumele „noi";
   adjectivul „noi";
b) substantivul „vie";
   adjectivul „vie";
   verbul „vie".

35. Alcătuiţi cîte două propoziţii cu cuvintele date, astfel încît să fie părţi de vorbire diferite:

care, minte, coc, mare, vin, mei, ceară, car.

Exemplu: Coretti trebuie să *care* lemnele.
Să vină aici cei *care* au văzut-o.

36. Găsiţi verbe cu înţeles opus celor date:

vorbeşte — tace;
merge — ;
lipeşte — ;
învaţă — ;
munceşte — ;

se măreşte — ;
se răreşte — ;
se curăţă — ;
se adună — ;
se linişteşte — .

37. Alcătuiţi schema următoarelor propoziţii:

a) Inima micuţei Alina bătea mai tare.
b) Din pădurea de brazi ieşiră şapte pitici.
c) Puternicul uriaş sfărîmă repede copacul.
d) Cine vine?
e) Vino şi tu la serbarea noastră.

38. Alcătuiţi schema propoziţiilor următoare:

a) Era îmbrăcată într-o haină lungă de culoarea pietrei de rubin.
b) Domniţa era mititică şi bălaie.
c) Frunza s-a desfăcut din mugur, într-o dimineaţă caldă a începutului de primăvară.
d) Un ciripit străin o miră mult.
e) Din cerdacul casei coborî senin bătrînul dascăl.

39. Treceţi următoarele verbe pe la toate persoanele şi timpurile, alcătuind propoziţii cu ele: a coase, a ţese, a găti, a toarce, a tricota, a spăla.

40. Alcătuiţi propoziţii după schemele următoare:

a)

S	P	Ap	Ap
substantiv	verb	substantiv	adjectiv

b)

Ap	S	P	Ap
adjectiv	substantiv	verb	altă parte de vorbire

****41. Alcătuiţi propoziţii după schemele următoare:***

a)

S	A	A	Pv	C
substantiv	adjectiv	substantiv	verb	altă parte de vorbire

Pn	S	A
verb+adjectiv	substantiv	altă parte de vorbire

42. Alcătuiţi un scurt dialog imaginar cu un coleg în care să utilizaţi părţile de vorbire învăţate.

43. Alcătuiţi un dialog imaginar cu învăţătorul vostru în care să utilizaţi părţile de vorbire învăţate.

****44. Alcătuiţi un dialog imaginar cu directorul şcolii (despre clasa voastră) în care să utilizaţi părţile de vorbire învăţate cu diferite funcţii sintactice.***

****45. Formulaţi un dialog imaginar la o bibliotecă în care părţile de vorbire învăţate să aibă diverse funcţii sintactice.***

46. Alcătuiţi o compunere cu titlul „La mare" în care să utilizaţi atît propoziţii simple, cît şi propoziţii dezvoltate.

47. Alcătuiţi o compunere cu titlul „La pădure" în care să folosiţi şi cuvintele: dimineaţa, cerului, s-a iscat, albastru, pufos. Subliniaţi la sfîrşit cu o linie părţile principale de propoziţie şi cu două linii părţile secundare de propoziţie.

(+)48. Alcătuiţi o compunere cu titlul „O călătorie în lumea poveştilor" în care să vă folosiţi de toate cunoştinţele însuşite anul acesta.

****49. Alcătuiţi o compunere cu titlul „O zi la iarbă verde" în care să utilizaţi atribute şi complemente care să „coloreze" textul.***

****50. Alcătuiţi o compunere cu titlul „La munte" în care să utilizaţi toate părţile de vorbire studiate.***

****51. Alcătuiţi o compunere cu titlul „În vizită la muzeu" în care să folosiţi propoziţii simple şi dezvoltate.***

(*)52. Alcătuiţi o compunere cu titlul „Floare de cireş" în care să vă folosiţi de toate cunoştinţele însuşite anul acesta.

TESTE DE VERIFICARE A CUNOŞTINŢELOR*

Testul nr. 1

Subiectul I: Dictare

Zilele trecute am vizitat grădina de legume. Am găsit pe membrii brigăzii legumicole în toiul recoltatului. Ne-am îndreptat spre lăzile cu gogoşari, roşii, ardei, vinete, morcovi. În faţă se vedea terenul de pe care se recoltase mazărea, fasolea urcătoare şi roşiile de vară.

— Copii, mai sînt de strîns ardeii graşi, a zis domnul învăţător. Ce-ar fi să-i strîngem noi, să dăm o mînă de ajutor?

— Da, da! am răspuns noi voioşi.

Subiectul II: Ce schimbări au loc în natură la începutul toamnei?

Subiectul III: Alcătuiţi cîte o propoziţie cu cuvintele: siloz, stufoasă.

Subiectul IV: Despărţiţi în silabe cuvintele: noastră, cauciuc, casierie, explicaţie.

Testul nr. 2

Subiectul I: Dictare

Cînd fetiţa se trezi şi se dădu jos din pat, veni la mama sa şi aceasta o lăudă:

— Tare frumos ai aşezat masa! Poftim cotorul acesta de varză.

Bunica-i dărui un măr:

— Ia-l! Eşti o fetiţă săritoare.

Colega nu se lăsă mai prejos:

— Am două nuci. Una ţie şi una mie!

Subiectul II: Alcătuiţi propoziţii dezvoltate cu cuvintele: purpurie şi inovaţie.

Subiectul III: Subliniaţi subiectele şi predicatele din textul:

„ În pădure, Andrei a văzut un stol de păsări gălăgioase. / Ele **ciugulesc mugurii cruzi.** / Sub scoarţa copacilor bătrîni stăteau ascunşi gîndăceii. / O ciocănitoare lovea cu ciocul vîrful unei crengi de stejar. ”

Subiectul IV: Alcătuiţi schema propoziţiei subliniate în textul de mai sus.

Testul nr. 3

Subiectul I: Dictare

* Testele pot fi rezolvate sau date spre rezolvare pe măsura parcurgerii programei şcolare.

„Un om mergea odată la treaba lui, prin nişte munţi. La marginea drumului aude un glas rugîndu-se şi grăind:
— Fă-ţi milă omule, şi mă scapă de la pieire!
— Cine eşti şi unde te afli?
— Ia, aici în văgăuna asta. Fă bine şi dă la o parte piatra de deasupra!
(...)
— Găteşte-te acum, omule, ca să te mănînc. Nu mai pot, sînt lihnit de foame!
— D-apoi eu ţi-am făcut bine! Asta să-mi fie, oare răsplata? zise omul înfricoşat."

Subiectul II: Explicaţi cuvîntul „doină" şi alcătuiţi cu el două propoziţii dezvoltate.

Subiectul III: Subliniaţi cu o linie subiectele şi cu două linii predicatele din textul următor:

„Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios
Ca înaltele coloane ale unui templu maiestos, /
Şi pe ele se aşează bolta cerului senină, /
Unde luna îşi aprinde farul tainic de lumină. / "

(V. Alecsandri)

Subiectul IV: Realizaţi schema propoziţiei subliniate din textul de mai sus.

Testul nr. 4

Subiectul I: Dictare

„—Moşnege, de cînd sîntem noi, încă nu ne-a zis nimeni: tată şi mamă!
— Apoi, dă, măi babă, ce putem face noi?
— Ştii ce-am gîndit eu astă-noapte?
— Ştiu, măi babă, dacă mi-i spune.
— Ia, mîine dimineaţă, cum s-a miji de ziuă, să te scoli să apuci încotro-i vedea cu ochii; şi cei ţi-o ieşi înainte întîi şi-ntîi, pune-o în traistă şi-o adă acasă. Vom creşte-o şi noi cum vom putea, şi acela să fie copilul nostru."

(Ion Creangă)

Subiectul II: Analizaţi substantivele şi adjectivele din textul următor:

„Caisul nostru s-a gătit la poartă
Cu panglici albe, ca-n tablouri vechi .../"

(G. Topârceanu)

Subiectul III: Alcătuiţi cîte două propoziţii cu fiecare din cuvintele: „mare" şi „înţelept", pe care să le folosiţi într-o propoziţie ca substantive, iar în cealaltă ca adjective.

Testul nr. 5

Subiectul I: Dictare

„— Dragă floare, spune-mi o poveste. Mi-e atît de urît!

— Uite-te bine la florile mele, la frunzele mele şi ai să vezi o poveste. Povestea vieţii. E atît de frumoasă!

— Nu văd nici o poveste...

— Dacă ai desena florile mele, dacă le-ai potrivit bine culorile, urîtul ar fugi pe fereastră...

— Nu-mi place să desenez! Şi Marina mută ghiveciul pe birou şi deschise fereastra...

— Ploaie, dragă ploaie, strigă fetiţa, spune-mi o poveste...

— Numai una? Ştiu sute de poveşti. Ascultă-le bine... Ascultă-le!... /"

(C. Gruia)

Subiectul II: Analizaţi textul următor:

Lîngă el erau trei pisoi albi. Tustrei aveau ochişorii deschişi. El îi privea zîmbind.

Subiectul III: Alcătuiţi o compunere scurtă în care să folosiţi cel puţin: 2 substantive proprii, 2 substantive comune, 3 adjective, 5 verbe, 2 numerale, 3 pronume şi 3 propoziţii simple. Titlul compunerii să fie: „În excursie".

**Testul nr. 6*

Subiectul I: Dictare

„Căţelul intră şi el în scorbură pe fereastră şi se ghemui lîngă copilă. Lizuca începu iar a vorbi încet:

— Patrocle, eu cred că nu trebuie să ne temem de mama pădurii. Ştii de ce mă tem eu?

— De ce te temi?

— De bursuc. Am auzit că bursucu-i foarte rău.

— N-are decît să vie, mormăi cu dispreţ Patrocle; am eu ac de cojocul lui!"

(M. Sadoveanu)

Subiectul II: Analizaţi subiectele şi predicatele din textul următor:

Lizuca a ţipat. Într-o dîră de raze a răsărit o umbră. A apărut bursucul. Patrocle se repezi la el. Imediat se auzi glasul căţelului.

Subiectul III: Subliniaţi predicatele din propoziţiile următoare:

Pădurea era pustie.
Elevul citeşte o revistă.
Mărul este roşu şi parfumat.
Copiii sînt în parc.

Subiectul IV: Explicaţi adjectivul „captivant" şi alcătuiţi o propoziţie cu el.

**Testul nr. 7*

Subiectul I: Dictare

„Deodată, a ajuns faţă-n faţă cu han-tătarul! Cu o lovitură de buzdugan i-a repezit paloşul din mînă! Îl putea ucide din a doua lovitură, dar l-a luat în pieptul calului şi l-a cîrduit departe. În vremea asta oştile cotropitoare fugeau mîncînd pămîntul.

Apoi, pe la asfinţitul soarelui, moldovenii s-au aşternut la hodină, pe coasta dealului.

— Acum să-l judecăm pe han-tătar!... a strigat Ştefan cel Mare, în faţa cortului aşezat sub stejar. Ce moarte să-i dăm, răzeşi?"

(E. Camilar)

Subiectul II: Subliniaţi cu o linie punctată atributele din textul de mai jos şi precizaţi felul lor.

Trunchiurile mestecenilor şi frunzele lor adormite erau poleite cu argint. Şi totul împrejur, pînă spre zarea liniştită şi senină era învăluit în lumina albăstruie a amurgului de vară.

Subiectul III: Analizaţi subiectele, predicatele şi atributele din textul:

Maia privi fericită către cerul albastru al serii de primăvară.

**Testul nr. 8*

Subiectul I: Dictare

„Intrai: era o odaie mare, plină cu lemne şi mănunchiuri de surcele; un cîntar era aşezat deoparte.

— Crede-mă că am muncit zdravăn azi, adăugă Coretti. Sînt silit să învăţ pe apucate... Nici nu-mi mai simt picioarele, şi vezi ce umflate-mi sînt mîinile?

Vorbind astfel, mătura frunzele uscate şi aşchiile care stăteau risipite pe podea.

— Ia spune-mi, Coretti, unde îţi înveţi tu lecţiile? îl întrebai.

— Vino de vezi."

(E. de Amicis)

Subiectul II: Subliniaţi complementele din textul următor:

Se bucura şi ea de frumuseţea florilor şi de dulceaţa şi curăţenia aerului din acel colţ de natură.

Subiectul III: Analizaţi propoziţia:

Cocoşul de ciocolată se afla pe masă.

Subiectul IV: Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele : „mesager" şi „legendă" să fie complemente.

*Testul nr. 9

Subiectul I: Dictare

„Atunci **se petrecu** ceva cu totul neaşteptat pentru Anti.

Simon declară:

— **Eu** nu merg. Trebuie să mă duc la bunica şi să ajung acasă pînă soseşte mama de la fabrică. De altfel...

—De altfel, ţi-e frică!... îl repezi Anti furios.

Simon **îl** privi drept în ochi:

— Nu mi-e frică! Dar nu vreau să mă bat. Îmi zicea mama să nu care cumva să afle de aşa ceva.

Anti se înfurie.

— Dacă vin duşmanii, tu îi laşi să ne cotropească patria?

— **Nu-s duşmani.** Sînt şi ei băieţi ca noi..."

(I. Asztalos)

Subiectul II: Analizaţi cuvintele subliniate din dictarea dată.

Subiectul III: Alcătuiţi două propoziţii în care adjectivul „straniu" să aibă rol de nume predicativ şi de atribut.

Subiect IV: Alcătuiţi 2 propoziţii în care substantivul „zăvoi" să aibă rol de subiect şi de complement.

*Testul nr. 10

Subiectul I: Povestiţi cum prezintă I. L. Caragiale vizita domnitorului Al. I. Cuza la şcoală din momentul intrării înaltului oaspete în clasă şi pînă la părăsirea şcolii.

Subiect II: Se dă propoziţia:

„Întinderile-s albe ca sufletu-mi curat..."

(N. Labiş)

Se cere:

a) Subliniaţi cu o linie predicatul şi cu două linii subiectul;

b) Analizaţi substantivele şi adjectivele arătînd funcţiile lor în propoziţie;

c) Alcătuiţi patru propoziţii în care substantivul „patrie" să îndeplinească pe rînd funcţiile de: subiect, atribut, complement şi să intre în alcătuirea predicatului.

(Concursul de Limba şi literatura română pentru clasa a IV-a, etapa pe sector — 1991).

CAPITOLUL al XIII-lea
MATERIALE ÎN SPRIJINUL ÎNVĂŢĂTORILOR

A. TEXTE PENTRU DICTĂRI

1. E 15 septembrie.
   Curtea şcolii se umple de şcolari nerăbdători. Ei aşteaptă începerea festivităţii de deschidere a noului an şcolar.
   Deodată se face linişte. Vorbeşte doamna directoare a şcolii. Dumneaei le urează copiilor spor la învăţătură.
   Apoi, încolonaţi, elevii intră în şcoală.

2. Victor, Mihai, Emil şi Andrei s-au adunat pe terenul de tenis. Ei au adus: plasă, mingi, tricouri, rachete, tenişi.
   După ce au fost echipaţi ei au format două echipe. Jocul a început. El a fost arbitrat de Corina.
   De pe margine urmăreau meciul doamna învăţătoare şi antrenorul celor patru.

3. E primăvară.
   Copiii se bucură.
   — Priviţi! strigă Ana, arătînd către bolta albastră.
   — Se întorc păsările! spun glasurile copiilor pline de veselie.
   Primăvară, primăvară, bine ai venit la noi!

4. Oana priveşte la balonul galben.
   — Cine eşti tu?
   — Vino mai aproape şi îţi voi spune.
   — Mai bine vino tu. Aşa. Îmi spui?
   — Sînt o floarea-soarelui.
   — Minţi. Nu poţi să fii floarea-soarelui, pentru că nu ai petale.

5. Cecilia citeşte o carte.
   — Ce citeşti, Cecilia?

— Am împrumutat de la bibliotecă o carte: „Piticul cel fioros". Îmi place mult. Ia priveşte ce fotografii are?! Aici este la circ, iar aici se ceartă. Ce gîlceavă!

6. Gelu şi Gina urmăresc un vultur. Ei ştiu că vulturul are ochii ageri. Ar vrea să ştie ce urmăreşte el.
Deodată vulturul se repede în jos. Imediat se aud ţipete. Ce se întîmplă? Georgică vine speriat către cei doi.
— Ce s-a întîmplat, Georgică?
— Am avut pe cap o mască ce reprezenta creasta unui cocoş şi vulturul mi-a smuls-o de pe cap.

7. Gheorghe şi Anghelina se joacă. Lor li se alătură Ghiţă.
Gheorghe este vrăjitor. El are în mînă o baghetă fermecată.
Ghiţă şi Anghelina îl aplaudă. Alături Gherghina împleteşte un ciorap. Ghemul se micşorează.
Deodată se aude vocea unchiului Gheorghiţă:
— Veniţi aici! Sînt multe flori. Puteţi face o ghirlandă. Dar fiţi atenţi la ghimpi!

8. „Acesta îl întrebă răstit:
— Spune, ghiaure, pe unde se ascunde domnul vostru?
— Pretutindeni şi nicăieri, iar dacă vrei să-l găseşti, du-te de-l caută!"
(„Un ostaş de-al lui Ţepeş")

9. „Se zice că demult, tare demult, trăia în pădurea Zînelor un cerb. El avea coarnele din aur şi bătute cu pietre scumpe.
Se mai zice că fusese un fecior de împărat pe care zînele l-au răpit de cînd era mic şi l-au sortit să trăiască o veşnicie. Ca să nu dispară, zînele l-au transformat în cerb. L-au îmbrăcat în haină de zăpadă şi putea să părăsească palatul doar cînd ningea. Atunci oamenii nu puteau să-l vadă."

10. „— Tu eşti Pui de om?
— Eu.
— Ştii de ce te-am chemat aici?
— De unde vrei să ştiu?
— Am să te întreb mai multe.
— Întreabă-mă!
— E adevărat că te-au prins zilele trecute nişte tîlhari?
— Adevărat!
— Şi te-au întrebat unde sînt vacile satului?
— Da.
— Şi tu le-ai spus?
— Eram prost să le spui?"
(V. Eftimiu — „Fluierul ciobănaşului")

11. Pentru Ecaterina astăzi este mare sărbătoare. Este ziua ei de naştere. Împlineşte 8 ani. După ce s-a îmbăiat, ea îmbracă uniforma curată. La mînă străluceşte emblema. Îşi ia punga cu bomboane. Umblă repede ca să nu întîrzie. Bunica o priveşte:
— Ce fată ambiţioasă!
Ecaterina îşi schimbă pantofii şi porneşte spre şcoală. Are emoţii, dar se îmbărbătează singură.

12. E ultima seară de tabără.
Valeria merge grăbită pe aleea din parc. Se îndreaptă spre locul unde se găseşte focul de tabără.
Iată-l! O adevărată feerie este întreaga privelişte.
Valeria are o idee: „Ce-ar fi să creeze o poezie?" Îndată se apucă de lucru. Poezia va fi închinată prieteniei.

13. Păsărelele din zăvoi deschiseseră ochişori ca sîmburii de mac.
Îndată după toaleta de dimineaţă, porniră să se împrietenească cu puiul de vînt ce se juca cu norii. Ele ştiau că el putea face să se înnoreze sau să se însenineze.
La umbra unui copac, o ciupercă îşi îmbrăcase pălăria în haină roşie îmbulinată cu alb şi o înălţase deasupra firelor de iarbă.

14. Cerul s-a înnorat. Soarele la apus nu se mai zăreşte deloc.
Norii accentuează noaptea întunecoasă. După ce s-a înnoptat contururile s-au înnegrit devenind nişte umbre confuze. Vîntul suflă cu putere, iar ramurile copacilor parcă s-au înnodat. Apa din fîntîni se va înnoi acum.
Eu stau la geam şi privesc afară. Nu-mi place deloc această privelişte înnegurată.

15. Andreea este fericită. Ea s-a înnoit cu o rochiţă roz. Îşi înnoadă repede fundiţa de la cordon şi fuge la copii.
— Ce rochiţă frumoasă! spun prietenele cu admiraţie.
Deodată cerul s-a înnorat. Nici o rază de soare nu se mai zăreşte, de parcă s-ar fi înnoptat. Ploaia începe. Andreea aleargă şi cade. Se înnămoleşte.
Ce rău îi pare!

16. „... Ei aprinseseră cele şapte luminărele şi, de îndată ce se făcu lumină în căsuţă, lucrurile nu se mai aflau la locul lor, aşa cum le lăsaseră la plecare.
Şi atunci primul pitic zise:
— Cine a stat pe scăunelul meu?
Al doilea urmă:
— Cine a mîncat din talerul meu?
Al treilea:

— Cine a muşcat din pîinişoara mea?
Al patrulea:
— Cine a luat din legumele mele?
Al cincilea:
— Cine a umblat cu furculiţa mea?
Al şaselea:
— Cine a tăiat cu cuţitul meu?
Al şaptelea întrebă şi el:
— Cine a băut din cupa mea?"

(Fraţii Grimmm — „Albă-ca-Zăpada")

17. Paraschiva, Chiriac şi Costache se joacă de-a baba-oarba. Chiriac s-a legat la ochi cu o basma cu chenar roşu.
El strigă:
— Unde eşti, Chimiţă?
— Aici, aici, răspunde Paraschiva, rîzînd cu chef.
Bunicul îl chemă pe Costache. El îi cere ochelarii.
— Îndată! spun copiii, aducînd ochelarii bunicului.

18. Ionel s-a dus la grădina zoologică. Acolo l-a întîlnit pe prietenul său, Andrei. Au început vizita. La tot pasul îi întîmpina ceva nou şi interesant. S-au dus la lei, la tigri, la girafe şi la păsări.
Iată şi un papagal. Ionel l-a văzut cel dintîi. Apoi l-a văzut şi Andrei.
La întoarcere au vorbit despre ceea ce au văzut.

19. „Într-o zi se grămădise, ca mai totdeauna, o mulţime de trebi pe capul mamei...
Şi mă scoală mama atunci mai dimineaţă decît alte dăţi, şi-mi zice cu toată inima:
— Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăzul cela pe jos; şi eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile şi stai lîngă mămuca, de-i fă ţevi şi leagănă copilul..."

(I. Creangă — „Amintiri din copilărie")

20. „Primul lucru pe care l-au zărit copiii a fost un gîndăcel auriu.
— Joacă-te cu noi, i-au spus ei gîndăcelului.
— M-aş juca cu plăcere, răspunse gîndăcelul, dar n-am timp.
Trebuie să-mi adun mîncare pentru prînz.
— Joacă-te cu noi, i-au spus copiii, unei albine galbene şi pufoase.
— N-am timp să mă joc cu voi, răspunse albina, trebuie să adun miere.
— Dar tu n-ai vrea să te joci cu noi? o întrebară copiii pe furnică.
Furnica însă n-avea timp nici să-i asculte..."

(K. Uşinski — „Copii din crîng")

21. Ieri m-am întîlnit cu vechiul meu prieten, Andrei.
— De cînd nu ne-am văzut! mi-a spus el.
— Da, nu ne-am văzut de mult, i-am răspuns privindu-l cu atenţie.
— Nu te-ai schimbat deloc.
— Nici unul din noi nu s-a schimbat.
I-am povestit multe despre colegii noştri.
— Nu prea i-am mai întîlnit, mi-a spus el.

22. „— Povestea cu împăratul Măzărean, bunică! A ajuns la sfînta Vineri. L-a primit?
— Se-nţelege că l-a primit şi l-a găzduit frumos şi l-a întrebat de ce umblă prin lume.
— Dar mîna sfintei Vineri i-a sărutat-o?
— I-a sărutat-o şi i-a spus aşa: Eu sînt flăcău pribeag şi umblu prin lume după noroc."

(M. Sadoveanu — „Făt-Frumos-Măzărean")

23. „Cînd i-am ajuns din urmă, prietenii mei mă priviră uimiţi:
— Cu cine te-ai bătut?
— Nu m-am bătut cu nimeni. Am nimerit într-un mărăciniş.
— A, ai dat de păliur! a surîs călăuza noastră.
— Cum ai spus? întrebai eu nedumerit.
— Păliur. Aşa-i zice la noi mărăcinişului ăstuia.
E bine să nu te cerţi cu el."

(N. Osipov — „Păliurul")

24. „Văzînd mirarea de care era cuprins împăratul, ginerele său cel mic se încumetă şi zise:
— Eu sînt, mărite împărate, cel ce am venit de trei ori în biserică.
Împăratul aruncă ochii ţintă la el.
— Eu sînt cel ce ţi-am făcut grădina frumoasă.
Împăratul parcă nu-i venea să creadă spuselor lui.
— Eu sînt, mai zise, cel ce v-am scăpat în război din mîna nelegiuiţilor ce se sculaseră să te răpuie..."

(P. Ispirescu, — „Făt-Frumos cel Rătăcit")

25. „— De unde ai avut tu rămurica ce mi-ai pus-o în mănunchiul de flori?
— De unde o ştie prea bine măria-ta.
— Care va să zică, tu te-ai ţinut după noi şi ştii unde mergem noi noaptea.
— Cam aşa, măria-ta.
— Cum ai făcut de ai venit după noi şi nici una dintre surori nu te-a văzut?
— Pe furiş."

(P. Ispirescu — „Cele douăsprezece fete de împărat şi palatul cel fermecat")

26. „—Ce curios, Adişor mamă, pe nici unul din copiii aceştia nu i-am văzut pînă acum! Sînt noii tăi colegi de clasă? Sînt noii noştri vecini?
— Nu, mamă, sînt prietenii pe care mi i-am făcut în lipsa voastră!
— Aşa de mulţi prieteni ţi-ai făcut? se miră mama.
— Aşa. Dar mai bine toarnă-ne în pahare Pepsi-Cola şi să aprindem luminările."

(R. Moldoveanu — „Mesaj cifrat")

27. „Spre sfîrşitul mesei, Făt-Frumos scoase năframa pe care i-a dat-o împăratul la bătălie.
— Cum ajunse năframa mea în mîinile tale? întrebă împăratul.
Eu am dat-o îngerului Domnului care ne-a ajutat la război.
— Ba nu, mărite împărate, mie mi-ai dat-o.
— Apoi, dacă este aşa, tu eşti acela care ne-ai ajutat?
— Eu, mărite împărate.
— Nu se poate, adaose iute împăratul, şi dacă vrei să te cred, arată-te aşa cum era atunci acela căruia i-am dat năframa."

(P. Ispirescu — „Făt-Frumos cu părul de aur")

B. MATERIALE PENTRU COMPUNERI

I. *Cîteva modele de planuri pentru realizarea unor compuneri*

1. Toamna în livadă

a) Semnele toamnei;
b) Apariţia toamnei în livezi prin:
— îngălbenirea frunzelor;
— pîrguirea fructelor;
c) Ajutorul dat de copii la recoltarea fructelor;
d) Bucuria oamenilor;
e) Livada în aşteptarea iernii.

Prezentăm compunerea realizată de un elev din clasa a IV-a:

Toamna în livadă

„Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina..."

A fost semnul că Toamna — cea de a treia fiică a bătrînului an, zîna cu rochie din frunze ruginii — şi-a făcut simţită prezenţa şi pe plaiurile carpatine, aducînd cu ea bogăţia şi belşugul.

A intrat Toamna şi în livezi scuturîndu-şi rochia şi îmbrăcînd livada într-o haină firavă de frunze aurii.

Cu ultimele puteri, soarele a mîngîiat fructele, dîndu-le o strălucire aparte. Şi Toamna l-a ajutat strîngînd în pumn merele şi înroşindu-le, pictînd cu galben perele, înnegrind prunele.

Ce bucurie pe noi copiii cînd am ajutat la strînsul recoltei! Ne-am căţărat prin pomi şi am adunat rînd pe rînd roadele livezii. Împreună cu ai noştri ne-am bucurat tare mult de rodul bogat.

Acum livada e goală. Ea şi-aşteaptă cu nerăbdare noua haină albă, de zăpadă sub care să poată adormi liniştită pînă la primăvară.

2. S-au copt strugurii!

a) Sosirea toamnei — semnele sale;
b) Sosirea toamnei în podgorii prin:
— îngălbenirea frunzelor;
— formarea unui covor de frunze printre rînduri;
— coloritul ciudat al podgoriei;
c) Rumenirea boabelor de strugure;
d) Strălucirea ciorchinilor în lumina zilei şi a nopţii;
e) Bucuria copiilor la vederea recoltei bogate.

Prezentăm compunerea unui elev din clasa a III-a.

S-au copt strugurii!

A sosit toamna. Venită după celelalte două fiice ale anului, toamna a adus cu ea belşug şi bucurie.

Dealurile acoperite cu podgorii nu mai sînt verzi. Toamna le-a îmbrăcat în haină aurie, aurind frunzele viei întîi pe margini apoi cu totul. Vîntul a aşezat printre rînduri covor moale de frunze. Acum ne încîntă pe toţi coloritul ciudat al podgoriei în haina ei nouă.

Încetul cu încetul pe haină apar nişte contururi întîi nelămurite. Ce să fie oare? Sînt boabele strugurilor, care se rumenesc întorcîndu-şi feţele către soare. Ziua ciorchinii cu boabe mari par nişte mici candelabre colorate, iar noaptea strălucesc ca nişte felinare.

Recolta bogată, aduce bucuria pe feţele oamenilor. Ei ştiu că, în curînd, copiii le vor gusta mustul dulce şi bun.

3. Iarna în pădure

a) Sosirea iernii şi semnele ei în pădure;
b) Înfăţişarea pădurii iarna;
c) Viaţa animalelor;
d) Ce se întîmplă sub zăpadă;
e) Frumuseţea pădurii în timpul iernii.

Prezentăm compunerea elevului M.C. din clasa a III-a.

Iarna în pădure

E iarnă. Ninge cu fulgi de catifea din cerul înalt. În pădure copacii parcă sînt împodobiţi cu beteală argintie. Pe jos s-a aşternut ca un covor neaua moale şi strălucitoare. Pădurea pare un palat de cristal. Este atîta lumină şi linişte!

Toate vieţuitoarele pădurii s-au pregătit pentru iarnă demult. Acum ursul cel morocănos s-a ascuns cu nasul în frunze în bîrlogul ce-l va încălzi pînă la primăvară. Vulpea cea şireată doarme şi ea în vizuina ei, scoţînd doar din cînd în cînd botul pe afară. Lupii şi-au îmbrăcat haina de iarnă şi pleacă după pradă la stînele de oi.

Plantele trăiesc şi ele în linişte. Sub cojocul de omăt — ghioceii, toporaşii, brînduşele se pregătesc să iasă la lumină imediat ce se topeşte zăpada.

Îndată ce apare primul semn al primăverii pădurea se trezeşte la o viaţă nouă. Acum însă doarme sub aripa ocrotitoare a iernii. Ce frumoasă e pădurea iarna!

4. O întîmplare în pădurea de brazi*

a) Sosirea iernii în pădurea de brazi;
b) Cum arată pădurea după ninsoare şi îngheţ;
c) Povestirea unei întîmplări în totalitatea ei;
d) Concluzii.

Pentru exemplificare prezentăm compunerea realizată de T.B., clasa a IV-a.

O întîmplare în pădurea de brazi

E iarnă. Totul e acoperit cu o mantie de argint. Animalele dorm legănate de crivăţul care cîntă prin crengi. Ţurţuri lunguieţi atîrnă de ramurile copacilor.

E ca în basme! Gheaţa luceşte ca oglinda, iar brazii par nişte uriaşi albi ce străjuiesc drumul. Dar... se aude o trosnitură puternică şi... un uriaş s-a prăbuşit la pămînt.

Lupii urlă. S-au adunat în haite. Sînt foarte, foarte mulţi! Pădurea răsună puternic. Probabil se pregătesc să atace.

Într-adevăr, o căprioară ţîşneşte dintre brazi. Alunecă pe gheaţă, iar lupii sînt din ce în ce mai aproape. Căprioara se înspăimîntă şi caută să fugă.

Deodată se aude un foc de armă. Un lup cade înroşind zăpada cu sîngele. Ceilalţi fug mai departe. Sînt mulţi! Alte patru focuri de armă se aud şi numărul lupilor scade. Dar o parte din ei se reped spre vînător. El nu mai are gloanţe. Se urcă însă într-un brad. Lupii se reped spre brad încercînd să-l înhaţe pe vînător.

Dar... creanga pe care stă omul s-a rupt, iar el a căzut chiar în mijlocul dihăniilor. A fost scăparea lui, căci lupii s-au speriat şi au fugit. Vînătorul răsuflă uşurat.

Doi ochi blînzi îl privesc, mulţumindu-i doar din privire.

Căprioara se întoarce apoi şi dispare în mijlocul pădurii.

---

* Notă: Această compunere poate fi asimilată de cea dinaintea ei (Iarna în pădure) prin modificarea parţială a planului.

5. Prima zăpadă

a) Apariţia primelor semne ale iernii;
b) Cerul înainte de ninsoare;
c) Primii fulgi de nea;
d) Înfăţişarea străzii;
e) Bucuria copiilor.

Spre exemplificare redăm compunerea unui elev din clasa a IV-a.

Prima zăpadă

A venit iarna. Afară e din ce în ce mai frig. Soarele rotund şi palid nu se zăreşte deloc azi, fiindcă cerul este acoperit cu nori plumburii. Atmosfera este încărcată şi toţi aşteptăm cu nerăbdare să vedem ce se întîmplă.

Nu a trecut prea mult timp, cînd, dintr-o dată, cerul a început să cearnă mii de fulgi din înălţimi. La început ningea mai rar şi cu fulgi mai mici, apoi din ce în ce veneau tot mai multe steluţe argintii. Dansul ameţitor al steluţelor de nea ne orbea, iar pe feţe simţeam atingerea rece a iernii. Milioane de fluturi lucitori se adunau ca să gătească pămîntul.

Copiii ieşeau din case bucuroşi şi-şi făceau planuri în legătură cu joaca din zilele următoare.

În scurt timp totul s-a albit. Strada noastră arăta ca un drum din poveşti. Ce minunat e totul! Iarna a sosit cu adevărat. Dar şi-a trimis mai întîi solii: primii fulgi de nea.

Ce mult îi dorisem!

6. Descrierea unui animal

Vulpea

a) Împrejurările în care aţi cunoscut vulpea;
b) Ce fel de animal este ea şi cum arată;
c) Locul unde trăieşte vulpea;
d) Cu ce se hrăneşte;
e) Impresiile noastre despre vulpe.

Vă prezentăm pentru exemplificare compunerea unui elev din clasa a III-a:

Vulpea.

În vacanţa de vară am fost la bunici, la Cîmpulung. Casa bunicilor este aşezată lîngă pădure. Nimeni nu le strică liniştea, afară doar de cumătra vulpe care mai dă din cînd în cînd o raită pe la găini.

Într-o seară, în timp ce stăteam şi vorbeam pe terasă, auzim mare larmă la coteţul găinilor. Mergem acolo şi... vulpea intrase în coteţ. Bunicul închide iute uşa, apoi încearcă să o scoată pe cumătră de acolo.

După cîtva timp, bunicul o scoate de acolo. Avea un corp de mărime mijlocie şi o coadă lungă şi stufoasă, numai bună de un guler pentru mama. Blana ei era roşcată ca pădurea către sfîrşitul toamnei. Avea un cap nu prea mare, cu două

urechi veşnic ridicate pentru a auzi şi cel mai mic sunet. Doi ochi priveau cu răutate mîna bunicului, ca şi cum ar fi vrut să vadă prin ea. Dădea din timp în timp din picioarele terminate cu gheare ascuţite.

— Ce-i faci, bunicule? O omori? am întrebat noi.

— Nu, e păcat, că-i aşa de frumoasă! Dar o învăţ eu minte.

Şi bunicul a luat o nuieluşă şi i-a tras cîteva vulpii pe spinare. Apoi i-a dat drumul lui Azor şi s-au fugărit pînă în pădure. De atunci cumătra n-a mai călcat curtea bunicului.

7. O rîndunică ne povesteşte

a) Sfîrşit de toamnă pe meleagurile româneşti;
b) Pregătirea păsărilor migratoare pentru „călătoria cea lungă";
c) Părăsirea plaiurilor româneşti în stoluri;
d) Călătoria pe deasupra Europei;
e) Popas pe catargul unui vapor;
f) Viaţa în „ţările calde";
g) Drumul de întoarcere;
h) Bucuria revederii cuibului părăsit.

Redăm spre exemplificare lucrarea realizată de o elevă din clasa a IV-a.

O rîndunică ne povesteşte

La streaşina casei noastre se afla un cuib. În fiecare an după ce au ieşit mugurii din găoacele lor, cuibul prinde viaţă: soseşte stăpîna lui — o rîndunică tare drăguţă.

Într-o seară i-am spus mamei:

— Ce mult aş vrea să ştiu ce este în viaţa acestei rîndunele, pe unde umblă ea! Aş vrea să pot zbura cu ea!

Dar mama a zîmbit şi a început să-mi povestească lucruri interesante despre rîndunele. Am adormit.

Deodată rîndunica a coborît lîngă mine şi mi-a spus:

„— În fiecare an, cînd toamna picură pete ruginii peste pămîntul acesta, noi ne pregătim de plecare. Trebuie să facem „călătoria cea lungă" pînă în ţările calde. Ne învăţăm puii să zboare, ne antrenăm şi noi, apoi rînduite după vîrstă în stol, părăsim plaiurile româneşti.

Zburînd pe deasupra, Europa ne apare ca o carte poştală cu fotografii din mai multe ţări. Apoi urmează marea, o întindere nesfîrşită de apă în care multe dintre noi îşi găsesc sfîrşitul. Norocul este că se mai găseşte cîte un vapor pe care poposim cîteva ore, apoi zburăm din nou.

Ajungem în „ţara piramidelor", căci acolo ne petrecem timpul cît aici este iarnă. Dar viaţa nu-i aşa frumoasă ca aici. Abia aşteptăm să ne întoarcem. Şi drumul de întoarcere e mai rapid, căci ne mistuie dorul de casă.

Acasă ne aşezăm obosite în cuiburile noastre, dar sîntem fericite. Acum ştii mai multe despre noi, nu-i aşa".

Nici nu ştiu cînd a zburat. Am tresărit.

— Ce s-a întîmplat? mă întrebă mama. Dormeai aşa de frumos!

II. *Materiale pentru compuneri prin analogie*

1. Furtuna

A trecut dimineaţa caldă şi a sosit amiaza ucigător de fierbinte. Soarele aruncă violente sclipiri de platină peste întreaga natură. Vietăţile s-au retras în vizuinile lor, la răcoare.

Pe neaşteptate imense şi negre urdii de fantome uriaşe apar la orizont întunecînd cerul. Un tunet se aude prin nemărginirile rotunde. Se vede lumina frîntă a fulgerelor. Pămîntul înfricoşat se cutremură nemernic. Vîntul vîjîie cu glas de frunze spulberate, de codri zbuciumaţi. Picături gigantice izbesc cu putere pămîntul. Într-o clipită curgeau pîrîiaşe inspumate.

Dar, deodată urletele vijeliei s-au potolit. Norii s-au îndepărtat încetul cu încetul. Orizontul e sîngeriu. Natura, renăscută, îi zîmbeşte soarelui gata să apună.

2. Prietenie

Era vară. Mă aflam în tabără la munte. Acolo am legat multe cunoştinţe, cu care în timpul programului de voie mergeam la film, mă plimbam în jurul taberei, citeam sau mă jucam.

Într-o zi ne-am strîns cîţiva băieţi şi am hotărît să jucăm fotbal. Zis şi făcut. Ne-am împărţit în două echipe, am ales arbitru şi am început jocul. În timpul jocului, alergînd după minge m-am împiedicat şi am căzut julindu-mi tare genunchiul. De durere, nici nu puteam să mă ridic de jos. Atunci, Tiberiu, un băiat din Bucureşti, care era în echipa adversă, văzînd chinul meu de a mă ridica de jos, a lăsat mingea şi s-a îndreptat repede spre mine întrebîndu-mă:

— Ce-ai păţit, Dinule?

— M-am lovit tare la genunchi şi nu mă pot ridica de jos.

— Te ajut eu, a spus Tiberiu şi m-a ajutat într-adevăr.

Sprijinindu-mă de el am reuşit să ajung la cabinetul medical, unde mi s-a acordat primul ajutor. Dl. profesor a spus:

— Bravo, Tiberiu. Eşti un adevărat prieten.

— Doi prieteni sînt împreună şi la bine şi la greu, a spus el.

Eu cred că cel mai frumos lucru, cea mai puternică legătură între oameni e prietenia. Şi ea nu trebuie pierdută nicicînd!

3. Un dar pentru mama

Anul s-a împodobit cu o nouă primăvară. Cerul senin este îmbătat de razele curate ale soarelui. Un firicel de vînt se strecoară uşor printre razele de lumină. Azi, această zi frumoasă este ziua tuturor mamelor din lume: 8 Martie.

Nici o mamă nu este ca a mea. Pentru mine ea este dragostea nesfîrşită, căldura şi zîmbetul, bunătatea şi iertarea, povaţa şi exemplul. O văd în fiecare zi trebăluind în preajma mea şi mă bucur nespus cînd ştiu că şi alţi oameni, în afară de mine, o stimează şi o respectă.

Mi-e nespus de dragă. Mi-e drag chipul ei blînd, dar energic, ochii plini de bunătate, frumuseţea ei.

Şi pentru că mi-e atît de dragă, astăzi, de ziua ei, i-am dăruit o felicitare — pe care am făcut-o la ora de lucru — şi un buchet de ghiocei albi.

— Ţi-am adus cei mai frumoşi ghiocei! i-am spus mamei, sărutînd-o pe obraz. La mulţi ani!

M-a sărutat şi ea şi am fost tare fericită. Sînt atît de mîndră de mama mea!

4. Cei doi iepuraşi: Puf-Alb şi Puf-Gri

Ca un covor alb s-a aşternut zăpada peste pădure. În culcuşul lor, iepuroaica-mamă îşi sfătuia puii:

— Să nu care cumva să ieşiţi afară, în timp ce sînt plecată după mîncare. Vulpea e pe-aproape şi abia aşteaptă să vă înhaţe.

Dar celor doi iepuraşi le-a intrat pe-o ureche şi le-a ieşit pe cealaltă ceea ce le-a spus mama lor. Aşa că, după ce mama plecă, cei doi iepuraşi Puf-Alb şi Puf-Gri au ieşit la joacă prin zăpadă. Tot jucîndu-se s-au depărtat de culcuşul lor.

Deodată s-a stîrnit un viscol puternic. Atunci s-au gîndit ei să se întoarcă acasă. Dar vezi, vîntul spulberase zăpada şi era aşa de mare viscolul că nu puteau zări nici la doi paşi în faţa lor. Tot mergînd aşa au găsit o intrare. Au păşit înăuntru, dar... ce să vezi? Culcuşul cumetrei vulpi. Noroc că dormea, altfel... Cei doi ieşiră iute afară. Au mers cît au mers, dar zăpada îi acoperea încet-încet.

Dar... s-au izbit de ceva tare. Acel ceva îi luă de urechi şi-i vîrî în culcuş. Era mama lor care pornise să-i caute.

De atunci, iepuraşii o ascultară totdeauna.

III. *Materiale pentru compuneri cu început dat*

1. Primăvara

A venit o barză aducînd cu ea Primăvara. Primăvara — zîna cu rochie de ghiocei şi toporaşi — a presărat petece de pămînt fără zăpadă şi a trezit la viaţă natura.

În pădure ... ...

2. O faptă bună

Plouă tare. Mihăiţă merge grăbit spre casă. În faţa lui un bătrîn îşi şterge ochelarii. Dar cineva a lăsat pe jos o coajă de măr. Deodată...

3. O întîmplare hazlie

Împreună cu mai mulţi prieteni am plecat la pădure să culegem mure. Ne-am apropiat veseli de murar. Dar culegînd la mure am auzit un fîşîit. ... ...

4. **Focul**

E o zi frumoasă. Mama tricotează, iar tata citeşte ziarul. Răducu nu ştie ce să facă.

Deodată îi vine un gînd. Ia cutia de chibrituri şi aprinde un băţ. Flacăra mică şi roşcată îl încîntă.

... ...

IV. *Materiale pentru alcătuirea introducerii şi încheierii unei compuneri la care se dă cuprinsul*

1. ... ...

— Cum am putea să ajutăm noi puiul ăsta? zise Ionuţ, privind trist la căpriorul din faţa sa.

— Am eu o idee, a spus Ancuţa. Căutaţi cîteva frunze de pătlagină şi treaba e rezolvată.

Într-o clipă zgîrietura fu spălată cu apă şi săpun, apoi bandajată cu batistele sub care se aflau cîteva frunze de pătlagină.

... ...

2. ... ...

Am ajuns. Institutul e aşezat în sectorul I, unde locuim şi noi. Ne întîmpină directorul institutului. Noi îl salutăm cu respect.

După ce ne spune cîteva cuvinte despre oamenii de aici, ne invită să vizităm institutul. Mergem ordonaţi să nu deranjăm ceva. O mare de calculatoare ne privesc cu ochii lor electronici. Aici se „fabrică" viitorul. Ochiul atent al omului veghează însă cu grijă să nu se facă vreo greşeală.

... ...

3. ... ...

La intrarea în grădină ne-a întîmpinat şeful fermei. Dumnealui ne-a arătat recolta bogată de vinete şi ne-a spus cum putem fi de folos. Fiecare copil a luat cîte o lădiţă şi repartizîndu-ne pe rînduri adunam cu grijă vinetele coapte.

Treaba mergea repede şi uşor, dar şi cu spor.

Soarele ne zîmbea de pe bolta senină, iar cîntecul păsărelelor se împletea cu cîntecul nostru.

... ...

V. *Materiale pentru compuneri cu sfîrşit dat*

1. **Prieteni**

... ...

După un timp, Gigel s-a îndreptat. Notele lui au crescut rapid. Gigel devenise un elev model.

2. **Neatenţia**

... ...

Maşina a oprit brusc de la un metru de mine.

Am scăpat ca prin minune. Toată strada se uita mustrător la mine. Am înţeles că am greşit.

3. **După faptă... şi răsplată**

... ...

Aşa că Ionel a stat o săptămînă umflat ca un dovleac copt.

Aşa-i trebuie! Albinele nu l-au lăsat nepedepsit.

4. **Vorba dulce, mult aduce**

... ...

Am mers la el şi mi-am cerut iertare. Înţelesesem de ce s-a supărat.

Acum sîntem din nou prieteni. Sînt atît de bucuros!

VI. *Alte materiale*

1. **Proverbe şi zicători**

„Ce poţi face azi nu lăsa pe mîine".
„Graba strică treaba".
„Cine umblă după doi iepuri nu prinde nici unul".
„Făgăduiala dată e datorie curată".
„Cine sapă groapa altuia cade chiar el în ea".
„Înţeleptul tace şi face".
„În unire stă tăria".
„Meşteşugul e brăţară de aur".
„Omul fără patrie e ca puiul fără mamă".
„Pomul se cunoaşte după roade şi omul după fapte".

2. **Ghicitori**

„Cu pernuţe la lăbuţe
Cine calcă-ncetişor
Parc-ar merge pe-un covor?
Nepoftiţii şoricei
Se feresc din calea ei.
Nu e furcă, nu e fus
Şi totuşi, pe tors s-a pus".

(Pisica)

„Face sluj şi dă din coadă,
Ştie oasele să roadă,
Stă în curte, doarme-n cuşcă,

Te şi latră, te şi muşcă".

(Cîinele)

„Cine oare pe-nserat
A pornit din vizuină
Să găsească-n graba mare,
Un cocoş sau o găină
Din coteţul descuiat".

(Vulpea)

„Jucăuşă flacără
Pe copaci se caţără
Mică-i ea, dar coada-i mare
Şi din creangă-n creangă sare
Ochii-i sînt mărgele vii,
O cunoaşteţi, voi, copii?"

(Veveriţa)

„Ziua se măreşte
Zăpada se topeşte
Grădina a înverzit
Cine a venit?"

(Primăvara)

„Soarele dogoreşte
Teiul înfloreşte.
Grîul e aurit
Cine a sosit?"

(Vara)

„Frunzele pe ramuri
Au îngălbenit.
Plouă, plouă-ntruna
Cine a venit?"

(Toamna)

„De zăpadă cîmpul
S-a acoperit.
Nu mai stă ninsoarea
Cine a sosit?"

(Iarna)

„Are foi şi nu e pom,
Îţi vorbeşte ca un om
Şi cu cît o îndrăgeşti
Tot mai mult o foloseşti."

(Cartea)

NOTE

15

ISBN 973-608-262-8